

**TÜRKİYE’DE SUÇ EKONOMİSİNİN
MEKÂNSAL ANALİZİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Feride Özge SEVİM

Kütahya - 2018

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İktisat Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE SUÇ EKONOMİSİNİN
MEKÂNSAL ANALİZİ**

Danışman:
Doç. Dr. Süleyman Emre ÖZCAN

Hazırlayan:
Feride Özge SEVİM

Kütahya – 2018

Kabul ve Onay

Feride Özge SEVİM' in hazırladığı “Türkiye’de Suç Ekonomisinin Mekânsal Analizi” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2018

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Süleyman Emre ÖZCAN (Danışman)		
Dr. Öğr. Üyesi Ercan YAŞAR		
Dr. Öğr. Üyesi Özer ÖZÇELİK		

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Suç Ekonomisinin Mekânsal Analizi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2018

Feride Özge SEVİM

Özgeçmiş

1992 yılında Balıkesir'in Bandırma ilçesinde doğdu. 2006 yılında lise eğitimine Bandırma Ayyıldız Anadolu Lisesinde başladı. 2010 yılında Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat bölümünü kazanarak 2014 yılında mezun oldu. Mezun olduktan kısa bir süre sonra SMMM Ahmet Çizmen'in yanında işe başladı. 2016 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programını kazanarak eğitimine kaldığı yerden devam etti. 2018 yılında SMMM staja başlama sınavını kazanarak Stajyer Serbest Muhasebeci Mali Müşavir unvanını aldı.

Yüksek lisans eğitimim ve bu çalışma süresince her zaman davranışlarını örnek aldığım, yol gösteren, destek olan, esirgemediği bilgi birikiminden yararlanırken göstermiş olduğu hoşgörü ve sabırdan dolayı danışmanım Doç. Dr. Süleyman Emre ÖZCAN'a teşekkür ederim. Tezin her aşamasında değerli bilgilerini, görüşlerini ve kaynaklarını paylaşan, her türlü katkılarıyla araştırmamıza yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Güner TUNCER'e de ayrıca teşekkür ederim.

ÖZET

TÜRKİYE’DE SUÇ EKONOMİSİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

SEVİM, Feride Özge

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Süleyman Emre ÖZCAN

Ağustos, 2018, 110 sayfa

Evrensel bir olgu olmasına rağmen, evrensel bir tanımı olmayan suç, kültürden kültüre değişim gösterir. Suçu ortaya çıkaran en önemli unsur ekonomik yapıdır. Ancak ekonomik yapı ana unsur değildir. Gelir dağılımı, işsizlik, ücret düzeyi, yoksulluk vb. etkenler suçun boyutlarını etkilemektedir. Diğer yandan, insanların yaşadığı çevre – mekân da suç açısından önem arz etmektedir.

Yasaların suç olarak nitelendirmiş olduğu faaliyetlerden gelir elde edilmesi (mal ve parasal akımlar), elde edilen gelirlerin işletilmesi ve harcamalar yoluyla ekonomiye sirayet edişi süreci, suç ekonomisi olarak adlandırılır. Suç ekonomisi; bilişim suçları, kaçakçılık, kara para aklama, yolsuzluk, vergi suçları, dolandırıcılık suçları ve sahtecilik suçları alt başlıklarına ayrılabilir.

Çalışma; suç ekonomisi unsurları ile kişi başına düşen milli gelir ve işsizlik oranları gibi ekonomik yapıyı ifade eden makroekonomik değişkenler arasındaki mekânsal ilişkiyi incelemektedir. Kişi başına düşen milli gelirin düşük olduğu ve işsizlik oranlarının yüksek olduğu bölgelerde, suç ekonomisi kapsamındaki suçların yüksek olması beklenmektedir. Bu yüzden, hem suç ekonomisi kapsamında suçların dağılım haritalarının oluşturulması, hem de mekânsal istatistik boyutu için LISA analizi kullanılmıştır. LISA sonuçları bazı iller açısından uyuşturucu imalatı ve kaçakçılık suçları için istatistikî anlamlılığa sahip mekânsal benzerlik tespit etmiştir.

Sonuçlar, kişi başına düşen milli gelir değişkenine göre Türkiye’nin doğu bölgelerinde belirgin bir LL, işsizlik oranı değişkenine göre ise aynı bölgede HH kümelenmesini göstermektedir. Doğu bölgesindeki bazı illerde uyuşturucu imalatı ve kaçakçılık suçları için istatistikî anlamlılığa sahip mekânsal benzerlik olduğu görülmektedir. Kişi başına düşen milli gelir değişkeninde LL kümelenmesinde yer alan Diyarbakır, Gaziantep ve Şanlıurfa uyuşturucu imalatı suçunda HH kümelenmesinde yer almaktadır.

İşsizlik oranı değişkeni açısından bakıldığında, HH kümelenmesinde yer alan Diyarbakır ve Şanlıurfa, yine aynı şekilde uyuşturucu imalatı suçunda HH kümelenmesinde yer almaktadır. Kaçakçılık suçu açısından değerlendirildiğinde ise kişi başına düşen milli gelirden LL kümelenmesinde yer alan Gaziantep, Hakkâri ve Iğdır, kaçakçılık suçunda HH kümelenmesinde yer almışlardır. İşsizlik oranında HH kümelenmesinde yer alan Hakkâri, benzer şekilde kaçakçılık suçunda da HH kümelenmesinde yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Suç Ekonomisi, Coğrafi Görselleştirmeler Metodu, LISA Analizi.

ABSTRACT

SPATIAL ANALYSIS OF CRIME ECONOMY IN TURKEY

SEVİM, Feride Özge

Master Thesis, Department of Economics

Supervisor: Doç. Dr. Süleyman Emre ÖZCAN

August, 2018, 110 pages

Much as being a universal fact, crime types change from culture to culture. The most significant thing to discover the crime is structure of the economy. But structure of the economy is not the main factor. Distribution of income, unemployment, wage level and poverty etc. affect the extent of the crime. On the other hand the environment where the people are living can be important in terms of the crime level.

The proses of earning income from activities that the legislature refers to as criminal operating the earned income and the process of enure to economy through expenditures is called crime economy. The crime economy is classified into cyber crimes, smuggling, money laundering, corruption, tax crimes, fraud and forgery.

The study discusses the spatial relationship among the macroeconomic factors such as per capita income and unemployment rates describing the economic structure. It is expected that the crime rates should be high in the regions where per capita income is low and unemployment rate is high. Therefore the LISA analysis is used both for creating the maps that show the distribution of the crimes that the crime economy includes and the dimension of the spatial statistics. LISA results confirm that the spatial resemblance has statistical meaningfulness for drug manufacturing and smuggling in some towns.

According to per capita income factor, the results show that a clear LL in the east districts of Turkey and when it comes to unemployment rate factor, it shows HH clustering in the same region. In some towns in the east of Turkey, spatial resemblance that has statistical meaningfulness is observed. Diyarbakır, Gaziantep and Şanlıurfa that are located in the LL clustering according to the per capita income are in HH clustering when it comes to drug manufacturing.

When it is looked at the angle of unemployment rate factor, Diyarbakır and Şanlıurfa in the HH clustering are located once again in the same position as for drug manufacturing. As it is assessed by looking smuggling, Gaziantep, Hakkari and Iğdır are standing at HH clustering according to per capita income and smuggling.

Keywords: Crime, Crime Economy, Geographic Visualization Method, LISA Analysis.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
HARİTALAR LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM SUÇ VE SUÇ EKONOMİSİ KAVRAMI

1.1. SUÇ KAVRAMI	3
1.1.1. Suçun Tarihi.....	5
1.1.2. Suç Coğrafyası.....	5
1.1.3. Bireylerin Suç İşleme Nedenleri.....	6
1.1.4. Suç Piyasası	7
1.1.4.1. Suçun Talebi	7
1.1.4.2. Suçun Arzı	8
1.1.5. Suçun Temel Ekonomik Modelleri.....	9
1.1.5.1. Geleneksel Ekonomik Model.....	10
1.1.5.2. Zaman Ayırma Modelleri	10
1.1.5.2.1. Becker Modeli	10
1.1.5.2.2. Ehrlich Modeli.....	12
1.1.5.2.3. Grogger Modeli	12
1.1.5.2.4. Arvanites-Defina Modeli.....	14
1.1.5.2.5. Heineke Modeli	14
1.1.5.2.6. Beklenti Modeli	15
1.1.5.2.7. Lattimore ve Witte' nin Modeli	16
1.2. SUÇ EKONOMİSİ.....	17
1.2.1. Suç Ekonomisi Analizi	20
1.2.1.1. Fayda-Maliyet Analizi	20
1.2.1.2. Dışsallık Analizi.....	20

İKİNCİ BÖLÜM SUÇ EKONOMİSİ VE KAPSAMI

2.1. SUÇ EKONOMİSİ VE KAPSAMI.....	23
2.1.1. Bilişim Suçları	23
2.1.2. Kaçakçılık	24

2.1.2.1. Kaçakçılık Türleri	26
2.1.2.1.1. Akaryakıt Kaçakçılığı	26
2.1.2.1.2. Uyuşturucu Kaçakçılığı	26
2.1.2.1.3. Tütün Mamulleri Kaçakçılığı	27
2.1.2.1.4. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Kaçakçılığı	28
2.1.2.1.5. Silah Kaçakçılığı	28
2.1.2.1.6. Eşya Kaçakçılığı	29
2.1.2.2. Kaçakçılığın Türkiye'deki Boyutları	29
2.1.3. Kara Para Aklama	30
2.1.3.1. Kara Para Aklama Aşamaları	32
2.1.3.1.1. Yerleştirme Aşaması (Placement)	32
2.1.3.1.2. Ayırıştırma Aşaması (Layering)	33
2.1.3.1.3. Bütünleştirme Aşaması (Integration)	34
2.1.3.2. Kara Para Aklama Yöntemleri	34
2.1.3.2.1. Paravan-Hayali Şirketler (Shell Company)	35
2.1.3.2.2. Oto Finans Borç Yöntemi (Loan-Back)	35
2.1.3.2.3. Vergi Cennetleri (Kıyı bankacılığı, Off-shore)	35
2.1.3.2.4. Nakit Para Kullanılan İşyerlerinin İşletilmesi	36
2.1.3.2.5. Döviz Büroları	36
2.1.3.2.6. Sahte Fatura (Hayali İhracat)	37
2.1.3.3. Kara Para Aklamanın Türkiye'deki Boyutları	37
2.1.4. Yolsuzluk	38
2.1.4.1. Yolsuzluk Türleri	40
2.1.4.1.1. Rüşvet	40
2.1.4.1.2. İrtikap	41
2.1.4.1.3. Zimmet	41
2.1.4.1.4. Kayırmacılık (İltimas)	42
2.1.4.1.5. Rant Kollama	42
2.1.4.2. Yolsuzluğun Türkiye'deki Boyutları	43
2.1.5. Vergi Suçları	44
2.1.5.1. Vergi Suçu Türleri	46
2.1.5.1.1. İdari Nitelikli Vergi Suçları	46
2.1.5.1.1.1. Vergi Ziyatı (Kaybı)	46
2.1.5.1.1.2. Genel Usulsüzlük Suçları	47
2.1.5.1.1.2.1. I. Derece Genel Usulsüzlük Suçları	47
2.1.5.1.1.2.2. II. Derece Genel Usulsüzlük Suçları	48
2.1.5.1.1.3. Özel Usulsüzlük Suçları	49
2.1.5.1.2. Adli Nitelikli Vergi Suçları	52
2.1.5.1.2.1. Vergi Kaçakçılığı	52
2.1.5.1.2.2. Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu	53
2.1.5.1.2.3. Mükelleflerin Özel İşlerini Yapma Suçu	54
2.1.5.2. Vergi Suçlarının Türkiye'deki Boyutu	54
2.1.6. Dolandırıcılık Suçları	56
2.1.6.1. Nitelikli Dolandırıcılık Suçları	57
2.1.6.1.1. Dinin İstismar Edilmesi Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu	58
2.1.6.1.2. Kişinin Algılama Yeteneğinin Zayıflığından Yararlanarak İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu	59

2.1.6.1.3. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, Kamu Meslek Kuruluşlarının, Siyasî Parti, Vakıf veya Dernek Tüzel Kişiliklerin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu.....	59
2.1.6.1.4. Basın ve Yayın Araçlarının Sağladıkları Kolaylıktan Yararlanmak Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu.....	59
2.1.6.1.5. Bilişim Sistemlerinin, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu.....	60
2.1.6.1.6. Kişinin İçinde Bulunduğu Tehlikeli Durum veya Zor Şartlardan Yararlanmak Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu	60
2.1.6.1.7. Sigorta Bedelini Almak Amacıyla İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu	61
2.1.6.1.8. Nüfuz Ticareti Kullanmak Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu	61
2.1.6.1.9. Suçun Tacir veya Şirket Yöneticisi Olan ya da Şirket Adına Hareket Eden Kişilerin Ticari Faaliyetleri Sırasında; Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatifin Faaliyeti Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık	61
2.1.6.1.10. Dolandırıcılık Suçunun Serbest Meslek Sahibi Kişiler Tarafından, Mesleklerinden Dolayı Kendilerine Duyulan Güvenin Kötüye Kullanılması Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık	62
2.1.6.2. Dolandırıcılığın Türkiye’deki Boyutu	62
2.1.7. Sahtecilik Suçları	63
2.1.7.1. Sahtecilik Suçu Türleri	64
2.1.7.1.1. Parada Sahtecilik	64
2.1.7.1.2. Resmî Belgede Sahtecilik.....	64
2.1.7.1.3. Özel Belgede Sahtecilik	65
2.1.7.1.4. Kıymetli Damgada Sahtecilik.....	65
2.1.7.1.5. Mühürde Sahtecilik	66
2.1.7.1.6. Mühür Bozma	66
2.1.7.1.7. Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması	66
2.1.7.2. Sahtecilik Suçunun Türkiye’deki Boyutu	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SUÇ EKONOMİSİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

3.1. SUÇUN MEKÂNSAL ANALİZİ	69
3.1.1. Araştırmanın Amacı.....	69
3.1.2. Araştırmanın Veri Seti ve Yöntemi	69
3.1.3. Coğrafi Görselleştirmeler Metodu	70
3.1.4. Mekânsal İstatistik Metodu.....	70
3.1.5. Literatür	72
3.1.6. Analiz Sonuçları	75

SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA	96
DİZİN	109

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: Silah, Akaryakıt, Telefon, Sigara ve İlaça Ait Kaçakçılık Rakamları.....	30
Tablo 2.2: Aklama Suçu İnceleme Dosyalarından Suç Duyurusu Yapılan Kişi Sayısı.	38
Tablo 2.3: Usulsüzlük Ceza Cetveli.....	49
Tablo 2.4: 2012-2016 Yılları Arası Vergi İnceleme Sonuçları	55
Tablo 2.5: 2011-2016 Yılları Arası Dolandırıcılık Suçundan Cezaevine Giren Kişi Sayısı.....	63
Tablo 2.6: 2009- 2016 Yılları Arasında Sahtecilik Suçundan Cezaevine Giren Kişi Sayısı.....	67
Tablo 3.1: Mekânsal Otokorelasyon Katsayıları.....	80
Tablo 3.2: Kişi Başına Düşen Milli Gelirin LISA Analizine Göre Dağılımı.....	82
Tablo 3.3: İşsizlik Oranının LISA Analizine Göre İl Dağılımı.....	83
Tablo 3.4: Dolandırıcılık Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı	84
Tablo 3.5: Uyuşturucu İmalatı Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı.....	85
Tablo 3.6: Sahtecilik Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı	86
Tablo 3.7: Zimmete Geçirme Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı.....	87
Tablo 3.8: Kaçakçılık Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı.....	88

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa**

Şekil 1.1: Piyasa Suç Talep Eğrisi.....	8
Şekil 1.2: Piyasa Suç Arz Eğrisi	9

HARİTALAR LİSTESİ

Sayfa

Harita 3.1: 2014 Yılı İl Bazlı Kişi Başına Düşen Kaçakçılık Suçu Bölgesel Dağılımı	76
Harita 3.2: 2014 Yılı Rüşvet Suçu.....	76
Harita 3.3: 2014 Yılı Zimmete Geçirme Suçu.....	77
Harita 3.4: 2014 Yılı Sahtecilik Suçu	77
Harita 3.5: 2014 Yılı Uyuşturucu İmalatı	78
Harita 3.6: 2014 Yılı Dolandırıcılık Suçu	78
Harita 3.7: 2015 Yılı İşsizlik Oranları	79
Harita 3.8: 2014 Yılı Kişi Başına Düşen Milli Gelir.....	79
Harita 3.9: Kişi Başına Düşen Milli Gelirin LISA Analizi	82
Harita 3.10: İşsizlik Oranının LISA Analizi.....	83
Harita 3.11: Dolandırıcılık Suçunun LISA Analizi	84
Harita 3.12: Uyuşturucu İmalatı Suçunun LISA Analizi	85
Harita 3.13: Sahtecilik Suçunun LISA Analizi	86
Harita 3.14: Zimmete Geçirme Suçunun LISA Analizi	87
Harita 3.15: Kaçakçılık Suçunun LISA Analizi	88

KISALTMALAR

GIS	Geographical Information System
GSYİH	Gayri Safı Yurtiçi Hasıla
HH	Yüksek – Yüksek
HL	Yüksek – Düşük
LH	Düşük – Yüksek
LISA	Local Indicators of Spatial Association
LL	Düşük – Düşük
LQC	Location Quotient of Crime
LSD	Lysergic Acid Diethylamid
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
VUK	Vergi Usul Kanunu

TEZ METNİ

GİRİŞ

Suç, insanlık tarihi ile yaşıt bir eylemdir. İlk insan Adem ile Havva'nın yasak elmayı yemesi ile başlar ve faydası maliyetinden fazla olduğu sürece sonsuza kadar da sürebilir. İnsanın olduğu her yerde olan suç, farklı topluluklarda farklı şekilde tanımlanabilir. Öyle de olsa suç öğrenilen bir davranıştır.

Suçun birçok türü bulunmakla birlikte, işlenmesi en cazip olan suçlar, ekonomik suçlardır. Aynı zamanda bireyleri suç işlemeye iten güdülerin başında da ekonomik etkenler gelmektedir. Diğer yandan gelişen teknoloji de ekonomik suçların işlenmesini kolaylaştırmakta ve yakalanma ihtimalini de azaltmaktadır. Adaletsiz gelir dağılımı, düşük ücret düzeyi, yoksulluk gibi etkenler suçun ortaya çıkmasında önem arz etmekle beraber, insanların yaşamakta olduğu mekân da son derece önemlidir.

Yasaların suç olarak nitelendirmiş olduğu faaliyetlerden gelir elde edilmesi (mal ve parasal akımlar), elde edilen gelirlerin işletilmesi ve harcamalar yoluyla ekonomiye sirayet edişi süreci, suç ekonomisi olarak adlandırılır. Suç ekonomisi; bilişim suçları, kaçakçılık, kara para aklama, yolsuzluk, vergi suçları, dolandırıcılık suçları ve sahtecilik suçları alt başlıklarına ayrılabilir.

Bu çalışmada; suç ekonomisi kapsamındaki suçlar ve temel makroekonomik göstergeler arasındaki mekânsal ilişki incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇ VE SUÇ EKONOMİSİ KAVRAMI

1.1. SUÇ KAVRAMI

Suç; yasalara, ahlak ve töre kurallarına aykırı davranıştır. Suç bilimi ise toplum hayatında ortaya çıkan suç ve suçluluğu ele alan bilim dalıdır (www.tdk.gov.tr, 2018).

Suç, kanunun suç olarak düzenlediği bir değer ihlalinin cezalandırılmasıdır. Suçun işlenmesi ile hukuki bir ilişki ortaya çıkar. Çünkü kanun tarafından ihlal edilmemesi gereken bir emir ihlal edilmiştir (Taşkın, 2017: 6).

Toplum insanlardan oluşur. Toplumun bir bütün olması insanların, din, ahlak, hukuk kurallarına uygun hareket etmelerinden geçer. Bu kurallara uyulduğu zaman birliktelik doğar, uyulmadığında ise sorunlar ortaya çıkarak toplumsal huzurun ve birlikteliğin bozulmasına neden olur. Norm ihlali olarak tanımlanan suç, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere, kentlerden kırsal alanlara kadar yaşanan küresel nitelikte bir olgu olarak nitelendirilmektedir (Fırat, 2015: 197).

İnsan, doğası gereği suç işlemeye eğilimli olduğundan suçun bulunmadığı bir toplum hayaldir. Bu yüzden suçluluk normal olarak karşılanmaktadır.

Küresel bir olgu olarak nitelendirilen suçun evrensel bir tanımı yoktur. Bazı toplumlarda suç oranları fazla bazılarında az olarak karşımıza çıksa da hemen hemen her toplumda suça yatkınlık vardır. Suçun değişkenliğinden kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmaya yönelik yapılan çalışmalar, bilimsel olarak incelenerek suç teorileri oluşturulmaktadır. Toplum tarafından yasal olarak kabul edilmeyen eylemler suç kabul edilir. Suç; antropoloji, biyoloji, hukuk, psikoloji, ekonomi, psikiyatri, sosyoloji, vb. gibi bilim dalları tarafından ele alınıp analiz edilmektedir. Birçok bilim dalı tarafından incelenmesinin sebebi ise karmaşık olan suçun ve suç işleyenlerin ortaya çıkarttığı farklı suç profillerini açıklamaktır (Akdeniz ve Üzümcü, 2013: 117-119).

Suç, insan yaşamındaki mevcut kurallara çelişkilerden ortaya çıkan, genel ve evrensel yapıya sahip olsa bile kültürden kültüre farklılık gösteren bir kavramdır. Bir ülkede suç olarak kabul edilmeyen davranış başka bir ülkede suç olarak kabul edilebilirken, belli bir dönemde kanunda suç sayılmayan davranış ise zamanla değişen sosyal yapıdan dolayı suç olarak yerini alabilir. Örneğin 1990'lı yıllarda kredi kartı dolandırıcılığından bahsetmek mümkün değilken 2010'lu yıllarda suç olarak yerini almıştır (Ateş, 2016: 7).

Suç; ahlak düzenine, dürüstlüğe saldırı olarak görülen, devlet tarafından onaylanmayan ve kötü davranışların sonucunda cezalandırılan bir fiildir. Suçlar kendi arasında çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Bu suçlardan birisi olan ekonomik suç kavramı da 20. yüzyılda ortaya çıkarak tartışmalara konu olmuştur (Köksal, 2010: 4).

Suç konusunda cevaplanması gereken en önemli soru, suçun ne olduğu ve kimin suçlu olduğudur. Suç olgusunu oluşturan ve üzerinde durulması gereken en önemli konulardan birisi ise, ekonomik yapıdır. Ekonomik yapı; işsizlik, gelir dağılımı, yoksulluk, ücret ve bunlara bağlı olgularla birlikte suç olgusunun ortaya çıkması ve yaygınlaşması için sebep olmaktadır (Ata, 2011: 114-115).

Gelir düzeyinin düşük olması bireyleri suça iten en önemli faktör olarak görülür çünkü gelir düzeyi düşük bireylerin, ekonomik faaliyet alanı olarak kısıtlı olması bu bireyleri suça teşvik edebilmektedir. Ekonominin durgunluk dönemlerinde işsizliğin artmasıyla özellikle genç işsizlerin suça yatkınlığının daha fazla olduğu görülmektedir. Ekonomik durgunluk, gelişmiş ekonomilerde yapılan çalışmalarda suçla pozitif ilişkisi olduğunu kanıtlamaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle suç çeşitliliğinde artışlara rastlanmaktadır. Uzun dönemde enflasyonun artması da bölüşüm ve kaynak dağılımı meselesine sebep olduğu için suç eğilimine sebep olmaktadır (Aksu ve Akkuş, 2010: 195).

Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) “Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.” maddesi yer almaktadır (TCK, Mad.2).

Ceza hukuku, devlet organlarınca suç kabul edilen hukuka aykırı insan davranışlarını inceleyen ve bu davranışlara göre yaptırımları düzenleyen hukuk dalıdır (Taşkın, 2017: 3). Tanımdan da anlaşılacağı gibi ceza hukukunun temelini suç oluşturmaktadır.

Bazı hukukçular tarafından suç; ahlaki düzeni ve kamu düzenini bozduğu için devlet tarafından hoş görülmeleyen fiiller olarak tanımlanmaktadır. Toplumun ve devletin kendi kendini koruması gerçeğine dayanılarak suç; toplumun varlığını korumasını zorlaştıran bir hale getirerek büyük bir tehlikeye atan davranıştır (Demir, 2016: 4).

1.1.1. Suçun Tarihi

Tarihte bilinen ilk suç; Âdem ve Havva'nın yasak elmayı yemesiyle başlar ve çocuklarından olan Kabil'in kıskançlık sebebiyle kardeşi Habil'i öldürmesiyle devam ederek günümüzün en önemli sorunlarından birisini oluşturur (Yücebaş, 2010: 5).

Auguste Comte (1798-1857) evrimci yaklaşımıyla, insanlık tarihini üçe ayırarak suça bakış açısını ve suçun tanımlanmasının şu şekilde yapıldığını vurgular (Büyükgüçlü, 2017: 18):

- **Teolojik Çağ:** Dünyanın başlangıcından 1300 yılına kadar geçen süredir. Orta Çağda hâkim olan bir zihniyettir. Bütün olayların doğaüstü güçler tarafından yönetildiğine inanılan, suçu oluşturan davranışları şeytani bir hareket olarak değerlendiren modeldir.
- **Metafizik Çağ:** 1300 ile 1800 yılları arasında görülen düşüncedir. Günümüzde hala devam etmekte ve ceza hukukunun temelini oluşturmaktadır. Bu model olayların birtakım soyut güçler ile açıklanmasıdır. Suça yaklaşım, düşünebilen bir varlık olan insanın sağlayacağı menfaati ve çekeceği cezayı düşünerek yapmış olduğu bir tercihtir.
- **Pozitif Çağ:** 1800'lü yıllardan günümüze kadar görülen düşüncedir. Bu dönemde insanlar doğadaki ve toplumsal yaşamdaki olguları açıklayabilmek için araştırmaya başlamışlardır. Olgular arasındaki neden-sonuç bağlantısı gözlenip bu bağlantı düzenlilikler ve art arda gelişler kanunlarla açıklanabilmektedir.

Suç kavramının; ekonomik suçlar, cinsel suçlar, şiddet suçları, trafik suçları, sahtecilik, tefecilik, çevre suçları vb. gibi gerek kişilere karşı işlenen suçlar ve topluma karşı suçlar birçok alanda karşımıza çıkarak değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Bu çalışmada, suçun alt dalı olan topluma karşı işlenen ekonomik suçlar ele alınacaktır.

1.1.2. Suç Coğrafyası

Coğrafya, belli bir zaman diliminde meydana gelen yaşamsal olgular ve insan-mekân etkileşiminden ortaya çıkan değerler bütünüdür. Diğer bir tanıma göre mekân-insan arasındaki etkileşimden kaynaklanan durum ve eylemlerin farklı tutum ve algılara

yansımasıdır. Dünyanın insanı değil, insanın dünyayı yarattığı öne sürülerek, mekânı insanların şekillendirdiği savunulmaktadır (Özgen, 2010: 6).

Suç, hem sosyal hem mekânsal yapının değişmesi ile ortaya çıkan, işlendiği zaman, mekân ve etkisi altında kaldığı değişkenlerle coğrafi bir olaydır. Suçun ortaya çıkması için üç etken gereklidir; suçlu, mağdur ve mekân. Suç olayının en önemli unsurlarından birisini coğrafi mekân oluşturmaktadır (Yıltırak, 2010, 15-16).

Suçun kaynağı insandır. İnsanların da yaşadıkları mekânlarda suç işlemesi sebebiyle; coğrafyanın da bir alt dalı olarak suç karşımıza çıkmaktadır.

Coğrafi mekân ile insan arasında sıkı bir ilişki vardır. İnsanlar suç işledikten sonra saklanma veya suç aletini saklamak amacıyla içgüdüsel olarak yaşadığı yerlere yakın mekânlarda suç işlemektedir (Büyükgüçlü, 2017: 28).

Yeryüzü şekilleri, iklim, bitki örtüsü, nüfusun dağılışı gibi coğrafi özelliklerin her biri suç olayında farklı rollere sahiptir (Temurçin ve Yakar, 2013: 413).

Her bilim dalı kendine özgü kavramlara sahiptir. Farklı bilim dallarında örneğin; fizikte kütle ve enerji, kimyada element, ekonomide arz ve talep ne kadar önemli ise yer ve mekân coğrafya için o kadar önemlidir. Basit bir şekilde tanımlanırsa, suç coğrafyası suçlu davranışlarının mekânsal özelliklerinin çalışılmasıdır. İnsanın üzerinde yaşamını sürdürüp etkilediği yer coğrafyayı oluştururken; suç ve suçluluk ise beşeri coğrafyanın gelişen parçasını oluşturmaktadır. Coğrafya suçu, suçu etkileyen etkenler, suç yeri ve mekân ilişkileri ve coğrafyanın temel ilkelerinden olan dağılış ilkesine göre incelemektedir. Herhangi bir suçun temeli bireydir. Bireylerin belirli bir mekânda yaşaması ve suçların da mekân üstünde işlenmesinden dolayı, suç olayları coğrafyanın alt dalı olarak ortaya çıkar (Yıltırak, 2010: 15-16).

1.1.3. Bireylerin Suç İşleme Nedenleri

Suç kavramını incelerken öncelikle toplumun sosyolojik ve ekonomik yapısını dikkate almak gerekir. Suçun nedenlerine bakarken ise insanların yaşadığı çevreyi ele almak gereklidir. İnsanların yaşadığı toplumla sosyal bağlarının zayıflaması sonucunda suç oluşmaktadır. Ayrıca suç öğrenilen bir davranıştır.

Suçun işlenmesinin daha riskli ve zor olması, o suçun daha az işlenmesine neden olur. Her suçlunun bir hedefi vardır ve suçlu bu hedefe ulaşmak için fırsatları değerlendirir. Fırsatlar artar ise suçta artar. Bu nedenle suçluların ulaşabileceği hedefi güçleştirme çalışmaları yapıldığında suç azalır. Burada suçluların eğilimleri de önemlidir. Yani suçluların suçtaki tecrübesi suçun türünü belirler. Suçlu kaçakçılık suçunda tecrübeli ise bu suç türünde yoluna devam eder. Suçlu hangi suçu işleme tecrübesine sahip ise o suç türünde kendine güveni yüksektir (Clarke ve Eck, 2007: 45).

Bireylerin suç işlenmesinin ekonomik ve sosyal nedenleri; işsizlik, toplam nüfus içinde genç erkeklerin hapislik düzeyi, reel bireysel tüketim düzeyi, toplam nüfus içinde genç nüfusun oranı, uyuşturucu ve benzeri maddelere bağımlılığın yaygın olması, bireylerin suç geçmişleri olarak gösterilebilir (Ünver ve Bakırtaş, 2008: 39).

Suçun neden işlendiğini anlatmaya çalışan iki grup teori vardır. Birinci gruptaki teoriler kişilerin sahip oldukları fiziksel, psikolojik, sosyal özellikler gibi birtakım özelliklerden kaynaklandığını savunur. İkinci gruptaki teoriler ise suçun, kişinin çevresine ve çevresinde oluşan olaylara karşı gösterdiği tepkilerin sonucu olarak ortaya çıktığını savunmaktadır. Rasyonel tercih teorisine göre suç sonucu elde edilen kâr insanı suç işlemeye teşvik ederken, suç sonucu verilen ceza ise suç işlemeye engel olur. Eğer kâr elde etmek daha baskın gelirse suç oluşur, ceza baskın geldiğinde suç oluşmamaktadır (Hekim ve Gül, 2011: 127-128).

1.1.4. Suç Piyasası

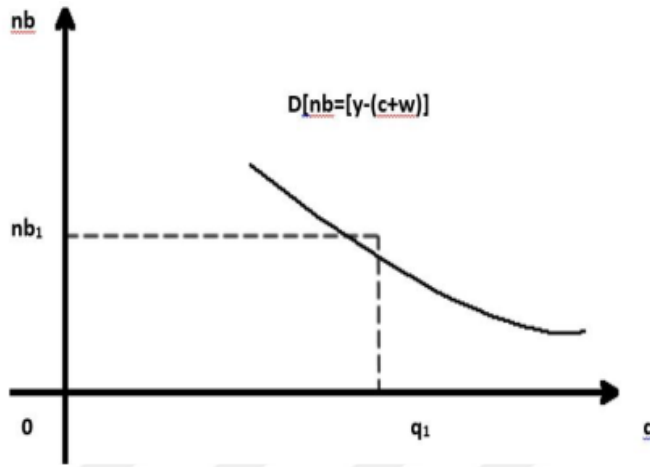
Suç piyasası, somut olarak yasadışı işlemlerin alım ve satımının yapıldığı yer değil, soyut bir kavram olarak üretici ve tüketici davranışlarının göreceli fiyat uyumlamaları aracılığıyla koordine edildiği kavramı kapsamaktadır. Suçlular, suç piyasasında suç arz edenleri, suça maruz kalanlar ise suç talebini temsil ederek suç talep fonksiyonunu oluşturmaktadır (Güvel, 2004: 47).

1.1.4.1. Suçun Talebi

Suçun talebini suç yoluyla ortaya çıkan gelirden suçlu harici üçüncü bireyler, suçtan etkilenen bireyler ve suçtan etkilenen hükümet oluşturmaktadır. Suçtan etkilenenlerin suçtan korunmaya çalışmaları suç talep eğrisini oluşturmaktadır. Suça

maruz kalma riskini azaltabilmek için bireyler sigorta, kilit sistemleri, alarm sistemleri vb. harcamalar yapmaktadırlar. Bu harcamalar suçlunun, suç olayı için harcaması gereken zamanı ve emeği, dolayısıyla da suç olayının doğrudan (c) ve alternatif maliyetini (w) arttırmaktadır. Sonuç ise, beklenen net getirinin (nb) azalmasıdır. Bu $nb=y-(c+w)$ şeklinde ifade edilebilir (Güvel, 2004: 55).

Şekil 1.1: Piyasa Suç Talep Eğrisi

Kaynak: Güvel, 2004: 56.

Suç talebi birkaç şekilde karşımıza çıkabilir. Bunlardan bir tanesi doğrudan suç talebidir. Doğrudan suç talebi; suça karışmayıp suç gelirinden talepte bulunulmasına denir ve isteyerek meydana gelir. Dolaylı suç talebi; suç türlerine ve yaş gruplarına göre değişiklik gösterir, suçtan etkilenen bireyler ve suçtan etkilenen hükümet için bu talep istemeyerek oluşmaktadır (Ünver ve Bakırtaş, 2008: 37-38).

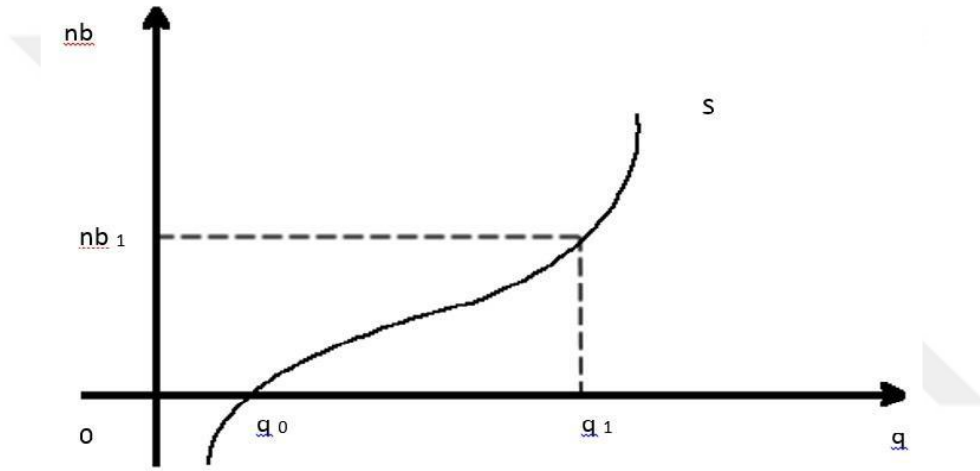
1.1.4.2. Suçun Arzı

Suçun arzını, suçu işleyen suçlular oluşturur. Suç işlemek suçlular için rasyonel bir davranıştır. Suçlular rasyonelliğin gereği olarak suç işlemeden önce suçun fayda - maliyet analizini yaparlar. Suçlular suç işlemeyi düşünürken asıl suçun fırsat maliyetini göz önünde bulundururlar. Bireye göre suçun fırsat maliyeti, suç işlendiği zaman vazgeçilen yasal olan işten elde edebileceği gelirdir. Suçun fırsat maliyetinin azalış

göstermesi, suç arzını arttırırken, fırsat maliyetinin artış göstermesi suç arzını azaltır (Ünver ve Bakırtaş, 2007: 38).

Bireysel suçlu arz fonksiyonu ile açıklamalara ve suç piyasasındaki suç miktarının piyasaya işgücü arz eden suçluların sayısına bağlı olduğu varsayımına dayanarak, suç miktarı (q), beklenen net getirinin (nb) doğrusal bir fonksiyonu olarak tanımlanabilecektir (Güvel, 2004: 53).

Şekil 1.2: Piyasa Suç Arz Eğrisi

Kaynak: Güvel, 2004: 54.

Bireylerin suç işlemelerini etkileyen ekonomik ve sosyal değişkenler; işsizlik seviyesi, toplam nüfus içinde genç erkeklerin hapislik seviyesi, reel kişisel tüketim seviyesi, toplam nüfus içinde genç nüfusun oranı, toplumda uyuşturucu vb. gibi madde kullanım alanının genişliği, şahısların suç geçmişleridir. Suça yönelik karar alırken bireylerin bu aşamada bazı seçenekleri düşündükleri varsayılmaktadır. Bu seçenekler; legal işleri seçmek, illegal işleri seçmek, legal ve illegal işlerin ikisini de seçmemek, legal ve illegal işlerin ikisini seçmek (Ünver ve Bakırtaş, 2007: 39).

1.1.5. Suçun Temel Ekonomik Modelleri

Ekonomik modellere göre suç, zaman gerektirir ve sonucunda gelir oluşturur. Bu yüzden ekonomistler tarafından ekonomik modeller oluşturulmuştur. Bu bölümde

geleneksel ekonomik modeller ve zaman ayırma modelleri olarak iki başlıkta suçun temel ekonomik modelleri incelenecektir.

1.1.5.1. Geleneksel Ekonomik Model

Geleneksel ekonomik model, bireylerin bekledikleri faydanın yasal veya yasal olmayan faaliyetlerden birini seçtikleri klasik modeldir. Bu modelde bireye göre suç faaliyetine katılım en rasyonel karardır ve bu kararı etkileyen etkenler; legal gelire göre illegal etkinlikten beklenen gelir, illegal etkinlikten sonra yakalanma olasılığı, yakalandıktan sonra oluşacak ceza ve illegal etkinlikteki fırsatlar olarak sıralanabilir. Üstelik bu modeller legal ve illegal faaliyetleri aynı etkenlerin belirlediğini farz eder. Kısacası yasal ve yasal olmayan faaliyetler birbirinin ikamesini oluşturur (Yıldız vd., 2010: 17).

1.1.5.2. Zaman Ayırma Modelleri

Geleneksel ekonomik modelin ardından ortaya çıkan zaman ayırma modellerinde birey, yasa dışı faaliyet ve yasal faaliyet arasında en fazla faydayı en az zamanda sağlayabildiği faaliyete yönelmeyi amaçlar. Zaman ayırma modellerinde suçlu ve suçsuz bireyler arasındaki fark maliyet ve faydanın anlamlarını farklı algılamaları ve maddi olmayan çıkar ve maliyetleri de izah etmeye çalışmalarıdır (Becker, 1968: 169).

Bu bölümde zaman ayırma modelleri sırasıyla; Becker modeli, Ehrlich modeli, Grogger modeli, Arvanites-Defina modeli, Heineke modeli, beklenti modeli ve Lattimore ve Witte' nin modeli incelenecektir.

1.1.5.2.1. Becker Modeli

Gary Becker, çalışmalarında kanunların ve suçlular için optimum ceza düzeyinin yürütülebilmesi adına kaynakların optimum kullanımının nasıl olması gerektiğini sorgulamıştır. Gelir kaybını en aza düşürmek için de suçları cezalandıran ve önlemeye çalışan kanunların iyi incelenmesinin en uygun yöntem olacağını savunmuştur. Suçun arz boyutunu ilk inceleyen kişi de Becker'dır (Okay, 2004: 18).

Becker, insan davranışlarını açıklamada yaygın uygulama alanına sahip olan rasyonel seçim yöntemini kullanmaktadır. İnsanların sadece bencil veya kendi

çıkarlarına göre hareket etmediklerini, fiillerinin sadakat, kindarlık vb. gibi tutumlarla da ortaya çıkabileceğini savunmaktadır. İnsanların tercihlerini öncelikle; gelir, fırsatlar ve zaman gibi çeşitli faktörler oluşturmaktadır (Bilen ve Yumuşak, 2008: 5).

Becker (1968), suçun bireylerin rasyonel tercihlerinin olduğunu savunmuştur. Becker modelinde suçlular, suç oluşmadan yakalandığında verilecek cezayı düşünerek hareket edeler. Suç sonucu ortaya çıkan gelir, legal olan gelir, yakalanma ihtimali ve cezaya çarptırılmanın neticeleri değerlendirmeye alındığında bazı bireylerin suç işlemenin daha kârlı olduğunu düşünerek suçu tercih edeceklerini ileri sürmüştür (Hekim ve Gül, 2011: 128).

Becker (1968:177) makalesinde, suç filini bu fonksiyonla ifade etmiştir:

$$O_{ij} = O_j(p_j, f_j, \pi_j)$$

- (O_{ij}) : Kişinin işleyeceği suçlar,
- (p_j) : Yakalanma ihtimali,
- (f_j) : Yakalandığında alacağı ceza,
- (π_j) : Suçu işlerken etkili olacak diğer faktörler olarak ifade edilir.

Becker (1968), suçluların suç işledikten sonra ortaya çıkacak fayda miktarının belirsiz olmasından dolayı beklenen fayda miktarını arttırmaya yönelik yöntemler bulacaklarını ileri sürmüştür. Kişinin suçtan kazanmayı planladığı fayda fonksiyonu ise şu şekilde ifade edilmektedir:

$$EU_i = p_i U_i(Y_i - f_i) + (1 - p_i) U_i(Y_i)$$

Fonksiyona göre;

- (U_i) : Kişinin fayda fonksiyonu,
- (p_i) : Yakalanma ihtimali,
- (Y_i) : Yasal ve suç sonucu ortaya çıkan kazancın parasal karşılığı,
- (f_i) : Yakalanırsa karşılaşılabilecek cezanın maddi karşılığını göstermektedir.

Beklenen fayda (EU_i) negatif olursa birey suç işlemeyecek, pozitif olursa suç işleyecektir. Fonksiyona göre suçu gerçekleştiren bireyin yakalanma ihtimali ya da yakalandığında alacağı cezada ortaya çıkacak yükselişler, suçtan gelecek muhtemel faydayı negatif bir değere dönüştürecek ve bireyi suç işlemekten caydıracaktır. Dolayısıyla Becker'in modeli, kişilerin mevcudiyetlerini riskli ve risksiz yatırımlar arasında bölüştürdüğü bir çeşit portföy seçim modelini oluşturur (Hekim ve Gül, 2011: 129).

1.1.5.2.2. Ehrlich Modeli

Isaac Ehrlich'in modeline göre legal ve illegal faaliyetler birbirleriyle tam olarak ikame özelliği gösterirken, kişinin legal veya illegal faaliyetlerinden elde edeceği fayda ve zaman doğru orantılıdır. Yasal faaliyetlerden elde edilen fayda kesin, yasa dışı faaliyetlerden elde edilen fayda yakalandığında alacağı cezaya göre değişir. Kişinin yasa dışı faaliyetlere ayırdığı zaman ile yakalanma ihtimali arasında ters orantı vardır (Hekim ve Gül, 2011: 131).

Ehrlich (1973:533), bireysel suç arzı fonksiyonunu şu şekilde ifade etmiştir:

$$Q_{ij} = f(p_{ij}, f_{ij}, w_{ij}, w_{lj}, u_{lj}, \pi_j)$$

Fonksiyona göre (Ehrlich, 1973: 533);

- ve (1): Legal ve illegal faaliyetler,
- (w_{ij}): Kişinin yasa dışı yollardan kazandığı gelir,
- (w_{lj}): Yasal yollardan kazanılan gelir,
- (u_{lj}): Yasal yollardan kazandığı gelirden edindiği fayda,
- (Q_{ij}): Gerçekleşen suç miktarı,
- (π_j): Kişinin suç işlemesine sebep olabilecek bütün faktörleri ifade etmektedir.

1.1.5.2.3. Grogger Modeli

Bireyler suç işlemeyen önce yasa dışı olacak şekilde kazanmayı planladığı gelir ile suçu işlemeyen yasal olarak yerine kazanabileceği geliri karşılaştırarak fırsat

maliyetini düşünürler. Legal yollarla getiri sağlaması beklenen kazancın kişiye sağlayacağı tatmin düzeyinde yükseliş oldukça kişiler risk içeren suç eylemlerini hayata geçirmeden bu durumdan vazgeçeceklerdir. Suçun ekonomik modelleri, suç eylemlerinin emek piyasasındaki ücret düzeyinin azalan bir fonksiyonu olarak varsayılmaktadır (Ünver ve Bakırtaş, 2008: 43).

Grogger (1998: 760); suçu kişinin toplam zamanı ve piyasa ücret düzeyi ile ilişkilendirerek kişinin sorununu şu şekilde ifade etmiştir:

$$\max U(c, L)$$

$$c = whm + r(hc) + A$$

$$L = T - hm - hc$$

Fonksiyona göre;

- (T): Kişinin toplam zamanı,
- (hm): Emek piyasasında geçirilen zamanı,
- (hc): Suçu gerçekleştirmek için harcanılan zamanı,
- (L): Kişinin boş vaktini belirtmektedir.

Boş vakit, kişinin çalışmaya ve suça harcamadığı zamanı tanımlamamaktadır. Bu fayda fonksiyonu (U); suç için ayrılan vakit (c) ve boş zaman (L)'nin bir fonksiyonunu oluşturur. Suç için geçirilen zaman ve boş zaman miktarındaki azalışlar bu fayda fonksiyonunu artışa geçirmektedir (Ünver ve Bakırtaş, 2008: 43). Bu fonksiyonlardaki (Grogger, 1978: 760);

- (w): Piyasa fiyatını,
- (r(hc)): Suçu gerçekleştirmek adına harcanılan zaman sonucunda kazanılan getiriyi,
- (A): Kişinin çalışma harici gelirini göstermektedir.

1.1.5.2.4. Arvanites-Defina Modeli

Arvanites-Defina modeli sosyal gerginlik teorisidir. Suçun sosyolojik yapısının ele alınması suçun ekonomik temellerini anlamak içinde yardımcı olmaktadır. Sosyal gerginlik teorisine göre; kişilerin amaçladıkları sosyal hedeflere ulaşmaları için ortaya çıkan beklentilerinin baskısından oluşmaktadır. Kişiler legal olan alanları tercih ettiklerinde, amaçladıkları refah düzeyine erişemeyeceklerini düşünerek beklentileri sonucu oluşan baskının artmasıyla kişileri refah seviyelerini arttırabileceğini düşündükleri suç olaylarına teşvik edebilir. Kısacası sosyal gerginlik, kişilerin suç arzını yükselten bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Ünver ve Bakırtaş, 2008: 45).

1.1.5.2.5. Heineke Modeli

Heineke ekonomik modeli Block and Heineke tarafından, mala karşı işlenen suçlar dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu modelin içeriğinde bulunan tanımlamalar ise şu şekildedir (Çakmak, 2015: 39):

- (W): Reel gelir,
- (W₀): Zenginlik veya dış gelir,
- (U(W)): Kişinin von Neumann-Morgenstern fayda fonksiyonu,
- $U_w > 0, U_{ww} < 0$ 'dır.
- (x): W₀'nin illegal işler için ayrılan bir bölümü; $0 \leq x \leq 1$,
- (p): İlegal işin başarısızlık olasılığı,
- (W_s): İlegal faaliyet başarılı ise kişinin geliri,
- (W_u): İlegal faaliyet başarısız ise kişinin gelirini göstermektedir

Heineke modelini daha iyi şekilde yorumlayabilmek için aşağıdaki fonksiyonları da tanımlamıştır (Çakmak, 2015: 39):

- $G(t_2; \alpha)$: t_2 saat vakit ayrılan ve illegal olarak elde edilen parasal dönüşüm; $G_2 > 0, G\alpha > 0$ ve $G_2\alpha > 0$.
- $F(t_2; \beta)$: t_2 saat vakit ayrılan ve kişinin yakalandığında kesilen maddi ceza;

$$F_2 > 0, F_\beta > 0 \text{ ve } F_{2\beta} > 0.$$

- $L(t_1; \delta)$: t_1 saat vakit ayrılan ve legal yollarla kazanılan parasal dönüşüm;

$$L_1 > 0, L_\delta > 0 \text{ ve } L_{1\delta} > 0 \text{ 'dır.}$$

İllegal faaliyet başarılı ise, kişinin geliri; $W_s: W_0 + L(t_1, \delta) + G(t_2, \alpha)$, başarısız ise, kişinin geliri, $W_u: W_s - F(t_2, \beta)$ olarak ifade edilir. α , δ ve β , illegal faaliyetin başarılı ya da başarısız olma olasılığına göre kişinin kazancını açıklayan yukarıda bulunan iki fonksiyondaki değişkenlik parametreleridir (Kesbiç ve Dündar, 2017: 335).

- L , legal işlerin (t_1), parasal ve parasal olmayan fayda ile maliyetlerini ölçmektedir.
- G , illegal işlerin (t_2), parasal ve parasal olmayan fayda ve maliyetlerini ölçmektedir.
- F , cezanın, parasal ve parasal olmayan fayda ve maliyetlerini ölçmektedir.

1.1.5.2.6. Beklenti Modeli

Kahneman ve Twersky (1979) risk altındayken karar vermenin açıklayıcı teorisi olarak beklenti modelini oluşturmuşlardır. Risk kapsamındayken karar almayı etkileyen faktörlerin olduğunu ve bunların zaman ayırma modelleri ile tutarlı olmadığını ifade etmişlerdir. Kişilerin elde edecekleri ve vardıkları sonuçlar arasında karşılaştırma yaparak verdikleri karar kesinlik etkisi olarak nitelendirilmektedir. Kesinlik etkisi riske karşı olan bireyler için kesin kazanç, riski sevenler için ise kayıp oluşturduğu anlamına gelir. Bu etki gerçekleşmesi beklenen fayda teorilerine kesin bir çelişki oluşturmaktadır (Yıldız vd., 2010: 18).

Risk altında bulunan bireyin iki aşamadan oluşan değerlendirme işlemi vardır. Birinci etapta teklif edilen beklentilerin ilk değerlendirilmesi yapılırken, ikinci etapta değeri en yüksek olan miktar seçilir. İlk inceleme; kodlama, birleştirme, ayırma, iptal etme, basitleştirme ve baskın olanı belirleme aşamalarından geçerek yapılır. İkinci aşama olan değerlendirme aşamasında ise incelemesi yapılan beklentinin genel değeri V şeklinde gösterilerek π ve v ölçüleri ile açıklanır. İlk ölçü, π , her bir olasılık (p) ile

beraber $\pi(p)$ şeklinde karar olasılığına dönüşerek, p' nin beklentideki genel etkisini göstermektedir. İkinci ölçü, v , her bir sonuca x , $v(x)$ şeklinde numara vererek o sonucun sübjektif sonucunu göstermektedir. Beklenti teorisine göre, riske karşı olan tutum değerlendirme aşamasında aşamasın da karar olasılığına (π) ve karar sonucunda sübjektif değerine (v) göre belirlenmektedir (Çakmak, 2015: 48).

1.1.5.2.7. Lattimore ve Witte' nin Modeli

Lattimore ve Witte, beklenti teorisini ele alarak bir suç modeli geliştirmişlerdir.

- (U) : Suç işlemekten elde edilen fayda,
- (W): Elde edilen toplam gelir,
- (T): Boş zamanda oluşan değişim miktarıdır.

Suç işlemekten elde edilen faydanın fonksiyonel biçimini, $U=U(W,T)$ oluşturmaktadır.

- W: Legal yollardan elde edilen kazanç (W_0) ile illegal faaliyetten elde edilen kazancın toplamıdır.
- (α): İllegal faaliyetlerin getirisindeki diğer faktörler,
- (X_1): İllegal faaliyetten elde edilen toplam kazançların parasal karşılıklarının bulunabileceğini varsayımını oluşturur ve fonksiyonel olarak $W = w + X_1(t_1; \alpha)$ ifade edilir.

Lattimore ve Witte' nin modeline göre suç işleyen için iki olasılık söz konusudur; suçlu (A), p ihtimali ile yakalanır ve ceza verilir ve (B) durumunda ise suçlu yakalanmaz.

* (A) durumu için kişinin pozisyonu; $W_A = w_0 + X_1(t_1; \alpha)$,

* (B) durumu için kişinin pozisyonu; $W_B = w_0 + X_1(t_1; \alpha)$ 'dir.

Bu ilişkiler incelendiğinde, bireyin kararının beklenen faydayı maksimum yapmak olduğu anlaşılmaktadır (Çakmak: 2015, 49-50).

Oluşan eşitlik beklenen fayda modeli ile karşı karşıya getirildiğinde; karar ağırlıklarının her bir durumun gerçekleşme olasılığına bağlı olması, ancak olasılıkla aynı şey olmaması ve bir şeye değer vermenin boş zamana ve gelire bağlı olmayıp, onlardaki değişkenliklere bağlı olması iki önemli fark olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum beklenti teorisi için bir sınırlama teşkil etmektedir (Kesbiç ve Dündar, 2017: 340):

- $\partial U(W^i, T^i) / \partial W > 0$,
- $\partial U(W^i, T^i) / \partial T > 0$,
- $\partial U^2(W^i, T^i) / \partial W^2 < 0$,
- $\partial U^2(W^i, T^i) / \partial T^2 < 0$,

Bahsedilen türevlerde, beklenen fayda modelinde olduğu gibi getirilerin azalan oranda, kayıpların marjinal artış oranının ise, beklenen fayda modelinin tersine, artış göstererek karşımıza çıkar. Beklenen fayda teorisindeki gibi, boş zamanlardaki değişim ile beraber zenginliğin marjinal faydasının değişim göstermesiyle ne gibi bir durumla karşılaşılacağı belirsizdir (Kesbiç ve Dündar, 2017: 340). Bu durum:

- $\partial^2 U(W^i, T^i) / \partial W \partial T \geq 0$, (i= A, B)

Çok değişkenli riskten kaçınma durumu var ise kişi zenginlikteki artışa, boş zamanlarda meydana gelen yükselişten daha az önem gösterecektir ve yukarıdaki eşitlik negatife dönüşecektir. Sonuç olarak fakir insanların boş zamana zenginlerden daha fazla önem verdiği kanısına ulaşılmaktadır. Bu durum, Lattimore ve Witte' ye göre doğru olmayabilir (Çakmak, 2015: 52).

1.2. SUÇ EKONOMİSİ

Suç ekonomisi; ekonomik suç olarak kabul edilen faaliyet sonucu kazanılan gelir ile ortaya çıkan mal ve parasal akımı oluşturur (Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001).

Ekonomik suçlar, yerel ekonomideki değişim, bölüşüm, üretim, tüketim ilişkilerini düzenleyen, genel ekonomik düzeni bozan eylemlerdir. Bu gruptaki suçlar hem ticari suçları hem de mali suçları kapsamaktadır. Kişisel olarak yapılan ihlaller

ekonomik ilişkilerden ortaya çıksa da ekonomik suçun ana unsuru olarak sayılmazlar (Mahmutoğlu, 2003: 5).

Suç ekonomisi, piyasada arz ve talebi olduğu halde çeşitli sebeplerden üretimi, dağıtım ve pazarlaması yasak veya denetim altında olan mal ve hizmetlerin ekonomik ahlaka ve geleneklere aykırı faaliyetlerde bulunularak temin edilmeye çalışılmasıdır (Altuğ, 2003: 1).

Ekonomik suçlar beyaz yakalı suçtur. Beyaz yakalı suçlardan kasıt; şiddet içermeyen suç olarak tanımlamakta ve ekonomik suç; zimmet, haraç, rüşvet, borsa manipülasyonu, içeriden öğrenme ticareti, fiyat belirleme, anti tröst ihlali gibi sanığın mesleğinden kaynaklanan güven duygusunun hile ve diğer yollarla kanunlara karşı gelinecek bir şekilde davranılmasıyla oluşan suçları kapsamaktadır (Dursun, 2005: 215).

Becker (1968) ve Ehrlich (1973) tarafından yapılan çalışmalarda, emek piyasası şartlarının suç üzerinde etkili olduğu varsayılmaktadır. Teoriye göre, emek piyasasında, fırsatların kıt olması durumunda, bireyler ikame olarak illegal faaliyetleri tercih edebilmektedir. Örneğin işsiz kalan kişinin yasal faaliyetlerden olan marjinal faydası azalacağından yasa dışı faaliyetler için daha çok zaman harcayacaktır. Yasa dışı faaliyete yönelmeye sebep olacak diğer unsur ise gelirdir. Şahısın emek piyasasında elde ettiği gelir ile illegal faaliyeti sonucu ortaya çıkan gelir, yakalanma ve cezalandırılma riski de değerlendirilerek seçim yapılmaktadır. Bu çalışmalardan günümüze, suç ekonomisi üstüne bir yığın araştırma yapılmış lakin suçun ekonomik değişkenlerden ne şekilde etkilendiğine dair ortak fikir elde edilememiştir (Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007: 64).

Suçun ekonomik modeli, ekonomik suç ya da suç iktisadı, Gary Stanley Becker, George Joseph Stigler ve Isaac Ehrlich gibi ekonomistlerin önderliğinde gelişmiştir. Suç, iş gibi zaman harcanılan ve geliri olan bir faaliyet olarak görmektedirler. Birbirine ikame olarak gösterilen iş ve suç konusunda geliştirilen modellere “iş gibi suç” modelleri de denilmektedir. Suçu ekonomik bir kavram olarak tanımlayan yaklaşımlar, suçun kâr amacıyla işlendiğini kabul ederler. Suç sayısını düşürebilmek için ise suç sonucu ortaya çıkacak faydalara kıyasla, suçun maliyetinin artırılması gerekmektedir (Yıldız vd, 2010: 17).

İlk ekonomik model Becker tarafından 1968 yılında ‘Suç ve Ceza; Ekonomik Bir Yaklaşım’ (Crime and Punishment; An Economic Approach) adlı makale ile geliştirilmiştir. Suçun ekonomik modellerinde oluşan ana fikir, bireylerin ekonomik refahlarını maksimum düzeye ulaştırmak için çalışmalarıdır. Suç işlemiş bireylerin davranışlarına ilişkin teoriler, Beccaria ve Bentham’ın rasyonel seçim teorisinden ilham almaktadır. Bentham “bireyleri suça güdüleyen şeyin kar olduğunu ifade etmektedir. suçtan uzak kalmasını sağlayan şey ise cezanın acısıdır. Suç ve ceza sonrasında elde edilecekler kıyaslanarak karar verilir. Eğer kar güdüsü daha baskın gelirse birey suç işler. Acı daha önde olursa, birey suça karışmayacaktır” (Yıldız vd, 2010: 17).

Günlük hayatta suç ekonomisi hissedilmez fakat ülke ekonomisine uzun dönemli etkileri vardır. Bu etkiler kayıt dışı bir ekonominin oluşumuna zemin hazırlamaktadır (Başaran, 2017). Suç ekonomisi, kayıt dışı ekonomiyle ortaya çıkan bir kavramdır. Suç ekonomisinde belirleyici unsur, faaliyetin kendisinin yasaklanmış olmasıdır. Kayıt dışı ekonomide gelir kayıt dışı bırakılırken, suç ekonomisinde üretim yasalara aykırı olarak gerçekleşir. Yasa dışı üretim sonucunda ortaya çıkan gelir de dolaylı olarak gizlendiği için kayıt dışıdır (Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001).

Dengesiz ya da yetersiz kalkınma ile aşırı gelişmişlik ortamlarının her ikisinin yaşandığı ülkelerde ekonomik suç oranları yüksektir. Suç işleyenler ekonomik gücü ve politik gücü etkileri altına almaya çalışmaktadırlar. Yasa dışı faaliyetlerde bulunanlar hakkında tutulan istatistikler bir araya getirildiğinde, bu faaliyetlerin meydana gelme sıklığı ve bu faaliyetlerin büyüklüğü, ülkenin kaynaklarının dağılımının etkin olması açısından kritik bir öneme sahiptir (Özçelik, 2005: 19).

Rasyonel tercih teorisine dayanan suç ekonomisi teorisinin temelini suçlunun rasyonel davranışları oluşturmaktadır. Yasal olmayan tutumların yasal olan tutumlar gibi rasyonellik içererek suçlunun faydasını maksimum yapmasıyla başka kişilerden farkının kalmaması olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan yola çıkarak suç ekonomisi, piyasa yapısı içinde ve piyasa yapısı dışında insan davranışı ve kaynak tahsisi seçimini tanımlamak için kullanılan ekonomik analiz yaklaşımıdır diyebiliriz. Suç ekonomisi, fayda maliyet analizi ve dışsallık analizine dayanmaktadır (Aksu ve Akkuş, 2010: 193-194).

1.2.1. Suç Ekonomisi Analizi

Suç ekonomisi teorisinin temelini rasyonel davranış teorisi oluşturmaktadır. Bu teoriye göre aslında yasa dışı davranışlarında yasal davranışlar gibi rasyonel olduğu, suçlunun faydasını maksimum yapmaya çalışan diğer bireylerden farkının olmadığını savunur (Aksu ve Akkuş, 2010: 193).

Suç ekonomisi analizi, fayda-maliyet analizi ve dışsallık analizi ile bu bölümde incelenecektir.

1.2.1.1. Fayda-Maliyet Analizi

Fayda yatırılan mal ve hizmetlerin mikro ve makro açıdan verimliliğini nakit olarak gösterirken, maliyet bu mal ve hizmetlerin arz edilebilmeleri için gerekli olan en düşük harcamayı göstermektedir (Alpaslan, 1977: 11).

Fayda-maliyet analizine göre suçlunun, suçtan beklediği fayda maliyetten yüksekse suç işleyecek ve marjinal faydası marjinal maliyetine denkleinceye dek suç işlemeyi sürdürecektir. Suçun faydasını elde edilen gelir, vergi ödememe, kendi işini yapma, işsiz kalma riskinin olmaması, boş zamanın fazla olması, hapse atılırsa bedava oda, yemek oluştururken suçun maliyetini de suçlunun legal yollardan elde edebileceği gelir, yakalanma ihtimali, suç öncesi ve ceza sonrası yapılacak masraflar, suçluların legal işte çalışmaktan vazgeçtikleri vaktin kıymeti, cezanın utanma ve suçluluk maliyeti oluşturmaktadır. Suçlu için fırsat maliyeti ise yasal yollardan elde edeceği gelirden vazgeçtiği zamanın değeridir (Aksu ve Akkuş, 2010: 194).

1.2.1.2. Dışsallık Analizi

Gerçek veya tüzel kişilerin, tüketim veya üretiminden kaynaklı başka kişi veya kuruluşların fayda ve maliyetlerinin olumlu veya olumsuz etkilenmesine dışsallık denilmektedir (Kesbiç vd., 2010: 125).

Dışsallıktan bahsedebilmemiz için hem kendi refah düzeyinde değişiklik olmadan kişinin üretim ve tüketim fonksiyonunda ortaya çıkan değişkenlerle diğer bireyleri etkilemesi hem de bireyin bu etki sonucunda ortaya çıkan fayda ya da maliyeti dengeleme ya da tazmin yoluna gitmemesinin aynı anda olması gerekir. Herhangi bir etkiyi dışsallık olarak tanımlayabilmek adına, ortaya çıkan tesirin başka kişiler üstünde

ortaya çıkarttığı maliyetin, gerçekleştirme maliyetinden fazla olması gerekmektedir. Ancak oluşan bu tesirlerin kasıtlı değil tesadüfen oluşmuş olmalıdır (Mishan, 1971: 2).

Ekonomistlere göre, suçlular ortaya çıkan etkinin bütün sonuçlarını ödemediklerinden dışsallık oluşmakta ve bu durum marjinal sosyal maliyetin marjinal özel maliyeti aşmasına neden olur. Kamu, suçu önlemek için birçok maliyetlere katlanırken, bireylerde suça karşı önlem için alarm, sigorta, koruma vb. gibi maliyetlere katlanmaktadır. Suçun sonuçları ya da alınan önlemlere yapılan maliyetler gibi olumsuz etkiler büyük ölçüde kaynak israfına neden olmaktadır (Çakmak, 2015: 26).

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ EKONOMİSİ VE KAPSAMI

2.1. SUÇ EKONOMİSİ VE KAPSAMI

Suç ekonomisi; ekonomik suç olarak kabul edilen faaliyetlerin yol açtığı mal ve parasal akımları kapsamaktadır. Ekonomik suçlar, genel ekonomik düzeni bozan eylemlerdir (Mahmutoğlu, 2003: 5). Suç ekonomisi; piyasada arz ve talebi olduğu halde, çeşitli sebeplerden üretimi, dağıtımı ve pazarlaması yasak veya denetim altında olan mal ve hizmetlerin ekonomik ahlaka ve geleneklere aykırı faaliyetlerde bulunularak temin edilmeye çalışılmasıdır (Altuğ, 2003: 1).

Beyaz yakalı suç olan ekonomik suçlar; şiddet içermeyen suç olarak tanımlamakta ve bu suçla; zimmet, haraç, rüşvet, borsa manipülasyonu, içeriden öğrenme ticareti, fiyat belirleme, anti tröst ihlali gibi sanığın mesleğinden kaynaklanan güven duygusunun hile ve diğer yollarla kanunlara karşı gelecek şekilde davranılmasıyla oluşan suçları kapsamaktadır (Dursun, 2005: 215).

Suç ekonomisi kapsamında, bilişim suçları, kaçakçılık, kara para, yolsuzluk, vergi suçları, dolandırıcılık ve sahtecilik suçları incelenecektir.

2.1.1. Bilişim Suçları

Bilişim; “insanların elektronik, teknik ve sosyal alanlardaki iletişimlerde yararlandıkları, bilimin temeli olan bilginin, bilhassa elektronik makineler vasıtasıyla sistemli ve makul şekilde fonksiyon oluşturulması, bilginin elektronik cihazlarda toplanması ve işlenmesidir (Özel, 2002, 1; Avşar ve Öngören, 2010: 132-133).

Bilişim suçu, ceza kanununa aykırı, işlenmesinde veya araştırılmasında bilgisayar teknolojisi bilgilerini kapsayan suçlardır (Yazıcıoğlu, 1997: 142).

Teknolojik ilerlemeler ve artan suç çeşitliliğinden dolayı bilişim suçunun tanımının tam olarak yapılabilmesi zordur. Genel kabul gören tanım Mayıs 1983 yılında Paris’te gerçekleştirilen Avrupa Ekonomik Topluluğu Uzmanlar Komisyonu’nun toplantısında yapılmıştır. Toplantıda dile getirilen tanıma göre bilişim suçları; bilgileri otomatik işleme tabi tutan veya verilerin nakline yarayan bir sistemde kanun dışı, ahlak dışı veya yetki dışında gerçekleşen her çeşit davranıştır (AET, 1983).

Ülkemizde bilişim suçlarına; siber suç, sanal suç, internet suçu, bilgisayar suçu, ileri teknoloji suçları, dijital suç da denmektedir.

Bilişim suçunun işlenebilmesi için gerekli olan bilişim elemanları (Akarslan, 2011: 13);

- Bilgisayar ya da benzeri cihazlar,
- Bu cihazlar arasında veri iletişimi sağlanabilmesi için gerekli iletişim ortamı,
- Bilişim cihazlarının çalışması için gereken enerjinin sağlanması gereklidir.

Bilişim suçunun ortaya çıkması için (Başoğlu, 2008);

- İşlenmesinde ve soruşturmasında teknik bilgi gereklidir,
- Soruşturma aşamasında kanuni ve teknik zorluklar kaçınılmazdır,
- Olası suç yöntemleri ütopiktir,
- Sınır ötesi suçlardandır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 08.11.2001 tarihinde kabul edilip, 23.11.2001 tarihinde imzaya açılan ‘Siber Suçlar Sözleşmesi’nin konusunu bilişim sistemleri kullanılarak ceza hukukuna olan etkisi oluşturmuştur. Bu sözleşmeye göre bilişim suçları şunlardır (Yücebaş, 2010: 75);

- Bilgisayar verileri ve sistemlerin gizliliği, bütünlüğü ve erişilebilirliğine yönelik suçlar,
- Bilgisayarla ilgili suçlar,
- İçerikle ilgili suçlar,
- Telif vb. hakların ihlali ile ilgili suçlardır.

2.1.2. Kaçakçılık

Bir ülkeye girişi yasaklanmış veya gümrükten geçirilmemiş malların saklı bir şekilde ülkeye getirilmesine, bir şeyin illegal yöntemlerle ticaretinin yapılmasına kaçakçılık denir (Kahya, 2016: 161).

Başka bir deyişle; hile kullanılarak hükümete ödenmesi gereken vergi ve diğer yasal gereklilikleri yerine getirmeden alım ve satımı yasaklanmış malı saklı bir şekilde alıp satma işine kaçakçılık denir (www.ekodialog.com, 2018)

Ekonomik suçlardan sayılan ve temel amacı ekonomik çıkar elde etmek olan kaçakçılık; bir devletin yasalarına aykırı olarak ticaret yapmak ya da bir ülkede gümrüğe ödenmemiş, yasaklanmış bir malı ülkeye sokmak veya gizli olarak kaçırma hareketidir. Ülke ekonomisini ve kamu düzenini olumsuz yönde etkileyerek serbest pazar ekonomisinin dengelerini bozarak, yerli sanayinin gelişimini negatif yönde etkilemekte ve farklı suç organizasyonları için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır (Karatay ve Kapusızoğlu, 2011: 119).

Kaçakçılık, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kaçakçılık, genelde organize olunarak işlenen, vergisi yüksek olan malların yurtdışından ülkeye kaçak yollarla sokulması veya ülkeye girişi sağlansa bile yanıltıcı belge, rüşvet vb. şekillerde ödenmesi gereken verginin az ya da hiç ödenmemesi sonucunu doğuran fiildir. Günümüzde en önemli kaçakçılık suçu türleri, akaryakıt, tütün, tütün mamulleri ve alkollü içkiler, cep telefonu ve şeker kaçakçılığıdır (Aykın, 2016: 5).

Kaçakçılık taşıdığı amaca göre ve uygulanış tarzına göre tasnif ederek incelenebilir.

Kaçakçılık eylemleri amaçlarına göre ikiye ayrılmaktadır (Kahya, 2016, 163);

- İthalat ve ihracat vergilerini ödememeyi ya da noksan ödemeyi hedefleyen kaçakçılık fiilleri,
- Eşyanın ithali veya ihracı ile ilgili konulan kayıt ve kısıtlamalardan kaçınmayı hedefleyen kaçakçılık fiilleridir.

Uygulanış tarzları olarak da şu şekilde sınıflandırılmaktadır;

- Ülke sınırlarından veya belirlenmiş gümrük kapılarından gümrük işlemine tabi tutulmadan eşyanın geçirilmesi,
- Gümrük rejimlerinin ihlalidir.

2.1.2.1. Kaçakçılık Türleri

Kaçakçılık türleri; akaryakıt kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, tütün mamulleri kaçakçılığı, taşınır kültür ve tabiat varlıkları kaçakçılığı, silah kaçakçılığı ve eşya kaçakçılığı olarak altıya ayrılarak bu bölümde incelenecektir.

2.1.2.1.1. Akaryakıt Kaçakçılığı

Petrol ve petrolden üretilen malların ihracat, ithalat ve transit geçiş aşamaların vergi ödememek, eksik ödemek ya da yasaklılık, kısıtlılık, izin, lisans vb. düzenlemelere karşı gelecek şekilde işlem yapmak akaryakıt kaçakçılığı diye tanımlanmaktadır (Komisyon Raporu, 2005: 36).

Belli bir düzeyin altında ulusal marker içeren veya içermeyen akaryakıtın gümrük işlemlerine tabi tutulmadan yurda sokulması, ticari amaçla kaçak akaryakıt üretilmesi, satılması, taşınması, bulundurulması, depolanması, satın alınması vb. gibi işlemlerin oluşmasıyla akaryakıt kaçakçılığı ortaya çıkmaktadır (www.barandogan.av.tr, 2018).

Akaryakıt kaçakçılığının bilmediğimiz farklı yöntemleri incelediğinde; bitkisel yağ fabrikalarından elde edilen ürünlerin gaz yağı veya inceltici kimyasal maddeler kullanılarak motorin yoğunluğuna getirildikten sonra piyasaya sürüldüğü, yasal şekilde ithal edilen baz yağları işlem görmüş gibi belgelendirilerek ÖTV iadesinden yararlanıldığı ve inceltici kimyasal maddelerle karıştırılmak suretiyle akaryakıt olarak satışa sunulduğu, yolcu muafiyeti kapsamında tır, kamyon, tanker, otobüs gibi vasıtalar aracılığı ile vergisiz ithal edilen akaryakıtın yurt içinde depolanarak tekrar satışa sunulduğu sonucuna varılmaktadır (KOM Raporu, 2016: 26).

2.1.2.1.2. Uyuşturucu Kaçakçılığı

Uyuşturucu maddeler; bitkisel ve sentetik maddelerden yapılan, uyuşturucu, keyif verici, tahrik edici, sarhoş edici gibi etkileri bulunan ve her geçen gün bambaşka bir türde karşımıza çıkan zararlı maddeleri kapsamaktadır. Kullanan kişilerde bağımlılık yaratan ve suça olan eğilimlerini arttıran tehlikeler ortaya çıkartmaktadır (Tezcan, 1982: 206).

Türkiye, uyuşturucu ticaretinin yapıldığı yollar üzerinde yer alması ve yüksek genç nüfusu dolayısıyla, uyuşturucu suçlarından doğrudan etkilenmektedir. Türkiye, Asya’da üretilen eroinin Avrupa’ya ve batıya açılan kapısıdır. Ayrıca Avrupa menşeli sentetik uyuşturucuların ve imalatla kullanılan ara kimyasalların da Arap Yarımadasına geçişinde transit ülkedir (EMCDDA 2016 Ulusal Raporu, 2017: 6).

Transit yollarla Türkiye’ye giren uyuşturucu maddeleri farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde bulunan uyuşturucu türleri; afyon, morfin, eroin, kodein, koka yaprağı, kokain, crack, amfetaminler, captagon, extacy, esrar, marihuana, meskalin, LSD, bonzai, sentetik esrar, uçucu maddeler vb.dir.

Uyuşturucu bağımlılarının bu maddelere olan taleplerini azaltmak amacıyla uygulanan vergi ya da fiyat artışları sahte ve kaçak ürünlerin tüketiminin artmasına yol açmaktadır. Bu durumda da uyuşturucu kaçakçılığı ortaya çıkmaktadır.

2.1.2.1.3. Tütün Mamulleri Kaçakçılığı

Mali bir yükümlülüğü olmadan ve gümrüğe tabi tutulmadan, tütün mamullerinin yurt içine sokulması veya yurt dışına çıkarılması gibi muhtemel işlemler sigara ya da tütün kaçakçılığı olarak bilinmektedir (www.batur.av.tr, 2018).

Organize suç ve terör örgütlerinin yasa dışı faaliyetlerini sürdürebilmelerinde tütün mamulleri kaçakçılığı önemli bir rol oynamaktadır. Ülke güvenliğinden vergi kayıplarına kadar birçok soruna neden olmaktadır. Tütün mamullerinin kolay temin edilebilmesi, cezaların caydırıcı etkisinin olmaması ve yüksek kâr getirisinin olması bu suçu cazip hale getirmektedir. Türkiye’nin doğu ve güneydoğu bölgelerinde tütün mamulleri kaçakçılığının suç olarak değil de bir kazanç yöntemi olarak görülmesi suçun nedenleri arasında yer almaktadır (KOM Raporu, 2016: 27).

Tütün mamulleri kaçakçılığı suçu ile 5607 sayılı kanun kapsamında mücadele edilmektedir. Bu suçun işlenmesi sonucunda 3 yıldan 10 yıla kadar hapis cezası verilmekte ve ayrıca 20 bin gün kadar adli para cezasına çarptırılmaktadır (www.batur.av.tr, 16.02.2018).

2.1.2.1.4. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Kaçakçılığı

Eski çağlardan günümüze kadar ulaşan mirasların, bazı kötü niyetli kişilerin kültürel mirasları sahiplenerek ticaret yapmak amacıyla kültürel miras açısından yetersiz olan ülkelerde sergilemek istemeleri sonucu oluşan kaçakçılık türüdür (Bağcı, 2011: 119).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda; *“kültür varlıkları tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar, tabiat varlıkları da jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler”* olarak tanımlanmıştır. Bu eserlerin yasal olmayan yollarla yurtiçi ve yurtdışı ticaretini yapmaya tarihi eser kaçakçılığı denilmektedir (Kaya, 2012: 5).

2.1.2.1.5. Silah Kaçakçılığı

Güvenlik, insan ihtiyaçlarının en başında gelirken devlet tarafından bu ihtiyaç karşılanmak zorundadır. Bir ülkede güvenlik konusunda eksiklikler varsa insanlar kendilerini güvende hissedebilmek için taleplerini silaha yönelteceklerdir. Fakat silah kaçakçılığının asıl amacı; diğer kaçakçılık suçlarında da olduğu gibi maddi kazanç ele geçirmektir (Kaya, 2012: 5).

6136 sayılı, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanun ile düzenlenen ve bu kapsamında olan silahların ve mermilerin; ülkemize sokulması, ülkemize sokulması için teşebbüs veya aracı olunması, illegal yollarla imal edilmesi, silahların taşınması, gönderilmesi, satılması, satış için aracı olunması veya bu amaçla bulundurulması silah ve mühimmat kaçakçılığı suçunu kapsamaktadır. Ülkemizden illegal şekillerde başka ülkelere kaçırılması halinde ise; 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümleri uygulanmaktadır (www.kihbi.gov.tr, 2018).

2.1.2.1.6. Eşya Kaçakçılığı

Eşya kaçakçılığının konusunu toplum tarafından sürekli kullanılan ve yurt dışında satın alma fiyatı daha ucuz olan eşyalar oluşturmaktadır. En çok yapılan eşya kaçakçılıkları; elektronik eşyalar, gıda ürünleri, ilaç ve tıbbi ürünler, otomobil ve yedek parçaları, canlı hayvan ya da et, kıymetli taş ve maden, ithalat-ihracat, mutfak eşyasından makyaj malzemesine aklımıza gelebilecek geniş yelpazede yer alan muhtelif eşyalar oluşturmaktadır (KOM Raporu, 2016: 32).

2.1.2.2. Kaçakçılığın Türkiye’deki Boyutları

Kaçakçılık, bir ülke için vergisiz gelir sonucu ortaya çıktığından vergi kayıplarına yol açmakta ve vergisini ödeyen mükelleflerle ödemeyen mükellefler arasında haksız rekabet ortamını oluşturmaktadır. Kaçakçılık suçunu önlemek için yapılan harcamalar devlet hazinesinin gelir kaybına uğramasına yol açmaktadır. Üreticiler açısından konuya bakıldığında ise kaçakçılık yoluyla ülkeye getirilen mallar yerli üretimin gelişmesine engel olarak zarar etmelerine neden olmaktadır (Kaya, 2012: 14).

Kaçakçılık, getirisi fazla olan organize suçlar arasında yer almaktadır. Yüksek gümrük duvarları veya vergilerle ticari değerini arttıran ürünler ya da yasaklanan mallar kaçakçılığın konusunu oluşturmaktadır. Kaçakçılık suçu, kayıtlı istihdam alanlarının azalmasına ve haksız rekabete neden olmaktadır. Kamu maliyesi için önemli miktarda kayıp anlamına gelmektedir. Türkiye’de kayıt dışı ekonomi, GSYH’nin % 26,5’ini kapsamaktadır. Kaçakçılığa en fazla rastlanılan akaryakıt ve sigara sektörüdür. Kaçak akaryakıt sebebiyle yıllık 11 milyar TL ve kaçak sigara ticareti sebebiyle de 6 milyar TL vergi kaybı ortaya çıkmaktadır (TESK, 09.11.2017).

Tablo 2.1: Silah, Akaryakıt, Telefon, Sigara ve İlaça Ait Kaçakçılık Rakamları

YIL	SİLAH (adt)	AKARYAKIT (lt)	TELEFON (adt)	SİGARA (pkt)	İLAÇ (adt)
2013	661	17.422.557	397.000	108.243.473	9,200.000
2014	896	13.701.101	364.000	106.431.665	7,200.000
2015	575	4.367.063	286.000	143.423.270	3,200.000
2016	868	3.433.467	815.000	75.723.537	3,100.000

Kaynak: KOM Raporu, 2016 (Yazar tarafından düzenlenmiştir).

2013 yılında Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) raporuna göre; silah mühimmat kaçakçılığında silah 661 adet, kaçak akaryakıt miktarı 17.422.557 litre, kaçak cep telefonu 397 bin adet, kaçak sigara 108.243.473 paket, kaçak ilaç 9,2 milyon adettir (KOM Raporu, 2013: 2).

2014 yılı KOM raporuna göre bu rakamlar sırasıyla şöyledir; silah ve mühimmat kaçakçılığında silah 896 adet, kaçak akaryakıt miktarı 13.701.101 litre, kaçak cep telefonu 364 bin adet, kaçak sigara 106.431.665 paket, kaçak ilaç 7,2 milyon adettir (KOM Raporu, 2014: 2).

2015 KOM raporuna göre silah mühimmat kaçakçılığında silah 575 adet, kaçak akaryakıt miktarı 4.367.063 litre, kaçak cep telefonu 286 bin adet, kaçak sigara 143.423.270 paket, kaçak ilaç 3,2 milyon adettir (KOM Raporu, 2015: 2).

2016 KOM raporunu göre ise; silah mühimmat kaçakçılığında silah 868 adet, kaçak akaryakıt miktarı 3.433.467 litre, kaçak cep telefonu adedi 815 bin, kaçak sigara 75.723.537 paket, kaçak ilaç 3,1 milyon adettir (KOM Raporu, 2016: 2).

2.1.3. Kara Para Aklama

Kara Para Aklama, ilk olarak 19.11.1996 tarih ve 4208 sayılı Kanunun 2/b maddesi ile suç olarak addedilmiştir. Akabinde, 1 Haziran 2006 tarihli 5237 sayılı TCK'nın 282 maddesi ile tekrar düzenlenmiştir. (www.masak.gov.tr, 2018).

Kara para teriminin kökeni, 1920'li yıllarda Chicago' ya dayanmaktadır. En yaygın sava göre, o dönemin meşhur mafya babası Al Capone ödemelerin yalnızca likit

olarak yapılabildiği otomatik çamaşırhaneler zinciri alır. Kumar, fuhuş, şantaj, yasa dışı içki ticaretinden elde edilen kara paraları akşamları çamaşırhanelerin günlük kazancına ek yaparak deftere kayda alır. Kara para, bahsi geçen işletmelerin yasal parasıyla karışarak yasal hal alır. Bu yüzden kara para aklama terimi Amerika'ya dayanıyor denilebilir. Kara paranın aklanması bu iddiadan dolayı çamaşır yıkamaya benzetilmiştir (Ergül, 2001: 6).

Kara para aklama ile dünya 1980 yılından sonra tanışmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle liberal ekonomi rüzgârları, kara para aklama suçunun bütün ekonomilerde yaygın bir hal alarak bugünkü durumuna ulaşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla kara para aklamayı tanımlamak gerekirse, “yasa dışı faaliyetlerden, başta uyuşturucu kaçakçılığı olmak üzere herhangi bir suçtan elde edilen sermayelerin legal ekonomik sirkülasyona girmesini hedefleyen mali ve ekonomik nitelikteki işlemlerin tamamıdır” denilebilir (Yazıcı, 2008: 155).

Suç sonucu kazanılan para veya başka değerlerin yasal olmayan kaynağını saklamak ve ekonomik sisteme eklenmesini sağlamak adına yasal bir değere dönüştürülmesine kara para aklama denilmektedir. Bu kavramın Türkiye’de gündeme gelmesi ve yaygın bir hal alması son yirmi yıl içinde olmuştur (Sayın, 19.07.2017).

Kara para; hukuki, sosyal, ekonomik ve ahlaki olarak 4 farklı şekilde tanıma sahiptir. Hukuki anlamı; her türlü suçtan elde edilmiş gelirdir. Sosyal anlamı; toplumsal hayatı kötü etkileyen her türlü etkinlikten elde edilen getiridir. Ahlaki anlamı; kanunlardan bağımsız olarak toplum tarafından suç sayılan fiil sonucu elde edilen kazançtır. Ekonomik anlamı; ekonomik hayatı düzenleyen kurallara aykırı davranışta bulunularak kazanç elde edilmesidir. Bu tanımlara göre hukuki anlamda kara para kabul edilmeyen, ahlaki ve sosyal açıdan kara para kabul edilebilmektedir (Yücebaş, 2010: 145).

Genel olarak tanımına bakıldığında ise illegal etkinliklerden ele geçen gelire kara para, bu paraya legal bir kazanç görüntüsü oluşturulmasına kara paranın aklanması denir ve bu birçok ülkede suç sayılır (Çolak, 2001: 196). Kara para aklama; yasalar tarafından birtakım suçlardan dolayı ortaya çıkan para, mal, kıymetli evrak ve diğer ekonomik değerlerin legal ekonomik değerlere dönüştürülmesi hedefiyle kaynağının illegal özelliğinin gizlenmesine yönelik tüm işlemler olarak tanımlanmaktadır. Kara

para aklamanın ortaya çıkması için öncelikle suç işlenmiş olmalı ve sonucunda ekonomik bir değer elde edilmiş olmalıdır. Bu şartlar gerçekleşmediği takdirde kara para aklamadan söz edilemez. Kara paranın bulundurulması yani elde edilen ekonomik değerlerin yasa dışılığını, yasal görünümlü ekonomik değerlere dönüştürülmesi amacına yönelik, transfer edilmesi, sınır ötesi işleme tabi tutulması, kullanılması, işletilmesi, yatırım yapılması, kaynağının, niteliğinin, sahibinin, zilyedinin, gizlenmesi gibi birçok farklı şekilde kara para aklama işlemi yapılmaktadır (TBB, 2003, 8-10).

Kara para aklamanın nedenleri; devletin el koyma, müsadere, vergilendirme veya servete dönük cezalar yolu ile haksız edinilen kazançlar için tedbir alma olanaklarından kaçınma isteğidir. Kara para aklama, elde edilen kazançları, legal kaynaklardan elde ettiğini göstermeye çalışarak kendilerini suça ortak etmeden kişi ve kuruluşlarca kaynakların rahatlıkla kullanılabilmesini amaçlar (Miynat ve Duramaz, 2013: 316).

Kara para aklamanın dört amacı; paranın gerçek sahibi ve paranın nerden elde edildiğini saklamak, paranın şeklini yani miktarını değiştirmek, kara para ve aklanmasıyla ilgili ipuçlarını ortadan kaldırmak ve kara parayı sürekli kontrol altında tutmak olarak sıralanabilir (Yücebaş, 2010: 151).

Kara para, kayıt dışı iktisadi değerleri tanımlamayı hedefleyerek kullanılsa da kara para, kayıt dışı ekonominin sadece bir kısmını kapsamakta ve suç ekonomisi ile ilgili bir tanım olarak ayrıca değerlendirmeye alınmalıdır (Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001).

2.1.3.1. Kara Para Aklama Aşamaları

Kara para aklama aşamaları; yerleştirme aşaması, ayrıştırma aşaması ve bütünleştirme aşaması olarak üçe ayrılmaktadır. Bu başlık altında sırasıyla aşamalar incelenecektir.

2.1.3.1.1. Yerleştirme Aşaması (Placement)

Kara para aklamanın ilk aşamasını yerleştirme aşaması oluşturmaktadır. Bu aşamada aklanan para yurt dışına kaçırılır veya finansal sisteme dâhil edilir (Miynat ve Duramaz, 2013: 317).

Nakit paranın elde tutulması, saklanması, kullanılması vb. gibi işlemler riskli ve zordur. Örneğin 1000 Euro banknot ağırlığı karşılığında alınabilecek eroinin ağırlığı daha azdır. Para, nakit formundan kurtulup bankaya yatırıldığında paranın hareketliliği artacaktır ve yetkililer tarafından bulunması zor hale gelecektir. Bu aşama kara para aklayıcıları için en zor aşama olmakla birlikte yetkililerin suçu tespit etmesi için en kolay aşamasıdır. Çünkü bu aşamada suç geliri yasal bir hal almamıştır. Kısacası yerleştirme aşamasında para nakit olmaktan çıkacak ve suçun ortaya çıkarılması zorlaşacaktır (www.masak.gov.tr, 2018).

Yerleştirme aşaması, illegal olarak elde edilen gelirin likit formundan arındırılmasını kapsamaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan “e-para” ve “akıllı kartlar” dijital ortamda kâğıt para gibi işlem görerek tarafların kimliklerini gizli tuttuğundan kara para aklamada tercih edilmektedir. Bu nedenle, e-para şeklindeki kara para tekrar satılarak döviz veya değerli eşya alımları için değerlendirilebilmekte, ya da off-shore bankalarına doğrudan internet yoluyla aktarılmaktadır. E-para sayesinde yüklü miktarlardaki nakit kara paranın fiziksel transferine gidilmeden veya herhangi birebir işleme gerek duyulmadan, kara paranın yerleştirme aşaması tamamlanmış olur (Yazıcı, 2008: 163).

2.1.3.1.2. Ayırıştırma Aşaması (Layering)

Ayırıştırma aşaması, kara para aklamanın ikinci aşamasıdır. Bu basamakta para bir hesaptan diğerine, bir bankadan başka bir bankaya veya bir ülkeden başka bir ülkeye aktarılır. Kara para aklayanlar bu işlemler için genellikle bilgiye erişme zorluğu ve işlemi yapanın gizli olmasından dolayı off-shore merkezlerinden yararlanırlar (Miynat ve Duramaz, 2013: 317).

Ayırıştırma aşamasında paranın yasa dışı kaynağından uzaklaştırılması için yasal işlemler gibi mali işlem yapılarak denetim mekanizması aşmaya çalışılmaktadır. Küçük tutarlara bölünen yüksek tutarda para dikkat çekmemek için kısa sürelerle bankadan bankaya ya da ülkeden ülkeye elektronik işlemlerle hızlı bir şekilde aktarılır.

Ayırıştırma aşamasının amacı karmaşık mali işlemler kullanarak denetim mekanizmasını aşmaya çalışmaktır. Yetkili kişi bu hareketliliği belli bir süre sonra gözden kaybetmektedir. Bireysel bilgisayar aracılığıyla, internet üzerinden herhangi bir

iz bırakmadan işlemler gerçekleştirilebilmektedir. Aklayanlar farklı isimlerle açtıkları hesaplarını kayda almadan kontrol ederek çok sayıda işlem ile fonlarını hesaptan hesaba transfer edebilecektir. Böylece işlemlerin kimler tarafından yapıldığı, hangi ülkeden yapıldığı gibi bilgiler tespit edilemeyecektir. Yerleştirme ve ayrıştırma aşaması bazen aynı anda gerçekleşebilmektedir (Yazıcı, 2008: 163).

2.1.3.1.3. Bütünleştirme Aşaması (Integration)

Bütünleştirme aşaması, kara para aklamanın üçüncü aşamasıdır. Bu aşamada aklanan para normal bir kazanç gibi gösterilerek yasa dışı kaynağından uzaklaştırılır. En yaygın yöntemi sahte faturalarla malın bir ülkeden başka bir ülkeye satılmasıdır (Miynat ve Duramaz, 2013: 317).

Suçtan elde edilen gelirin yuvaya dönüş aşamasıdır. Bu aşamada yasal işlemlerle suç geliri ülkenin mali sistemine aklanarak dâhil edilir. Normal bir kazanç olarak gösterilen para, her türlü yasal işlem yapılarak sistemle bütünleşir. Böylece aklayıcı borçlarını ödeyebilir, teminat gösterebilir, gayrimenkul satın alabilir vb. kısacası bu para artık kullanıma hazır paradır ve bu paraya karşı sorulabilecek sorulara karşı cevap hazırdır (www.masak.gov.tr, 2018).

Aklayıcı, internet kanalıyla hizmet veren bir kurum ile anlaşarak bütünleştirme aşamasını tamamlayabilir. Örneğin, farklı isim altında açtığı banka hesabında bulunan parayı, internet üzerinden işletilen kumarhane sitesinden kazanılan hizmetin bedeli olarak internet şirketlerinin hesaplarına aktarabilir. Aktarılan para ise internet şirketinin bilançosunda gösterilerek yasal hale dönüşür (Yazıcı, 2008: 163).

2.1.3.2. Kara Para Aklama Yöntemleri

Birçok kara para aklama yöntemi bulunmaktadır. Bu çalışmada ilgili yöntemlerden en çok kullanılan paravan-hayali şirketler, oto finans borç yöntemi, vergi cenneti, nakit para kullanılan iş yerlerinin işletilmesi, döviz bürosu ve sahte fatura yöntemleri incelenecektir.

2.1.3.2.1. Paravan-Hayali Şirketler (Shell Company)

Paravan- hayali şirketler herhangi bir ticaret veya imalat etkinliğinde olmayan, sadece kâğıt üzerinde var olan şirketlerdir. Genellikle sınır-ötesi merkezlerde kurulurlar. Amaçları, ayırıştırma aşamasındaki suç gelirlerini, şirketler üzerinden geçirerek yakalanma riskini azaltmaktır. Sır saklama sorumluluklarından ötürü ortaklarının bile duyulmasının imkânsız olduğu bu şirketleri, diğer şirketlerden farkını bulmak zordur. Paravan şirket kurmak için çok paraya gerek yoktur. Bu yüzden birçok şirkete sahip olarak işlemleri karışık hale getirebilirler. Yapılan transferler sonucu, paravan şirket suçunu gizlemek için zarar etmeyen bir işletme olarak göstererek kâğıt üzerinde var olan kâr tutarı yerine kasaya suç geliri eklenir ve bu gelirin vergisi ödenerek yasal hale getirilebilir (Mustafaoğlu, 2009: 27).

2.1.3.2.2. Oto Finans Borç Yöntemi (Loan-Back)

Suç geliri aklayacak kişi off-shore merkezine gelir ve suç gelirini orada faaliyet gösteren bir bankaya yatırarak başka bankalara aktarabilir. Kendi ülkesinde başka bir bankaya başvurarak, diğer bankalardaki hesaplarını teminat göstererek kredi alabilir. Aklayıcı aldığı kredi ile istediği yatırımı yapar. Kredi aldığı bankaya borcunu ödemeyen aklayıcının diğer bankalardaki teminat gösterdiği parasını borcu olan banka haciz ederek yurda getirmiş olur. Bu durumda suç geliri aklanmış bir şekilde ortaya çıkmış olur (Dursun, 2008: 106).

2.1.3.2.3. Vergi Cennetleri (Kıyı bankacılığı, Off-shore)

Yurt dışından kazanılan fonların aynı şekilde yurt dışında kullanılmasını hedefleyen ve ülkede bankacılık piyasası için düzenleme yapılmış çeşitli kanun ve yönetmeliklerin haricinde kalmış bir bankacılık türüdür. Başka bir ifadeyle dıştan dışa bankacılık, serbest bölge bankacılığı da denir (www.masak.gov.tr, 2018).

Herhangi bir reel üretim faaliyetinin fazla olmadığı ya da hiç olmadığı bu merkezlerde, ekonomi finansal faaliyetlere dayanmaktadır. Bilhassa yerel bankacılık sistemleri ve paravan şirketler vasıtasıyla aklama işleminin kolaylıkla yapıldığı yerlerdir (Yılmaz, 2011: 84).

Vergi cenneti ülkeler genellikle nüfusu az olan, lakin fazla miktarda uluslararası banka ve şirkete sahip olan yerlerdir. Bu merkezler mali suç faaliyetlerinin dünya çapına yayılmasında rol oynayarak kara para aklama ile mücadelede büyük engel oluşturmaktadır. Vergi cennetlerindeki faaliyetlerin çoğu legaldir ve bu ülkeler geçmişten bu yana tanınmış ve itibarlı şirketlerce yararlanılmaktadır. Vergi cennetlerindeki “off-shore banking” denilen kıyı bankacılığında, diğer bankaların uymak zorunda olduğu sınırlamalar, yasa ve yönetmelikler gibi düzenlemeler bu bankacılık türünde gevşetilmiş ya da ortadan kaldırılmıştır. Bu sebeple de kıyı bankacılığı, hukuka uygun olarak kurulan vatansız banka olarak görülmektedir (Ergül, 2001: 34).

Bu bankalar yüzünden devlet büyük kayıplar vermektedir. Devlet kurumları denetim yapamadıkları için güven kaybı yaratmaktadırlar. Ülke dışından elde edilen faiz için maliye, vergi tahsili yapamaz. Belirtilmiş olan sakıncalara rağmen vergi cenneti ülkeler, müşterilerine sundukları gizlilik, politik istikrar, düşük vergilendirme, çağdaş iletişim imkânları, sermaye hareketlerinde tam serbesti, gerekli altyapı, uzman personel gibi olanaklar sebebiyle küresel ekonomideki yerini korumayı sürdürmektedirler (Yılmaz, 2011: 84).

2.1.3.2.4. Nakit Para Kullanılan İşyerlerinin İşletilmesi

Suçlular, nakit geliri olan işletmeye yatırım yaparak parayı yasal işlerine ekleyip aklarlar. Şüpheli kişi kafe, lokanta, benzinlik, oto yıkama, kuru temizleme ve benzeri gibi ticari işyerlerine sahip ise, bir gün, bir hafta, bir ay ya da bir yılda kaç adet döner satıldığını belirlemek ya da yıkanan araba sayısını saymak adına bir şirketin muhasebesini kontrol altında tutmak çok zordur. Örneğin; Monako’da lüks bir İtalyan lokantası açılmış ve ne zaman rezervasyon yaptırılmak istense dolu olduğu söylenmektedir. Fakat lokantanın önünden geçildiğinde her zaman boş olduğu görülmektedir. Lakin defterlere bakıldığında lokanta sahipleri çok büyük kârlar elde etmekte ve vergisini düzenli ödediği görülmektedir (Ergül, 2001: 38).

2.1.3.2.5. Döviz Büroları

Nakit ağırlıklı olarak çalışan döviz bürolarında suç geliri ile eldeki paranın değiştirilmesiyle gelir, kaynağından uzaklaştırılmaya çalışılır. Küçük banknotlar

büyüklerle veya eldeki para birimleri ise diğer para birimlerine dönüştürülebilir, nakit karşılığında parasal araçlar tercih edilebilir, fon transferi de yapılabilir. Döviz büroları, bankalar gibi ciddi denetimden geçmediği için kara para aklamak avantajlı durumdadır. Döviz büroları suçlularla iş birliğinde bulunabilir. Kendi namına açtırdığı banka hesabına yatırarak ve buradan transfer ederek suçludan alınan kara para, aklama sürecine dâhil olabilir (Karaduman, 2013: 22).

2.1.3.2.6. Sahte Fatura (Hayali İhracat)

Bu yöntemde ithalat ve ihracat işlemlerine ilişkin fatura kesilirken, fatura olması gereken tutardan yüksek gösterilerek, aradaki fark kara para aklamakta kullanılır. Kara para aklamak isteyen, hem kazandığı ülkede hem de parayı göndereceği ülkede bir şirket kurar ya da satın alır. Fon gönderilmesi gereken şirkete hizmet veya mal siparişi verir. Bundan sonra karşısında iki yol vardır; ya faturalı malları-hizmetleri kıymetinin üstünde göstermek, ya da fatura tutarı aklanan miktara karşılık gelecek sahte faturalar göndermek. Birinci alternatifin açığa çıkarılması çok zor olduğundan daha avantajlıdır. Ödenmiş miktarın sahte olduğu veya şişirilmiş olduğu faturayı düzenleyen şirket aracılığıyla hesaptan düşülebilir. Böylece kara para aklanmış olur (Ergül, 2001: 34).

2.1.3.3. Kara Para Aklamanın Türkiye’deki Boyutları

Türkiye’de kara para genellikle hayali ihracat ve uyuşturucudan kaynaklanmaktadır. Türkiye’nin coğrafi konumu, uyuşturucu üreten ve tüketen ülkeler arasında geçiş noktasında kaldığından kara paranın dolaşımı bakımından da varlıklı bir ülke konumuna gelmektedir. Örneğin Avrupa’da yakalanan uyuşturucunun üçte ikisi Türkiye’den gelmektedir. Dow Jones News Service göre 1980’li yıllardan sonra Türkiye’deki döviz rezerv artışının %31’lik payını kara paranın aklanması oluşturmaktadır. Türkiye’de kaynağı belli olmayan 50 milyar dolarlık paranın sirkülasyon içinde olduğu belirtilmekte ve banka mevduatlarının %45’ni kapsayan kısmının kaynağının nerden geldiğini bankalar izah edememektedirler. Türkiye’deki kayıt dışı ekonomi kayıt altına alınan ekonominin üç katı civarındadır. Sadece bu açıdan baktığımızda bile Türkiye’de suç sektörü göz ardı edilemeyecek boyutlardadır (Güner, 2003: 67).

Tablo 2.2: Aklama Suçu İnceleme Dosyalarından Suç Duyurusu Yapılan Kişi Sayısı

Yıl	Analiz ve Değerlendirme	Aklama Suçu İncelemesi	Top. Suç Duyurusu
2012	172	142	314
2013	103	179	282
2014	107	284	391
2015	323	125	448
2016	50	95	145

Kaynak: MASAK Faaliyet Raporu, 2016: 32.

Maliye uzmanlarınca 2016 yılında yapılan analiz ve değerlendirme çalışmalarının sonucuna göre 50 kişi, denetim elemanlarınca yapılan aklama suçları tetkikleri neticesinde 95 kişi olacak şekilde toplam 145 kişi hakkında ilgili makamlara suç bildirisi yapılmıştır. 2012-2016 yılları arasında yapılan karşılaştırmaya göre; 2016 yılında diğer yıllara göre suç bildirisi yapılan kişi sayısında azalma görülmektedir. Bunun temel nedeni, araştırılması istenen şahıs için zaten yetkili makamlarca soruşturma ya da kovuşturma yürütüldüğünden analiz, değerlendirme ve aklama suçları incelemeleri sonucunda suç duyurusuna gerek bulunmamasından kaynaklanmaktadır (MASAK, 2016: 31).

2.1.4. Yolsuzluk

Yolsuzluk, kelime anlamı olarak bakıldığında TDK tarafından bir görevi, bir yetkiyi kötüye kullanma olarak tanımlanmaktadır. Yolsuz kalmak, yolsuz iş, tıkrı yolunda olmak, yoldan çıkmak, yolunu bulmak, yoluna yordamına uygun olmama gibi deyimler de aynı kelimedenden türetilmiştir (www.tdk.gov.tr, 2018).

Yolsuzluk; “yıkma, kırmak, ihlal etmek” anlamındaki Latince bir kelime olan “corruptum” den gelmektedir, İngilizcede "corruption", Almancada ise “korruptus” kelimelerinin karşılığıdır. Yolsuzluk; illegal, ahlaksız, tehlikeli ve hatta meşru olmayan davranış olarak tanımlanmaktadır. Yolsuzluğun temelinde, kişilerin kendi menfaatlerini düşünmesi yatmaktadır. Ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel alanlarda çeşitli etkilere

sahip olan yolsuzluk; ahlaki yozlaşma ve toplumsal sorunların belirleyicisi ve sonucudur (Gedikli, 2011: 170).

Hükümetten daha çok kazanç sağlamak için devlet memurunun, otoritesini kötüye kullanmasına yolsuzluk denir. Ticaret olarak gördüğü kamu görevini ve bu görevinden sağladığı kazancı maksimize etme yöntemlerini bulmaya çalışan devlet memurunun sergilediği davranışta yolsuzluk olarak tanımlanır (Meriç, 2004: 72).

Tüm toplumlar için evrensel bir sorun olarak karşımıza çıkan yolsuzluk, haksız rekabet şartlarında, haksız kazanca neden olan, basit yöntemlerle kazanç sağlamak isteyenlere cazip gelerek, toplum içinde yaygın bir hal almasına sebebiyet vermektedir. Yolsuzluk kamu gücünü kullanan siyasetçi ve bürokratlar haricinde ekonomik güce sahip diğer kişiler içinde geçerli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca toplumsal yozlaşmaya, bozulmaya işaret etmekte ve toplumun her alanında görülebilmektedir (Akgül, 2004: 2).

Yolsuzlukla ilgili yapılan çalışmaların ulaştıkları sonuçlardan biri, yolsuzluğun ileriye dönük toplum değişimini ve ekonomik gelişmeyi engellediğidir (Baldemir vd., 2009: 53).

Yolsuzluğun temel nedenini, kıt olan kaynakların adil dağıtılmaması oluşturmaktadır. Buna ek olarak ekonomik kriz, yüksek enflasyon, yetersiz gelir seviyesi, geçiş dönemi, yönetimde istikrarsızlık gibi birçok öge yolsuzluğun sebeplerini oluşturabilirken kişisel, ekonomik, kurumsal, toplumsal ve siyasal sebeplerde yolsuzluğun sebepleri olarak sınıflandırılabilir.

Şahsi nedenler; çıkarıcılık, makam düşkünlüğü, kayırmacılık, ahlaki değerlerde aşınmadır. Kurumsal nedenler; bürokrasi kalitesi, kamusal istihdam, hesap verme mekanizmalarının yokluğu, vergileme ve açık olmayan vergi mevzuatı, adli sistemden kaynaklı sebeplerdir. Toplumsal sebepler; toplumsal değişim, geçiş ekonomileri, eğitim yetersizliği, nüfus artışı, kentleşme ve göç, sivil toplum kuruluşlarının noksanlığı ve diğer sosyal nedenleri kapsamaktadır. Ekonomik sebepler; kalkınmışlık düzeyi, devletin ekonomideki rolü, kişi başına düşen gelir dağılımı, kayıt dışı ekonomi, özelleştirme, medya-ticaret ilişkisi, enflasyon, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerdir. Siyasal nedenler; demokrasi kültürünün eksikliği, siyaset algılaması, iktidarın kişiselleşmesi, siyasetin finansmanı, sosyal refah devleti anlayışı oluşturmaktadır. Güvenilmeyen bir

bürokrasiye sahip olan ülkelerde, fazla vergi ve kamu harcamalarıyla devletin fazlalaşan belirleyiciliği, kamu görevlilerinin davranışları yolsuzluk üzerinde süratli bir etki gösterebilmektedir. Yolsuzluk düzeyi sadece toplumun sosyal yapısıyla ilişkili değil, küresel etkenleri de içinde barındıran geniş kapsamlı bir durumdur. Uluslararası ticaret ve iş hacminin büyümesiyle ekonomide oluşan değişimler, yolsuzluğun en önemli faktörlerini oluşturmaktadır. Yabancı ihaleleri kazanmak, yabancı piyasalara açılırken imtiyaz kazanmak veya vergi teşviki gibi belirli çıkarlar kazanmak için fazla miktarda rüşvetle karşılaşmaktadır. Yolsuzluk sadece rüşvetten oluşmamaktadır. Örneğin; işini yaparken kişisel çıkarlarını düşünerek hareket eden devlet memuru da yolsuzluk yapmış olur (Baldemir vd., 2009: 51-52).

2.1.4.1. Yolsuzluk Türleri

Bu başlık altında yolsuzluk türü olan; rüşvet, irtikâp, zimmet, kayırmacılık ve rant kollamadan bahsedilecektir.

2.1.4.1.1. Rüşvet

Rüşvet kelimesinin sözlük anlamı, illegal kolaylık ve hızlılık sağlanarak iş yaptırmak için herhangi birine mal ve para olarak temin edilen çıkardır. Herhangi bir görevle yükümlü olan kimsenin, görev ve yetkilerini iyiye kullanmamak, kişi ya da bir topluluğa yarar sağlamasıyla karşılığında bazı menfaatler elde etmesidir. Genellikle kamu görevlisi ve özel kişiler arasında yapılan ilişkilerde görülmektedir (Sancar, 2015: 14).

Özel kişilerin; kamu görevlilerinden, yerel hükümetler tarafında sunulan mal ve hizmetleri ya da diğer faydaları satın almak için, para veya mal karşılığında menfaat talep etmeleri, rüşvet kapsamına girmektedir. Kısacası rüşvet, kişisel çıkarlar için yetki ve görevlerin kötüye kullanılmasıdır (Karakaş ve Çak, 2007: 47-50).

TCK'nın 211. maddesinde düzenlenen rüşvet suçu şu şekilde açıklanmıştır: *“Ceza Kanununun tatbikinde memur sayılanların, kanunen veya nizamen yapmaya veya yapmamaya mecbur oldukları şeyi yapmak veya yapmamak için aldıkları veya başkalarına aldıkları para, hediye ve her nam altında olursa olsun sağladıkları diğer menfaatler ile bu maksatla alıp sattıkları veya ihale eyledikleri taşınır ve taşınmaz*

malların gerçek değeri ile verilip alınan bedel arasındaki fahiş fark rüşvet sayılır (TCK mad. 211).

2.1.4.1.2. İrtikap

İrtikap, aktif yiyicilik olarak nitelendirilen haracın diğer adıdır. Diğer yolsuzluk türlerinden farkı, devlet memurunun zoraki maddi ya da manevi bir varlık almasıdır. Kamu görevlisi bir işi yapmak için doğrudan, ikna yoluyla ya da tehditle bedel istemektedir. Rüşvetten tek farkı ise irtikapta teklif edenin kamu görevlisi olmasıdır (TEPAV, 10).

İrtikap, Türk Ceza Kanunu'nun 209. maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır: *“Memuriyet sıfatını veya görevini kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına haksız olarak para verilmesine veya sair menfaatler sağlanmasına veya bu yolda vaatle bulunulmasına, bir kimseyi icbar eden memura altı yıldan az olmamak üzere ağır hapis cezası verilir”* (TCK mad. 209).

2.1.4.1.3. Zimmet

Tek taraflı yolsuzluk türüdür. Kamu görevlilerinin ya da memurların kamusal kaynakları yasa dışı yollarla kendi namına ya da diğer bireyler için kullanması, harcama yapması veya mülk edinmesine zimmet denir (Yücebaş, 2010: 136).

Zimmet suçunun konusunu, taşınır veya taşınmaz mallar oluşturmaktadır. Kamu görevlisine malın zilyetliğinin devredilmiş olması ya da bu mal üzerinde kamu görevlisinin gözetim ve koruma mecburiyetlerinin olması gerekirken; devletin, herhangi bir kamu kurumu ya da kişinin malın mülkiyetine sahip olması arasında fark yoktur (Aslan, 2013: 48).

Zimmet suçu TCK'nin 202. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; *“Görevi sebebiyle kendisine tevdi olunan veya muhafaza, denetim veya sorumluluğu altında bulunan para veya para yerine geçen evrak ve senetleri veya diğer malları zimmetine geçiren memura altı yıldan on iki yıla kadar ağır hapis ve meydana gelen zararın bir misli kadar ağır para cezası verilir”* (TCK mad.202).

“Devlet tarafından ihraç edilip de hamiline yazılı bonolar, hisse senetleri, tahviller ve kuponlar, yetkili kurumlar tarafından çıkarılmış olup da kanunen tedavül

eden senetler, tahviller ve evrak ile millî ziynet altınları, para hükmünde olduğundan zimmet suçuna konu olabilirler” (TCK mad.198).

2.1.4.1.4. Kayırmacılık (İltimas)

Kayırmacılık, halk arasında torpil olarak bilinen, kamu görevlilerinin çeşitli bağlardan ötürü kişi ve/veya kişilere, ayrıcalık tanıyarak yararlarına hareket etmesidir (Büte, 2011, 383).

Kayırmacılığın temelini adalet duygusunu yok ederek; hem bireysel, hem de kamusal ahlakı erozyona uğratmak oluşturur. Belli bir birey, küme, düşünce ya da uygulamayı diğerine tercihte nesnellikten uzaklaşarak taraf tutmayı ifade etmektedir (Kılıç, 20.10.2017).

Genel olarak kurumsal yapıları tam olarak oturmamış ülkelerde görülen, bilhassa memurların işe alımında başarı, beceri, yetenek, eğitim ve benzeri gibi ölçütlere dikkat edilmeden siyasetçi veya bürokratların tanıdıkları bireylerin işe alınmasıdır. Bu durum hem yetenekli bireylerin idealistliklerini yok etmekte, hem de kamu görevi yapacakların farklı bölümlerde az yetenekli veya eğitilmiş kişilerin işe alınmasına neden olmaktadır. Kayırmacılık yapan kamu görevlileri zaman geçtikçe takdir edilen ve itibar gören kişi olarak toplum içinde yerini alır ve bu durum kayırmacılığın en tehlikeli yönünü ortaya koyar (Çoban, 1999: 181).

2.1.4.1.5. Rant Kollama

Çıkar ve baskı gruplarının, hükümet eliyle yapay bir şekilde ekonomik transfer gerçekleştirebilmek adına yaptıkları faaliyetlere rant kollama denir (Yücebaş, 2010: 140).

Rant kollama, sıklıkla hükümet aracılığıyla birtakım piyasalara girişte koyulmuş kısıtlamaların belirli bir grupça kendi lehine olacak şekilde ve kar elde etmek hedefiyle aşılması teşebbüsünün etkisi olarak tanımlanmaktadır (Karakaş ve Çak, 2007: 77).

Kamusal tercih teorisine göre rant kollama, toplumsal savurganlıktır ve iki önemli yaklaşım vardır. İlki, rant kollamanın siyasal süreç içerisinde bulunması; diğeri ise rant kollamanın sınırlandırılmasında en doğru yöntemin kamunun sınırlarının

daraltılmasıdır. Rant kollama, devlet tarafından oluşturulan tekel çevreye ulaşmada kaynakların israf edilerek kullanılmasıdır (İTO, 2001: 20).

2.1.4.2. Yolsuzluğun Türkiye’deki Boyutları

Hükümete karşı tavır almanın bir şekli olan yolsuzluk, 1980’den sonra Türkiye ekonomisinin temel özelliğini oluşturur ve yolsuzlukla beraber bütçe – kamu açıkları da hızla artmıştır. 1980 ve 90’lı yıllarda özelleştirmelerin yapılamayışı nedeniyle yolsuzluğun boyutları artmış, özellikle eğitim ve sağlık gibi hizmet alanlarında büyük çaplı yolsuzlukların yapıldığı görülmüştür (Baldemir vd., 2009: 62).

Yolsuzluk, kamu yönetimini ve ekonomik kalkınmayı olumsuz etkilemektedir. Yolsuzluk ile piyasalar rekabetçiliğini ve siyasi liderler de otoritelerini kaybetmektedirler. Yolsuzlukla ilişkili olan medya grupları, kamuoyunu yanlış bilgilendirerek demokratik toplum anlayışını zedeler. Yasaların uygulanması zorlaşırken devlete olan güven azalır. Bu durum; sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmeyi engeller. Yabancı sermaye bu tür yapılardan uzak durur. Bu yüzden üretim kapasitesi azalır, idari verimlilik düşer ve siyasi düzen, meşruiyet kriziyle karşı karşıya kalır (TEPAV, 2006: 72).

Gelişen bir ülke olan Türkiye, her gelişmekte olan ülke gibi yolsuzluk konusunda kötü bir durumdadır. Özellikle siyaset, bürokrasi, kamu idareleri, belediyeler, bankalar vb. yerlerde yolsuzluk çok yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. 1983 sonrasında başlayan ve hızla “hayali ihracat” ile devlet büyük bir zarara uğramıştır. 2001 yılında Türkiye’de Enerji ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde yapılan yolsuzluk operasyonlarında birçok kişi yakalanmış ya da suçlanmıştır (Karagöz ve Karagöz, 2010: 10-11).

2003 yılında Uzan grubuna ait bir bankaya el konulmasıyla başlayan süreçte bankacılık sektöründe yapılan birçok yolsuzluk ve usulsüzlük ortaya çıkarılmıştır. 2003 yılındaki başka bir gelişme ise yapılan anlaşmalardır. Bu anlaşmalar; OECD ile rüşvet-karşıtı anlaşmalar, Uluslararası Sözleşmelerde Yabancı Devlet Görevlilerinin Rüşvetiyle Mücadele anlaşması, Avrupa Konseyinin Yolsuzluğa Dair Medenî Kanun’unu, Birleşmiş Milletlerin Milletlerarası Örgütlü Suçlar anlaşmaları olarak sıralanabilir. Yapılan anlaşmalar ve operasyonlara rağmen Türkiye, Uluslararası Saydamlık

Örgütünün Yolsuzluk Algılama Endeksinde hâlâ alt sıralarda yer almaktadır (Karagöz ve Karagöz, 2010: 10-11).

2015 yılı kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele raporuna göre yolsuzluk suçunun gerçekleştiği alanlarda ekonomik değer yaklaşık 37,5 milyon TL, suç işlenirken ortaya çıkan kamu zararı ise yaklaşık 7,5 milyon TL'dir (KOM Raporu, 2015: 4-6).

2016 yılını incelediğimizde; yolsuzluk suçunun tespit edildiği alanlarda işlenen suçlarda ekonomik değer yaklaşık 112,7 milyon TL, suç işlenirken ortaya çıkan kamu zararı ise yaklaşık 22,5 milyon TL'dir (KOM Raporu, 2016: 6).

Yolsuzluk türlerinden en yüksek payı alan kamu kurumu dolandırıcılığı iken ikinci sırada zimmete geçirme gelmektedir.

2.1.5. Vergi Suçları

Bir idari usul kanunu olan ve vergi suç cezalarını kapsayan Vergi Usul Kanunu; Türk hukuk sisteminde 04.01.1961 tarih ve 213 sayılı kanun olarak yürürlüğe girmiştir.

Vergi Usul Kanununda vergi suçunun tanımına yer verilmemiştir ancak vergi suçları Vergi Ceza Hukukunun temel kavramını oluşturmaktadır. Vergi kanunlarında gösterilen maddi ve biçimsel yükümlülüklerle karşı gelinerek, yasalarla ödevli olan vergi yükümlüsü veya sorumlusu ya da vergilendirme işlemi yapan görevlilerce işlenen fiillere vergi suçu denilmektedir. Vergi suçunun maddi unsurunu, vergi sorumlularının veya vergilendirme işlemlerinde görevlilerin kanunlara aykırı davranışları oluşturur. Manevi unsuru ise vergi sorumlularının veya vergilendirme işlemlerinde görevli bulunanların hukuka aykırı fiilleri ile kurulan psikolojik bağıdır (Altundiş, 2007: 168).

Vergi ceza hukuku; vergi kanunlarıyla suç sayılan riayetsizlikleri, vergi, ceza veya diğer kanunlar çerçevesinde yaptırım altına almak için düzenlenen hukuki hükümler bütünü olarak tanımlanmaktadır. 5237 sayılı TCK ile 213 sayılı VUK arasındaki ilişkiyi incelediğimizde, genel kanun-özel kanun ilişkisine dayandığı görülmektedir. Ancak; vergi suçlarının hukuk oluşturmadığı, bu yüzden vergi ceza kanunu denmesinin doğru olmadığı savunulmaktadır (Yücebaş, 2010: 87).

Toplumun sosyal, ekonomik ve mali yapısı vergi suçlarının işlenmesinde en önemli sebebi oluşturmakta olup mükellefler maddi durumları kötü olduğu zaman vergi vermekten kaçınmakta ve bu durum suç teşkil edecek boyutlara kadar ulaşmaktadır. Mükellefte vergi ödeme bilincinin oluşmaması, ülke kalkınmasıyla vergi bağlantısının olduğu inancının yerleşmemesi, devlete olan güvensizlik, kazançlarını saklama gibi düşünceler vergi suçuna eğilimi arttırmaktadır (Yücebaş, 2010: 87).

Devlet tarafından kamu hizmetlerinin sürdürülmesinde gerekli gördüğü gelir kaynakları; vergilerden, devlet mallarının ve işletmelerinin gelirlerinden ve iç ve dış borçlanmalardan oluşmaktadır. Bahsi geçen gelir kaynaklarından en önemli kısmını vergiler oluşturmaktadır. Bu nedenle, devletin vergi koyması ve tahsil etmesi en önemli egemenlik haklarından birisidir. Devlet ile kişiler arasında oluşan vergilendirmeden doğan bu ilişki vergi hukukunu oluşturur. Vergi suçunun yaptırımları ise vergi cezalarını oluştururken, ortaya çıkan cezalar idari ve adli niteliktedir. Devlete göre vergi cezaları iki ana amacı kapsamaktadır. Bu iki ana amaç; vergilendirme alanında suç ya da suçlara karşı gelinmesi ve ülkede geçerliliğe sahip hukuk ilkelerine göre adaletin sağlanmasıdır (Gündüz, 2011: 5-6).

Devlet hazinesine karşı işlenen ekonomik suçlara vergi suçları denir. Vergi suç ve cezaları ile hedeflenen, vergi yasalarının gerektirdiklerinin süresi içerisinde ve kurallara uygun davranılmasıdır. Vergi borçlarının süresinde ve tam ödenmesi sağlanarak hem hazinenin vergi kaybı engellenir hem de kamu hizmetlerinin finansmanı için gerekli fonlar toplanarak kamu yararı sağlanır. Vergi ceza hukukuna ilişkin kurallara Vergi Usul Kanunu'nda yer verilmiştir. Yasallık ilkesinin vergi suç ve cezalarında bariz şekilde kendini gösterirken, kıyas yasağı da bu alanda anlam kazanır. Vergi ceza hukukunun suç olarak saydığı fiillerin bir kısmı zarar suçu diğerleri ise tehlike suçu niteliğindedir. Vergi dairesince suç sayılan eylem ya da eylemler adına yargısal karara gerek duyulmadan idari merci olarak görülen vergi dairesi ceza kesebilir (Öncel vd, 1985: 250).

Vergi Usul Kanununda düzenlenmiş olan suç ve cezaların büyük kısmı sadece vergi hukukunu kapsar ve suç sayılan eylem sonucunda uygulanacak cezalar idari usullerle tespit edilir. Aynı zamanda bunlara mali nitelikli suç ve cezalar da denir. Bu suçlar; vergi zıyaı suçu, genel usulsüzlük, özel usulsüzlük suçlarıdır. Bu suçlar için

idare tarafından para cezası ve işyeri kapatma cezası verilmektedir. Ancak vergi kayıp ve kaçagını engellemek adına alınan mali tedbirlerin yetersiz kaldığı yani; kaçakçılık, vergi mahremiyetini ihlal, mükellefin özel işlerini yapma suçlarının olduğu durumlarda ceza hukukuna has müeyyidelere müracaat edilir (Karaaslan, 2006: 116).

2.1.5.1. Vergi Suçu Türleri

Bu başlık altında vergi suçu türleri idari nitelikli vergi suçları ve adli nitelikli vergi suçları olarak incelenecektir.

2.1.5.1.1. İdari Nitelikli Vergi Suçları

Vergi suçları kural olarak para cezasıyla cezalandırılan suçlardır.

Bu bölümde idari nitelikte vergi suçları üç başlık altında vergi ziyayı, genel usulsüzlük ve özel usulsüzlük suçları olarak ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

2.1.5.1.1.1. Vergi Ziyayı (Kaybı)

Mükellef veya sorumlunun ödevlerini zamanında eksik veya kanuni süresinden sonra yerine getirmesi sebebiyle verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesi veya eksik tahakkuk ettirilmesi eylemine vergi ziyayı denilmektedir.

213 sayılı Vergi Usul Kanununda 4369 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce vergi ziyasını kapsayan suçlar kaçakçılık, ağır kusur ve kusur başlığı altında yer almaktaydı. Yapılan değişiklikler sonucunda bu suçlar “vergi ziyayı cezası” adıyla bir başlık altında birleştirilmiştir. VUK'un 341. maddesinde “vergi ziyayı”, 344. maddesinde de “vergi ziyayı cezası” tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre “*mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmesini ifade eder. Şahsi, medeni haller veya aile durumu hakkında gerçeğe aykırı beyanlar ile veya sair suretlerle verginin noksan tahakkuk ettirilmesine veya haksız yere geri verilmesine sebebiyet vermek de vergi ziyayı hükmündedir.*” Vergi ziyayı kabahatinin ise VUK'un 341. maddesinde yazılı hallerde yüzde elli, bir kat ve üç kat olmak üzere farklı oranlarda cezalara yer verilmektedir (Gündüz, 2011: 36-37).

Vergi ziyanında mükellefin kastı aranmaz. Kabahatin zamanında eksik veya kanuni süresinden sonra işlenmiş olması yeterlidir. Bu kabahat sadece VUK'un 344. maddesinde belirtilen oranlarda para cezasıyla cezalandırılır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında, vergi ziyanına 359. maddede yazılı kaçakçılık fiilleri ile sebebiyet verilmesi halinde, ceza bu fiillere sebebiyet verenlere üç kat, iştirak edenlere ise bir kat olarak uygulanır şeklinde belirtilmiştir. Kanunda belirtilen süreden sonra verilen beyannameler için bu maddeye göre kesilecek ceza yüzde elli oranında uygulanır. Lakin vergi ziyaı cezasının bu oranda yürütülebilmesi için beyannamenin, vergi incelemesine başlanılmadan veya dönem beyannamesinin takdir komisyonuna sevk edilmeden verilmesi gerekir (Çiçek ve Herek, 2012: 318).

2.1.5.1.1.2. Genel Usulsüzlük Suçları

Genel usulsüzlük suçları, vergi kanunlarının şekil ve usul hükümlerine uyulmaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Usulsüzlük dereceleri ve cezaları VUK 352. Maddesinde 1. Derece usulsüzlük 11 bent, 2. Derece usulsüzlük 8 bent halinde düzenlenmiştir. Bu derecelere kanuna bağlı cetvele göre ceza kesilir. Ayrıca usulsüzlük fiili yine aynı kanunun 30. maddesinde açıklandığı üzere re'sen takdire gerek duyulursa bağlı olunan cetvelde yazılı cezalar iki kat olarak uygulanır.

2.1.5.1.1.2.1. I. Derece Genel Usulsüzlük Suçları

Vergi Usul Kanunu'nda I. Derece genel usulsüzlük suçlarını gerektirecek haller şu şekilde sıralanmıştır (VUK, mad. 352);

- *Vergi ve harç beyannamelerinin süresinde verilmemiş olması,*
- *Mecburi tutulması gereken defterlerden herhangi birinin tutulmamış olması,*
- *Defter kayıtlarının ve bunlarla ilgili vesikaların doğru bir vergi incelemesi yapılmasına imkân vermeyecek derecede noksan, usulsüz veya karışık olması,*
- *Çiftçiler tarafından 245. madde hükmüne göre muhtar ve ihtiyar heyetlerince yapılan davete müddetinde icabet edilmemesi,*
- *Bu Kanunun kayıt nizamına ait hükümlerine uyulmamış olması,*
- *İşe başlamanın zamanında bildirilmemesi,*

- *Tasdiki mecburi olan defterlerden herhangi birinin tasdik muamelesinin yaptırılmamış olması,*
- *Diğer ücretler üzerinden salınan Gelir Vergisinde, tarh zamanı geçtiği halde verginin tarh ettirilmemiş olması,*
- *Veraset ve intikal vergisi beyannamesinin 342. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen süre içerisinde verilmiş olması.*

2.1.5.1.1.2.2. II. Derece Genel Usulsüzlük Suçları

Vergi Usul Kanunu'nda II. derece genel usulsüzlük suçlarını gerektirecek haller şu şekilde sıralanmıştır (VUK, mad.352);

- *Veraset ve intikal Vergisi Beyannamelerinin süresinin sonundan başlayarak 342. maddenin birinci fıkrasında belirtilen süre içinde verilmiş olması,*
- *Ekim ve sayım beyanlarının süresi içinde veya kanunda istenilen bilgileri ihtiva edecek doğru bir şekilde yapılmaması,*
- *Vergi kanunlarında yazılı bildirmelerin zamanında yapılmamış olması,*
- *Vergi karnesinin süresinin sonundan başlayarak 15 gün geçtiği halde alınmamış olması,*
- *Tasdiki mecburi olan defterlerden herhangi birinin tasdik muamelesinin, süresinin sonundan başlayarak bir ay içinde yaptırılmış olması,*
- *Vergi beyannameleri, bildirimler, evrak ve vesikaların kanunen belli şekil ve muhteviyatı ve ekleri ile bunlarla ilgili olarak yapılan diğer düzenlemelere ilişkin hükümlere uyulmamış olması,*
- *Hesap veya muamelelerin doğruluk veya açıklığını bozmamak şartıyla bazı evrak ve vesikaların bulunmaması veya ibraz edilmemesidir.*

Tablo 2.3: Usulsüzlük Ceza Cetveli

Mükellef Grupları	I. derece usulsüzlük		II. derece usulsüzlük	
Sermaye şirketleri	600.000 TL	130 TL	350.000 TL	70 TL
Sermaye şirketleri dışında kalan birinci sınıf tüccar ve serbest meslek erbabı	400.000 TL	80 TL	200.000 TL	40 TL
İkinci sınıf tüccarlar	200.000 TL	40 TL	100.000 TL	19 TL
Yukarıdakiler dışında kalıp beyanname usulüyle gelir vergisine tabi olanlar	100.000 TL	19 TL	50.000 TL	11 TL
Kazancı basit usulde tespit edilenler	50.000 TL	11 TL	25.000 TL	5 TL
Gelir vergisinden muaf esnaf	25.000 TL	5 TL	12.500 TL	2,80 TL

Kaynak: VUK Mad. 352.

2.1.5.1.1.3. Özel Usulsüzlük Suçları

VUK'un 353. ve 355. maddelerinde özel usulsüzlükten bahsedilmiştir. Özel usulsüzlükler genel olarak vergilendirmenin sağlıklı sürmesi adına önemli olan fatura, gider pusulası, müstahsil makbuzu, serbest meslek makbuzu ve diğer belgelerin verilmemesi veya alınmamasıyla alakalıdır. Günlük tutulan defter kaydı, vergi levhası bulundurulması, bilgi gizliliği gibi ödevlere de uyulmaması özel usulsüzlük kapsamındadır. Vergi mükellefleri, özel usulsüzlüklerin mühim bir bölümünü kapsamaktadır. 353. maddenin 3. bendinde vergi mükelleflerinden mal ve hizmet alımı yapan, fakat belge almayan nihai tüketiciler için de yaptırımlar bulunmaktadır. Özel usulsüzlük eylemleri için yüklü miktarda maktu para cezalarına yer verilmiştir. Fatura, serbest meslek makbuzu, gider pusulası, müstahsil makbuzu gibi belgelerin verilmemesi veya alınmamasında belgede yazılması gereken tutarın % 10'undan az olmamak kaydıyla veya VUK'a bağlı genel usulsüzlük cetvelinde yer alan maktu tutar uygulanır (Çiçek ve Herek, 2012: 317).

VUK 353. maddesinde yer alan özel usulsüzlükler (VUK, mad.353);

- *Verilmesi ve alınması icab eden fatura, gider pusulası, müstahsil makbuzu ile serbest meslek makbuzlarının verilmemesi, alınmaması veya düzenlenen bu belgelerde gerçek meblağdan farklı meblağlara yer verilmesi halinde; bu belgeleri düzenlemek ve almak zorunda olanların her birine, her bir belge için*

10.000.000 (210 TL) liradan aşağı olmamak üzere bu belgelere yazılması gereken meblağın veya meblağ farkının % 10'u nispetinde özel usulsüzlük cezası kesilir. Bir takvim yılı içinde her bir belge nevine ilişkin olarak tespit olunan yukarıda yazılı özel usulsüzlükler için kesilecek cezanın toplamı 5.000.000.000 (110.000 TL) lirayı geçemez,

- Perakende satış fişi, ödeme kaydedici cihazla verilen fiş, giriş ve yolcu taşıma bileti, sevk irsaliyesi, taşıma irsaliyesi, yolcu listesi, günlük müşteri listesi ile Maliye Bakanlığınca düzenlenme zorunluluğu getirilen belgelerin; düzenlenmediğinin, kullanılmadığının, bulundurulmadığının, düzenlenen belgelerin aslı ile örneğinde farklı meblağlara yer verildiğinin veya gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğinin tespiti halinde, her bir belge için 10.000.000 (210 TL) lira özel usulsüzlük cezası kesilir. Ancak, her bir belge nevine ilişkin olarak kesilecek özel usulsüzlük cezasının toplamı her bir tespit için 500.000.000 (11.000 TL) lirayı, bir takvim yılı içinde ise 5.000.000.000 (110.000 TL) lirayı aşamaz,
- 232. maddenin birinci fıkrasının 1 ila 5 numaralı bentlerinde sayılanlar dışında kalan kişilerin fatura, gider pusulası, müstahsil makbuzu, serbest meslek makbuzu, perakende satış fişi, ödeme kaydedici cihaz fişi ve giriş ve yolcu taşıma biletlerini almadıklarının tespit edilmesi halinde bunlara bu maddenin 2 numaralı bendinde belirtilen cezanın beşte biri kadar özel usulsüzlük cezası kesilir. Şu kadar ki, bu cezanın kesilebilmesi için, belge alınmadığına ilişkin tespit vergi incelemesine yetkili olanlar tarafından yapılması şarttır. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, söz konusu tespiti vergi incelemesine yetkili olmayanlara da yaptırmaya yetkilidir. Bu hükmün uygulanmasında belge alınmadığına ilişkin tespit tutanağının belge almayana verilen örneği, ceza ihbarnamesi yerine geçer,
- Günlük kasa defteri, günlük perakende satış ve hasılat defteri ile Maliye Bakanlığınca tutulma ve günü gününe kayıt edilme mecburiyeti getirilen defterlerin; işyerinde bulundurulmaması, bu defterlere yazılması gereken işlemlerin günü gününe deftere kayıt edilmemesi veya yoklama ve incelemeye yetkili olanlara istendiğinde ibraz edilmemesi halleri ile vergi kanunlarının

uygulanması bakımından levha bulundurma veya asma zorunluluğu bulunan mükelleflerin bu zorunluluğa uymamaları halinde her tespit için 10.000.000 (210 TL) lira özel usulsüzlük cezası kesilir,

- *Bu Kanuna göre belirlenen muhasebe standartlarına, tek düzen hesap planına ve mali tablolara ilişkin usul ve esaslar ile muhasebeye yönelik bilgisayar programlarının üretilmesine ve kullanılmasına ilişkin kural ve standartlara uymayanlara 250.000.000 (5.000 TL) lira özel usulsüzlük cezası kesilir,*
- *Bu Kanunun 8. maddesinin son fıkrası uyarınca getirilen mecburiyete uymaksızın işlem yapanlara her bir işlem için 10.000.000 (260 TL) lira özel usulsüzlük cezası kesilir,*
- *Belge basımı ile ilgili bildirim görevini tamamen veya kısmen yerine getirmeyen matbaa işletmecilerine 75.000.000 (800 TL) lira özel usulsüzlük cezası kesilir. Ancak, bu bent uyarınca kesilecek özel usulsüzlük cezasının toplamı bir takvim yılı içinde 114.000 TL (160.000 TL)'yi aşamaz,*
- *4358 sayılı Kanun uyarınca işlemlerinde vergi kimlik numarası kullanma zorunluluğu getirilen kurum ve kuruluşlardan yaptıkları işlemlere ilişkin bildirimleri Maliye Bakanlığının belirleyeceği standartlarda, araçlarla (yazı, manyetik ortam, disket, mikrofilm, mikro fiş gibi) ve zamanlarda yerine getirmeyenler hakkında 75.000.000 (1.100 TL) lira özel usulsüzlük cezası kesilir. Ceza kesilenler, ödedikleri ceza için fiilleri ile ceza kesilmesine neden olan kişilere rücu edebilirler,*
- *Bu Kanununun 127. maddesinin (d) bendi uyarınca Maliye Bakanlığının özel işaretli görevlisinin ikazına rağmen durmayan aracın sahibi adına 75.000.000 (800 TL) lira özel usulsüzlük cezası kesilir. Bu maddede yazılı usulsüzlükler sonucunda vergi ziyayı da meydana geldiği takdirde bu ziyaın gerektirdiği vergi cezaları ayrıca kesilir ve bu cezalar hakkında 336'ncı madde hükmü uygulanmaz. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.*

VUK 355. Maddeye göre kesilen özel usulsüzlük cezaları;

Bu Kanunun 86, 148, 149, 150, 256 ve 257. maddelerinde yer alan zorunluluklar ile mükerrer 257. maddesi ve Gelir Vergisi Kanununun 98/A maddesince getirilen zorunluluklara uymayan;

- *Birinci sınıf tüccarlar ile serbest meslek erbabı hakkında 1.000 (1.400 TL) Türk Lirası,*
- *İkinci sınıf tüccarlar, defter tutan çiftçiler ile kazancı basit usulde tespit edilenler hakkında 500 (700 TL) Türk Lirası,*
- *Yukarıdaki bentlerde yazılı bulunanlar dışında kalanlar hakkında 250 (350 TL) Türk Lirası, özel usulsüzlük cezası kesilir.*

2.1.5.1.2. Adli Nitelikli Vergi Suçları

Kamu düzenini bozan vergi suçları işlendiği zaman para cezası yerine ya da para cezasıyla beraber hürriyeti kısıtlayıcı cezalar da öngörülmektedir.

Bu bölümde adli nitelikli vergi suçları üç başlık altında; vergi kaçakçılığı, vergi mahremiyetinin ihlali ve mükelleflerin özel işlerini yapma suçu olarak incelenecektir.

2.1.5.1.2.1. Vergi Kaçakçılığı

Vergi yasalarında düzenlenmiş olan hükümlere karşı gelinmesi ve kusurlu hareket edilmesine vergi kaçakçılığı suçu denir.

4369 sayılı kanunla yapılan değişiklikle daha önce VUK'un 344. maddesinde geçen kaçakçılık suçu VUK'un 359. maddesinde düzenlenmiştir. Yeniden yapılan düzenlemeyle kaçakçılık suçunun oluşması için kasten ibaresine yer verilmemiştir. Mükellefin kasıtlı ya da kasıtsız olması bir şey ifade etmeyerek suç oluşacaktır. Kaçakçılık suçunun oluşması için vergi ziyayı oluşsa da, oluşmasa da eğer mükellefin 359. maddede yasa koyucu tarafından belirlenen eylemleri işlediği saptanırsa, suç oluşacaktır.

VUK'un 359. maddesinin a bendine göre, hüküm altına alınan kaçakçılık suçu ve bunlara karşılık kanun koyucu tarafından belirlenen cezalar; *defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapanlar, gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi*

bulunmayan kişiler adına hesap açanlar, deftere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydedenler, defter, kayıt ve belgeleri tahrif edenler veya gizleyenler veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar, 18 aydan 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar (VUK mad.359: a).

Vergi Usul Kanunu'nun 359. maddesinin b bendinde düzenlenen sahte belge kullanarak gerçekleşen vergi kaçakçılığı suçu, devlet hazinesine karşı işlenen ekonomik niteliği olan suçlardandır. *Vergi kanunları uyarınca tutulan veya düzenlenen ve saklama ve ibraz mecburiyeti bulunan defter, kayıt ve belgeleri yok edenler, defter sayfalarını yok ederek yerine başka yaprak koyanlar veya hiç yaprak koymayanlar veya belgelerin asıl veya suretlerini tamamen veya kısmen sahte düzenleyenler, bu belgeleri kullananlar üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar (VUK, mad. 359: b).*

TCK'nin 51. maddesinde, *işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezasının ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır (TCK, mad.51).*

2.1.5.1.2.2. Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu

Vergi Usul Kanununun 362. Maddesinde vergi mahremiyetinin ihlali suçu düzenlenmiştir. İlgili maddede *“Bu kanunda yazılı vergi mahremiyetine uymaya mecbur olan kimselerden bu maddeyi ihlal edenler, Türk Ceza Kanunu'nun 239. maddesi hükümlerine göre cezalandırılır.”* şeklinde düzenlenmiştir (VUK mad.362).

Vergi mahremiyetine kimlerin uyacağına kanunun 5. maddesinde yer verilmiştir. *Buna göre; vergi muameleleri ve incelemesi ile uğraşan memurlar, vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay'da görevli olanlar, vergi yasalarına göre kurulan komisyonlara katılanlar, vergi işlerinde görev alan bilirkişiler, görevlerinden ayrılırsalar bile öğrendikleri sırları veya gizli kalması lazım gelen diğer hususları açığa çıkartamaz, kendilerinin ve üçüncü kişilerin yararına kullanamazlar (VUK mad.5).*

Vergi Usul Kanunun 5. Maddesine uymayanlara TCK'nın 239. madde hükümlerine göre ceza verilir. TCK'nın 239. maddesine göre ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması; *“Sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilere veren veya ifşa eden kişi, şikâyet üzerine, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.”* (TCK mad. 239).

2.1.5.1.2.3. Mükelleflerin Özel İşlerini Yapma Suçu

Vergi Usul Kanununun cezalar bölümünün 363. maddesinde mükelleflerin özel işlerini yapma suçu *“Bu kanunun 6. maddesinin son fıkrası gereğince mükelleflerin vergi kanunlarının uygulanması ile ilgili hesap, yazı ve sair özel işlerini yapmaları yasak edilen memurlardan bu yasaya aykırı harekette bulunanlar Türk Ceza Kanununun 257. maddesinin birinci bendine göre cezalandırılır. Bu hareketlerle vergi ziyasına neden olunması halinde kişiye ayrıca bu kanunun 344. maddesine göre vergi ziyası cezası kesilir.”* şeklinde düzenlemiştir (VUK mad.363).

TCK 257. Maddeye göre mükelleflerin özel işlerini yapma suçu *“Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir kazanç sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”* (TCK mad.257).

2.1.5.2. Vergi Suçlarının Türkiye'deki Boyutu

Vergi suçluluğunu sona erdiren durumlar; mücbir sebep ve yanılmadır. Bu durumlarla karşı karşıya kalındığında suç işleme kastı ortadan kalktığından suç işlenmiş sayılmaz ve böylelikle cezai işlemde gerekmez.

Mücbir sebep; meydana gelmesini önleyemeyeceğimiz durumlardır. Deprem, sel, kasırga vb. ve isyan, ihtilal, savaş, genel grev vb. olayları kapsamaktadır (Bilici, 2004: 97).

VUK 13. maddesinde mücbir sebeplere yer verilmiştir. Bu durumlar;

- Vergi ödevlerinden herhangi birinin yerine getirilmesine engel olacak derecede ağır kaza, ağır hastalık ve tutukluluk,
- Vergi ödevlerinin yerine getirilmesine engel olacak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi afetler,
- Kişinin iradesi dışında vukua gelen mecburi gaybubetler,
- Sahibinin iradesi dışındaki sebepler dolayısı ile defter ve vesikalarının elinden çıkmış bulunması gibi haller mücbir sebep olarak kanunda belirtilen hallerdir (VUK, mad.13).

Yanılma ise yetkili makamların mükellefi yazı ile yanlış bilgilendirmesi veya hükmün uygulanışında yetkili makamların görüşünü değiştirmiş olmasından kaynaklanır (Bilici, 2004: 97).

Vergi suçları cezai durumu da beraberinde getirebilir. Bu cezai durumlar ise ödeme, ölüm, pişmanlık ve ıslah, zamanaşımı, ceza indirimi, hata düzeltme, uzlaşma, terkin, cezanın tahakkukundan vazgeçme, af ve yargı kararıyla ortadan kaldırılabilir (Gündüz, 2011: 102-115).

Tablo 2.4: 2012-2016 Yılları Arası Vergi İnceleme Sonuçları

Yıl	İncelenen Mükellef Sayısı	Bulunan Matrah Farkı (TL)	Tarhı İstenilen Vergi Tutarı (TL)	Kesilmesi Önerilen Ceza Tutarı (TL)
2012	46,845	131.000.851.812	4.535.523.091	8.776.095.415
2013	71,352	53.674.958.984	8.561.313.250	19.086.884.477
2014	55,284	39.378.004.492	7.939.389.423	16.582.633.968
2015	58,676	46.749.981.122	9.803.999.983	18.843.082.627
2016	49,817	32.641.061.353	7.234.873.130	15.904.492.736

Kaynak: Maliye Bakanlığı Faaliyet Raporu, 2017 (Yazar tarafından düzenlenmiştir).

2012 yılında yapılan vergi incelemelerinde incelenen mükellef sayısı 46,845'tir. Bu incelemede bulunan matrah farkı 131.000.851.812 TL, tarhı istenilen vergi tutarı 4.535.523.091 TL ve kesilmesi öngörülen ceza tutarı 8.776.095.415 TL'dir (Maliye Raporu, 2013: 41).

2013 yılında yapılan vergi incelemelerinde incelenen mükellef sayısı 71,352'dir. Bu incelemede bulunan matrah farkı 53.674.958.984 TL, tarhı istenilen vergi tutarı 8.561.313.250 TL ve kesilmesi öngörülen ceza tutarı 19.086.884.477 TL'dir (Maliye Raporu, 2014: 44).

2014 yılında yapılan vergi incelemelerinde incelenen mükellef sayısı 55,284'tür. Bu incelemede bulunan matrah farkı 39.378.004.492 TL, tarhı istenilen vergi tutarı 7.939.389.423 TL ve kesilmesi öngörülen ceza tutarı 16.582.633.968 TL'dir (Maliye Raporu, 2015: 54).

2015 yılında yapılan vergi incelemelerinde incelenen mükellef sayısı 58,676'dır. Bu incelemede bulunan matrah farkı 46.749.981.122 TL, tarhı istenilen vergi tutarı 9.803.999.983 TL ve kesilmesi öngörülen ceza tutarı 18.843.082.627 TL'dir (Maliye Raporu, 2016: 60).

2016 yılında yapılan vergi incelemelerinde incelenen mükellef sayısı 49,817'dir. Bu incelemede bulunan matrah farkı 32.641.061.353 TL, tarhı istenilen vergi tutarı 7.234.873.130 TL ve kesilmesi öngörülen ceza tutarı 15.904.492.736 TL'dir (Maliye Raporu, 2017: 60).

2.1.6. Dolandırıcılık Suçları

Dolandırıcılık suçu kasıtlı işlenen bir suçken fail herkes olabilir. İşlenen dolandırıcılık suçu sonucunda suçu işleyen kişinin mal varlığında artış olurken hileye maruz kalan kişinin malvarlığında azalış olur (Budak, 2010: 16).

Kısacası dolandırıcılık, birisini kandırarak mal veya parasını almaktır (Yırtımcı, 2010: 5).

Türk Ceza Kanunu'nun 157. Maddesinde dolandırıcılık suçu; "hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak" olarak tanımlanmaktadır. Bu suçu işleyenlere ise bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ve beş bin güne kadar adli para cezası verilir (TCK mad. 157).

Dolandırıcılık suçu en sık işlenen suçlardandır ve malvarlığına karşı işlenen, komplike ekonomik ilişkiler sonucunda oluşan suçları kapsamaktadır (Yırtımcı, 2010: 5).

Dolandırıcılık suçu işlenirken, hileli hareketlerde bulunularak kişinin iradesi yanıltılmakta ve bu yanıltma sonucu kişi kendisi veya başkası zararına belli bir işlemi yapmaktadır. Bu durum kişiler arası güvensizliğe neden olmaktadır (Erem, 1956: 3).

Sağlam bir toplumun temelini, toplumu oluşturan kişiler arasındaki güven oluşturur. Yani dolandırıcılık sadece malvarlığına yönelik değil, toplumun güven ortamını sağlamak adına yönelik oluşan bir suç türüdür.

Dolandırıcılığı teşvik eden unsurlardan birisi nüfusla birlikte artan ticari ilişkilerdir. Kolay yoldan para kazanma, daha çok gelir elde etme ve mal mülk sahibi olma gibi güdülere sahip olan kişiler, uygun ortam yakaladıklarında dolandırıcılık suçunu işlemektedirler. Özellikle gelişen teknoloji ve makineleşme de dolandırıcılık suçunun işlenmesini kolaylaştırıcı bir unsur olmaktadır.

Toplum, dolandırıcılık suçunun ortaya çıkışıyla kabaca işlenen bir suç kategorisinden ustaca bir suç kategorisine geçiş yapmıştır. Dolandırılan mağdur insanların saygınlığını kaybetme korkuları ya da gizlilik nedenlerinden dolayı bu suçlar tespit edilememekte ve toplum savunması yetersiz kalmaktadır (Bilen, 2012: 6).

2.1.6.1. Nitelikli Dolandırıcılık Suçları

Dolandırıcılık suçunun işlenmesi ile meydana gelen zararın ağırlığı, suçlu tarafından kullanılan hileli davranışların niteliği, mağdurun psikolojik ve fizyolojik durumu vb. gibi durumları dikkate alan yasa koyucu, dolandırıcılık suçunun basit halinden daha ağır cezaya gerek duyulan nitelikli hallere yer vermiştir (Dursun, 2016: 227).

Bu bölümde TCK'nın 158. maddesinde yer alan nitelikli dolandırıcılık suçunun türlerinden bahsedilecektir. Bu suçlar sırasıyla;

- *Dinin istismar edilmesi,*
- *Kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanılması,*

- *Kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu meslek kuruluşlarının, siyasî parti, vakıf veya dernek tüzel kişiliklerin araç olarak kullanılması,*
- *Basın-yayın kuruluşlarının sağladığı kolaylıklardan yararlanmak,*
- *Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması,*
- *Kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlardan yararlanılması,*
- *Sigorta bedelini almak amacıyla,*
- *Nüfuz ticareti kullanarak,*
- *Suçun tacir veya şirket yöneticisi olan ya da şirket adına hareket eden kişilerin ticari faaliyetleri sırasında; kooperatif yöneticilerinin kooperatifin faaliyeti,*
- *Serbest meslek sahibi kişiler tarafından, mesleklerinden dolayı kendilerine duyulan güvenin kötüye kullanılması suretiyle işlenen nitelikli dolandırıcılık türleridir.*

Nitelikli dolandırıcılık suçu işleyenlere üç yıl ile on yıl arasında hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası kesilir. Nitelikli hallerden daha az ceza gerektiren suç işleyenlere altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilmektedir.

2.1.6.1.1. Dinin İstismar Edilmesi Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu

İnsanların dinlerine saygısı ve hayır yapma duyguları istismar edilerek haksız bir yarar elde edilmesi şeklinde bu dolandırıcılık suçu gerçekleştirilmektedir. Din veya mezhebin suç açısından bir önemi yoktur ve batıl bir inanç olması da mümkündür. Toplumumuzda sıklıkla görülen muskacılık, büyücülük, üfürükçülük vb. gibi durumlarda bu suçu kapsamaktadır (Bilen, 2012: 205-206).

Dinin istismar edilmesi suretiyle dolandırıcılık suçunun nitelikli hallerden sayılmasının en önemli sebebi; toplumumuzun dini inançları konusundaki hassasiyetinden dolayı aldatılmalarındaki kolaylıktır ve bu şekilde işlenen suç sayısı oldukça fazladır (Dursun, 2016: 256).

2.1.6.1.2. Kişinin Algılama Yeteneğinin Zayıflığından Yararlanarak İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu

Bireyin yaş küçüklüğü, ihtiyarlık, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk, uyuşturucu vb. nedenlerden biriyle akla uygun davranma yeteneğinden yoksun olunan durumlarda, mağdur suçlunun hareketlerinin hileli olduğunu algılayabilme yeteneğine sahip olmadığı için bu durumda dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyeceği, duruma göre hırsızlık suçu oluşabileceği belirtilmiştir (Gündel, 2005: 324).

Suçlu, kişinin algılama yeteneğinin azlığından yararlanıp kandırır ve mağdur olan kişi de algılama yeteneğinin azlığı nedeniyle hileli davranışa inanır. Zaten bu kişilerin özel durumları sonucu kandırılmaları daha kolay olduğu için kanun koyucu bu hususu nitelikli hal olarak kabul etmiştir (Can, 2014: 58).

2.1.6.1.3. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, Kamu Meslek Kuruluşlarının, Siyasî Parti, Vakıf veya Dernek Tüzel Kişiliklerin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu

Nitelikli dolandırıcılık suçunun işlenmesinde öncelikle araç olarak kullanılan siyasi parti, vakıf ve derneklerin usulünce kurulmuş ve tüzel kişilik kazanmış olmaları gerekir (Özcan, 2012: 83).

Söz konusu kurum ve kuruluşların nitelikli dolandırıcılık suçu sayılması için ise sadece isimlerinin kullanılması tek başına yeterli değildir. Bununla beraber maddi varlıklarının, araçlarının, basılı evrakının veya bu kurumların hizmetlerinin suç amacıyla yararlanılması gerekmektedir ayrıca zarar görmesine gerek yoktur (Bilen, 2012: 213).

2.1.6.1.4. Basın ve Yayın Araçlarının Sağladıkları Kolaylıktan Yararlanmak Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu

Basın ve yayın araçları denildiğinde; gazete, dergi, radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının anlaşılması gerekmektedir. Burada amaç bu araçlara bireylerin güven duymaları ve suçlunun da bu güvenden istifade ederek suçu işlemesinin önüne geçerek, duyulan bu güvenin devamını sağlamaktır. Suçlu çıkar sağlamak adına düzmece olan bir olayı basın araçlarıyla haber olarak yayınlatmış ve bu haberi mağduru

aldatmak için kullanabilir veya kendisiyle ilgili olmayan bir yazı ya da reklam veya haberi bir hile aracı olarak kullanabilir (Can, 2014: 68).

2.1.6.1.5. Bilişim Sistemlerinin, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu

Bilişim sistemlerinin kullanılması yani bilgisayar, cep telefonu, internet gibi araçların kullanılmasıdır. Sosyal medya araçlarını kullanarak hileli davranışlarla mağdurlardan para, kontör vb. istenmesi bu dolandırıcılık türüne örnek olarak gösterilebilir (www.barandogan.av.tr, 2018).

Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması, dolandırıcılık suçunun oluşması için mühim bir rol oynamaktadır. Özellikle bilişim sistemlerinde bireylerle karşı karşıya kalınmadığı için bireylerin aldatılmaları daha kolaydır. Banka veya kredi kurumları ise araç olarak kullanıldığından dolandırıcılık suçu oluşturulurken bankaların olağan faaliyetlerinden hileli araçlardan yararlanması ve üçüncü şahısların uğradığı zarardan yersiz bir çıkar kazanılması ya da olağan faaliyetler sebebiyle ürettikleri maddi varlıkların suç amacıyla araç olarak kullanılması yersiz çıkarın elde edilmesi gereklidir (Can, 2014: 66).

2.1.6.1.6. Kişinin İçinde Bulunduğu Tehlikeli Durum veya Zor Şartlardan Yararlanmak Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu

Şahsın karşı karşıya kaldığı tehlikeli durum veya zor şartlar, bir başkasına güvenmeye fazlasıyla gereksinim duyduğu zamandır bu yüzden mağdurlar çok kolay ikna edilebilir. Gerçekte olmayan bir duruma mağdur kişinin inandırılmış olması nitelikli halin uygulanması için yeterlidir fakat zor şart ya da tehlikeli durumun mağduru çaresiz bırakacak seviyede olması gerekir (Kul, 2018: 11).

Bu duruma örnek vermek gerekirse; kanser hastası olan bir kimsenin iyileştirileceği vaadiyle aldatılması, trafik kazasında yaralanan kişiden hastaneye götürülmesi için para istenmesi gibi durumlardır (Özcan, 2012: 79).

2.1.6.1.7. Sigorta Bedelini Almak Amacıyla İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu

Belli risklerin gerçekleşmesi halinde sigorta poliçesiyle hak sahibi olan şahıslara ödeme yapan kuruluşlara sigorta şirketi denir. Sigorta şirketinden hileli davranışlar ve belgelerle sigorta bedelini almak amacıyla hareket eden kişi dolandırıcılık suçu işlemiş olur (www.barandogan.av.tr, 2018).

Bu durumda mağdur durumda olan kişi aldatılan sigorta şirketi çalışanı, zarara uğrayan ödeme yapması kararlaştırılan sigorta şirketi, suçlu ise sigorta şirketini aldatan kişidir. Suçlunun sigorta edilen veya sigorta bedelini alacak şahıs olması zorunlu değildir, suçlu ile bedeli alacak kişi farklı olabilir (Özcan, 2012: 77).

2.1.6.1.8. Nüfuz Ticareti Kullanmak Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık Suçu

Suç işleyen kişi kamu görevlisiyle ilişkisinin olduğundan bahsederek belli bir işin gördürüleceği vaadiyle mağduru aldatarak yarar sağlaması gerekir. Suçlunun, gördürüleceğini vadettiği işin kamu görevlisinin görevi ile ilgili olması gerekir. Aksi halde mağdurun aldanmasından söz edilemeyeceğinden bu nitelikli hal uygulanmaz (Yırtımcı, 2010: 66).

Kamu görevlisinin suçlunun yaptıklarından haberi varsa, işin niteliğine göre kamu görevlisi adına rüşvet ya da görevi kötüye kullanma suçu oluşmaktadır. Yapılan iş yasal ya da yasa dışı olabilir. Eğer yasa dışı bir iş ise mağdurun da iyi niyetli olmadığı anlaşılırsa mağdurun iradesi sakat duruma düşmektedir. Dolayısıyla bu durumda da dolandırıcılık suçunun nitelikli hali gerçekleşmiş olacaktır (Gündel, 2005: 330).

2.1.6.1.9. Suçun Tacir veya Şirket Yöneticisi Olan ya da Şirket Adına Hareket Eden Kişilerin Ticari Faaliyetleri Sırasında; Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatifin Faaliyeti Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık

Tacir, şirket yöneticisi, şirket adına hareket eden kişiler veya kooperatif yöneticileri, ilgili şirket veya kooperatife ait olan yetki ve itibarı kullanarak çoğunlukla suçtan zarar görenlerin araştırma ve denetleme ihtimalini yok etmekte veya kısıtlamaktadır (Bilen, 2012: 226).

2.1.6.1.10. Dolandırıcılık Suçunun Serbest Meslek Sahibi Kişiler Tarafından, Mesleklerinden Dolayı Kendilerine Duyulan Güvenin Kötüye Kullanılması Suretiyle İşlenen Nitelikli Dolandırıcılık

Serbest meslek sahibi, herhangi bir kuruma bağlı olmadan, kendi adlarına büro, muayenehane, yazıhane, atölye gibi yerlerde faaliyet gösteren avukat, doktor, mali müşavir, ressam, marangoz vb. işlerle uğraşan kişilerdir. Bu nitelikli halin devreye girebilmesi için kişinin serbest meslek mensubu olması ve suçun meslek sahibine duyulan güvenin kötüye kullanılması amacıyla işlenmesi gerekmektedir (Gündel, 2005: 327).

Bu duruma örnek vermek gerekirse; eczacılık mesleği ile uğraşan bir kişinin, eczaneye gelen kişiye, hastalığına çare olacağını söyleyerek hastalığı ile ilgisiz bir ilacın önerilerek satması durumunda nitelikli dolandırıcılık suçu işlenmiş olacaktır. Zira eczacı olan suçlu, sattığı ilacın mağdurun sağlık sorununa yardımcı olmayacağını bilmekte, ilacı satarak maddi yarar sağlamak amacıyla mağduru yanlış yönlendirmektedir. Sağlık sorunundan kurtulmak isteyen mağdur ise, eczacı olan failin ecza alanındaki bilgisine ve tecrübesine güvenip doğru söylediği bilinci ve rahatsızlığına iyi geleceği inancıyla, gerçekte herhangi bir yararı olmayacak bir ilacı alarak zarar görmüş olacaktır. Bu halde dolandırıcılık suçunun nitelikli şeklinin tüm şartların gerçekleştiğini söylemek olanaklıdır (Dursun, 2016: 348).

2.1.6.2. Dolandırıcılığın Türkiye’deki Boyutu

Özellikle teknolojinin ilerlemesiyle dolandırıcılık, gündelik yaşamımızda sürekli karşımıza çıkmaktadır. Çünkü teknoloji suçluların işlerini kolaylaştırmaktadır. Resmi rakamlara bakıldığında ise bu suç türünün günden güne arttığı görülmektedir (Maviş, 2015: 597).

Tablo 2.5: 2011-2016 Yılları Arası Dolandırıcılık Suçundan Cezaevine Giren Kişi Sayısı

Yıl	Dolandırıcılık Suçundan Cezaevine Giren Kişi Sayısı
2016	5179
2015	3780
2014	3631
2013	2463
2012	1926
2011	1103

Kaynak: www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=26 (Yazar tarafından düzenlenmiştir).

Yıl yıl dolandırıcılık suçundan cezaevine giren sayılarına baktığımızda 2011 yılında 1103 kişi, 2012 yılında 1926 kişi, 2013 yılında 2463 kişi, 2014 yılında 3631 kişi, 2015 yılında 3780 kişi, 2016 yılında ise 5179 kişidir. Genel olarak incelediğimizde ise 2011 ve 2016 yılları arasında gözle görülür bir artışa rastlanmaktadır.

2.1.7. Sahtecilik Suçları

Birilerini aldatmak adına yapılan her çeşit hile ve yöntemlere sahtecilik denir. Hile, sahteciliğin ayrılmaz bir ögesidir. Sahtecilik, haksız çıkar elde edebilmek ya da başka bir suç işleyebilmek için kullanılan bir araçtır (Ketizmen, 2008: 6).

Sahtecilik, kamuya inanıp, güven duyduğu bir belgenin gerçek dışı düzenlenmesi, tamamının veya bir kısmının değiştirilmesi olarak da tanımlanabilir (Tekin, 2014: 904).

Genellikle sahtecilik, ticari senetlerde senetteki imza ya da beyanların görünüşte o imzayı atan veya o beyanı yapan kimseye ait olmadıkları durumları kapsar.

Sahte kelimesi, bir şeyin orijinaline benzeterek ortaya çıkartılan, düzmeceyi ifade etmektedir. Sahtecilik ise düzmececilik, bir şeyin aslına benzetilerek yapılan işler demektir. Ceza hukuku anlamında ise sahtecilik; gerçeğin bilerek veya isteyerek değiştirilmesi, olduğundan farklı gösterilmesi anlamına gelir (Ekinci, 2016: 5).

Sahtecilik kavramı; bir şeyi gerçekmiş gibi göstermek, bu gayeyle düzmece ve hile yapmak, yalan dolan beyanda bulunmak gibi anlamları barındırmaktadır. Sahteciliğin amacı aldatmaktır.

Dar anlamda sahtecilik, toplumda doğruluğuna inanılan para, mühür, damga, evrak ve yazılarda yapılan hilelerin olduğundan farklı gösterilmesiyle toplumun inancın sarsılmasıdır. Geniş anlamı ise, ceza kanunu tarafından müeyyideye bağlanan tüm yalan şekilleridir. Sahteciliğin geniş anlamı ve dar anlamı arasındaki en önemli fark; hile geniş anlamda araçken dar anlamda amaçtır (Şan, 2015: 8).

2.1.7.1. Sahtecilik Suçu Türleri

Bu bölümde sahtecilik suçunun türleri yedi başlık altında; parada sahtecilik, resmî belgede sahtecilik, özel belgede sahtecilik, kıymetli damgada sahtecilik, mühürde sahtecilik, mühür bozma ve açığa imzanın kötüye kullanılması suçu olarak incelenecektir.

2.1.7.1.1. Parada Sahtecilik

Parada sahtecilik, gerçek madeni ve kâğıt paraların taklidini veya değerini arttırmak gayesiyle üstünde değişiklik yapılmasıdır. Paranın sahtesinin yapılması veya taklit edilmesine kalpazanlık, taklit edene kalpazan ifadeleri kullanılmaktadır. Toplumun yeterli bilince sahip olması, kalpazanların kısa zamanda bulunmasını sağlarken, bankacılık ve finans sektörlerinde çalışan personelin mağduriyetine engel olacaktır (Karabınar ve Can, 2005: 114).

Sahte para basmak, sahte olduğunu bilerek ülkeye para sokmak, muhafaza etmek, tedavüle sokmak, sahte parayı kabul etmek veya sahte olduğunu bilmeden parayı alıp sahte olduğunu öğrendikten sonra parayı tedavüle sokmak parada sahtecilik suçlarını oluşturmaktadır (www.barandogan.av.tr, 2018).

2.1.7.1.2. Resmî Belgede Sahtecilik

Bir belgenin resmî belge niteliği taşıyabilmesi için; kanundaki usul ve esaslara uygun şekilde kamu görevlisi tarafından görevi gereği düzenlenmesi gerekmektedir.

Resmî belgede sahtecilik suçu, sahteciliğin yapıldığı anda ortaya çıkarak kamu güvenliğini sarstığı kabul edilir. Burada korunmak istenen kamu güvenidir (Tekin, 2014: 904).

Resmî belgede sahtecilik iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, resmî belgeyi sahte olarak düzenlemektir. Burada resmî belgenin, başkası tarafından yeni baştan düzenlenmesi, taklit edilmesidir. İkincisi, resmî belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesidir. Bu suç; kısmi sahtecilik yani geçerli bir resmî belgenin üzerinde silme, ilave, yakma, yırtma, lekeleme veya karalama yapmak suretiyle değişiklik yapılmasından oluşmaktadır. Resmî belgedeki sahtecilikten bahsedebilmek adına, ortaya çıkan değişikliğin aldatıcı boyutta olması gereklidir yoksa bu suç resmî belgeyi bozma suçu olur. Ayrıca resmî belgede sahtecilik suçu, evrakın düzenlenmesiyle oluştuğundan diğer suçlarla birlikte işlenmesi zordur (Er, 2008: 31-32).

2.1.7.1.3. Özel Belgede Sahtecilik

Özel belgeler de resmî belgeler gibi kanıt gücü ve hukuki sonuç ortaya çıkaran belge türüdür. Özel belgeler herkes tarafından düzenlenebilen, kişiler arasındaki ilişkilerde ilgili kullanılan belgelerdir. Resmî belgelere göre kanıt değeri ve hukuki değerinin daha az olmasından suçun ortaya çıkması adına da kullanılmış olması mecbur tutulmuştur. Bu belgelerde toplumsal güvenin korunmasıyla ilgili bir zorunluluk bulunmaz, sahtecilik suçuyla korunan yarar da kamu güvenidir (Gökcan, 2010: 209).

Özel belgede sahtecilik suçu, ani suç türü olarak karşımıza çıkar. Kullanma gerçekleştiği gibi suç oluşur ve kullanılma anında başka suçlarda oluşabileceğinden içtima problemi ortaya çıkmaktadır (Er, 2008: 60-61).

2.1.7.1.4. Kıymetli Damgada Sahtecilik

Kıymetli damga, dolaylı vergi veya harcı ilgilisi tarafından ödendiğini gösteren belgedir. Kıymetli damgayı sahte şekilde üretmek, ülkeye sokma, nakletme, muhafaza etme veya tedavüle koymak, sahte kıymetli damgayı kabul etmek, sahte olduğunu anlamadan kabullendiği kıymetli damganın sahte olduğunu anladıktan sonra tedavüle koymak kıymetli damgada sahtecilik suçunu oluşturur (www.barandogan.av.tr, 2018).

Kıymetli damgada sahtecilik suçu, para sahtecilik suçuna paralel olan bir sahtecilik türüdür (ekonomiksuclar.wordpress.com, 24.02.2018).

2.1.7.1.5. Mühürde Sahtecilik

Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Başbakanlıkça kullanılan veya kamu kurumları ve meslek kuruluşlarınca kullanılan onaylayıcı veya belgeleyici mührü sahte olarak üreterek ya da kullanılarak ortaya çıkan sahtecilik türüdür (Girgin, 25.09.2017).

2.1.7.1.6. Mühür Bozma

Mühür bozmak, en sık işlenen suçlardandır. Bir şeyin muhafazası veya varlığının mevcut olduğu şekilde korunması için yetkili makamlar tarafından konulan mührün kaldırılmasıyla ortaya çıkan suça mühür bozma suçu denir ve bu suçun genel kast ile işlenmesi yeterlidir (www.barandogan.av.tr, 2018).

2.1.7.1.7. Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması

Yazılı veya yazısız olan belgenin resmî ya da özel nitelikte olmadan, tek başına hiçbir hüküm ifade etmeyen kâğıda sonradan ekleme çıkarma yaparak işlenen suçtur ve atılan imzanın gerçek olması gerekmektedir (Yılmaz, 28.05.2017).

İçeriği boş bırakılarak altına imzalanmış boş kâğıt olduğu için beyaza imza olarak da tanımlanmaktadır. İmzalı boş kâğıdı veren kişinin iradesi dışında, belgeyi alan kişi tarafından bu belgeyi kötüye kullanması mümkündür ve imzayı atan kişi bunun sonuçlarına katlanmak zorunda kalır (Ulusoy, 2004: 498).

2.1.7.2. Sahtecilik Suçunun Türkiye'deki Boyutu

Başkasını kandırmak adına kullanılan her türlü hile ve yöntemlerle yapılan sahtecilik; para, resmi belgede, özel belgede, kıymetli damgada, mühürde yapılan sahtecilik, mühür bozma ve açığa imzanın kötüye kullanılması gibi birçok türle ülkemizde karşımıza çıkmaktadır. Sahtecilik suçunun Türkiye'deki durumunu cezaevine giren kişi sayısından yararlanarak inceleyebiliriz.

Tablo 2.6: 2009- 2016 Yılları Arasında Sahtecilik Suçundan Cezaevine Giren Kişi Sayısı

Yıl	Sahtecilik Suçundan Cezaevine Giren Kişi Sayısı
2016	7 787
2015	6 336
2014	7 137
2013	6 492
2012	3 854
2011	2 077
2010	2 059
2009	1 593

Kaynak: www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=26 (Yazar tarafından düzenlenmiştir).

2009 ve 2016 yılları arasında sahtecilik suçundan cezaevine giren kişi sayılarını incelediğimizde; 2009 yılında 1593 kişi, 2010 yılında 2059 kişi, 2011 yılında 2077 kişi, 2012 yılında 3854 kişi, 2013 yılında 6492 kişi, 2014 yılında 7137 kişi, 2015 yılında 6336 kişi ve 2016 yılında ise 7787 kişidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SUÇ EKONOMİSİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

3.1. SUÇUN MEKÂNSAL ANALİZİ

Suç, birçok yönden ele alınması gereken bir eylemdir. Bireyleri suça iten birçok etken söz konusudur ve bu etkenler de bahsedildiği üzere oldukça karmaşıktır. Suç, hem sosyal, hem de mekânsal yapının değişimi ile ortaya çıkan, işlendiği mekân, zaman ve etkilendiği dinamikler açısından mekânsal bir olaydır (Yılmaz ve Günayergün, 2006). Bireyler suç işledikten sonra saklanma veya suç aletini saklamak gibi amaçlarla içgüdüsel olarak yaşadıkları yerlere yakın mekânlarda suç işlemektedirler (Büyükgüçlü, 2017: 28). Diğer yandan; yeryüzü şekilleri, iklim, bitki örtüsü, nüfusun dağılışı gibi coğrafi özelliklerin her biri de suç eyleminde farklı rol oynarlar (Temurçin ve Yakar, 2013: 413). Bu yüzden suç ve suça etki eden faktörlerin mekânsal ilişkilerinin incelenmesi önem arz etmektedir. Çalışmanın bu kısmında bahsedilen konu incelenecektir.

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Waldo Tobler'e (1979) göre coğrafyanın temel yasası şöyledir; "Her şey başka her şeyle ilişkilidir. Fakat yakın şeyler, uzak şeylere göre daha fazla ilişkilidir". Bu değerlendirme ele alınan analizlerde coğrafi lokasyonların da değerlendirmeye alınması gerektiği önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu önemden hareketle bu çalışmanın amacı Türkiye'de ekonomik suçlar ile temel makroekonomik göstergeler arasındaki mekânsal ilişkiyi ortaya koymaktır.

3.1.2. Araştırmanın Veri Seti ve Yöntemi

Çalışmanın amacında belirtilen mekânsal ilişkinin ortaya konabilmesi için çalışma sahası düzey 3 olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda iller bazında ele alınan makroekonomik göstergeler kişi başına düşen milli gelir ve işsizlik oranıdır. Ekonomik suçlar olarak kaçakçılık, rüşvet, zimmet, sahtecilik, uyuşturucu imalatı ve dolandırıcılık seçilmiş ve bu suçlardan cezaevine giren hükümlü sayıları dikkate alınmıştır. Vergi suçları ise cezaevine giren hükümlü sayısına ulaşamadığı için analiz dışı bırakılmıştır. Milli gelir ve işsizlik serilerine ilişkin veriler, oransal veriler olduğu için ekonomik suçlar değişkeni de illerin adrese dayalı nüfus kayıt verilerinden hareketle, kişi başına düşen ekonomik suçlar şeklinde oluşturulmuştur. Çalışmanın analizinde kesit veri kullanılmıştır. Değerlendirilen yıl 2014 olarak seçilmiştir. TÜİK' in iller temelinde

açıkladığı en son milli gelir serisi, 2014 yılına aittir. İl temelli işsizlik oranı verisi 2014 yılında TÜİK tarafından oluşturulmamıştır. Fakat 2015 yılında TÜİK tarafından “illerde yaşam endeksi gösterge değerleri” çalışmasında iller temelinde işsizlik oranı verisi yayınlanmıştır. Buradan hareketle, analizde 2014 yılı işsizlik oranları ile 2015 yılı işsizlik oranlarının aynı olduğu varsayımı yapılmıştır.

Elde edilen verilerin, aralarındaki mekânsal ilişkilerin değerlendirilebilmesi için yürütülecek mekânsal analiz; coğrafi görselleştirmeler, mekânsal istatistik ve mekânsal ekonometri olmak üzere üç alt kategoride değerlendirilmektedir. Her bir kategori; hem ayrı ayrı, hem de birlikte kullanılabilir. Bu çalışmada coğrafi görselleştirmeler metodunda dağılım haritaları ve mekânsal istatistik boyutunda ise LISA (Local Indicators of Spatial Association) analizi kullanılmıştır.

3.1.3. Coğrafi Görselleştirmeler Metodu

Coğrafi görselleştirmeler çeşitli mekânsal motiflerin temel durumunu tespit etmede kullanılan bir yöntemdir. Bu metot içerisinde en çok tercih edilen görselleştirme dağılım haritalarıdır (quantile maps). Dağılım haritaları, ele alınan bölgeyi araştırmacının tercihine göre belirlediği renk kategorisi sayısına göre ayrıştırmakta ve renkler açıktan koyuya doğru gittikçe ele alınan değişkendeki değerlerin arttığını gösteren bir motif ile değerlendirme imkânı sunabilmektedir.

3.1.4. Mekânsal İstatistik Metodu

Bir değişkene ait benzer değerlerin genellikle yakın konumlarda ortaya çıkar ve bu durum mekânsal kümelenme meydana getirir. Örnek olarak suç oranı yüksek bir şehrin etrafındaki illerde de suç oranı yüksek olabilir, ya da gelir düzeyi düşük bir bölgenin etrafındaki bölgelerde gelir düzeyleri düşük olabilir (Anselin, 1992; Zeren, 2010).

Bu kapsamda mekânsal bağımlılık veya mekânsal otokorelasyon ölçümünün ortaya konması gerekmektedir. Mekânsal bağımlılık veya mekânsal otokorelasyon, değer benzerliklerinin bölgesel benzerlikler ile örtüşmesi olarak tanımlanabilir (Anselin, 1988; Anselin, 1999).

Pozitif ve negatif olmak üzere iki tip mekânsal otokorelasyon bulunmaktadır. Pozitif mekânsal otokorelasyon bir tesadüfî değişkenin yüksek veya düşük değerlerinin uzayda kümelenme eğilimi olduğunda oluşmaktadır. Negatif mekânsal otokorelasyon ise coğrafi bölgelerin çok sayıda benzemeyen değerler ile komşuları tarafından çevrilme durumu olduğunda ortaya çıkar.

Mekânsal otokorelasyonun ölçümünde mekânsal ağırlık matrisinin oluşturulması gereklidir. Mekânsal ağırlık matrisi, mekânsal veri seti üzerindeki komşuluk ilişkisi etkisinin belirlenmesi için gerekli bir araçtır. Genel mekânsal istatistik literatüründe komşular ikili bir ilişki içerisinde açıklanır (0 – komşu olmama, 1 – komşu olma). Bu çalışmada ağırlık matrisi, vezir (queen) komşuluk tanımına göre oluşturulmuştur. Vezir komşuluğu, ortak sınırlar ve ortak köşeler dâhil olmak üzere ortak herhangi bir noktadan komşu olmayı ifade eder.

Mekânsal ağırlık matrisinin oluşturulmasından sonra mekânsal otokorelasyonun tespit edilmesi gerekmektedir. Uzayda bir değişkenin kendisi ile korelasyonu mekânsal otokorelasyonu ifade eder. Bu değer pozitif (yüksek değerlerin yüksek komşuluk değerleri ile korelasyon içinde olması veya düşük değerlerin düşük komşuluk değerleri ile korelasyon içinde olması) veya negatif (yüksek – düşük veya düşük – yüksek değerler için mekânsal aykırı değerler olması) olabilir (Anselin vd., 2006).

LISA (Local Indicators of Spatial Association) analizi örnekleme yer alan her bir konumun yapısının istatistikî ölçümünü vermekte olup, her bir konum için anlamlı mekânsal kümelenmelerin veya aykırılıkların varlığını veya yokluğunu ortaya koymaktadır. Dört bölgeye ayrılan Moran serpmeye diyagramında yer alan sınıflandırma ile kombine edilir. LISA anlamlı lokal kümeleri (yüksek – yüksek veya düşük – düşük) veya lokal mekânsal aykırılıkları (yüksek – düşük veya düşük – yüksek) ortaya çıkarır. Bu noktada lokal Moran istatistiği, Global Moran's I değeri için oransaldır (Anselin, 1995; Anselin vd., 2007). Anselin (1995) Moran' s istatistiğini her bir i bölgesi ve t dönemi için şu şekilde formüle etmiştir:

$$I_i = \left(\frac{x_i}{m_0} \right) \sum_j w_{ij} x_j$$

$$m_0 = \sum_i x_i^2 / n$$

w_{ij} standardize edilmiş dizi ağırlık matrisi W 'nun unsurlarını ve $x_i(x_j)$, i (j), bölgesindeki gözlemi ifade eder. Anlamlılık, analizde her bir gözlem için illerin komşuluğu 999 permütasyon ile rasgeleleştirme (tesadüfileştirme) yöntemi temeline dayandırılmış ve %5 seviyesinde test edilmiştir. Rasgeleleştirme (tesadüfileştirme) yöntemi, global ve lokal mekânsal otokorelasyon istatistiği için görünüşte anlamlılık seviyesinin hesaplanmasını tanımlamada kullanılan, nümerik bir permütasyon kaynağıdır. Elimizde bulunan gerçek mekânsal muhtemel dağılımı gözlemlemek için, gerçek verilerin uzay üzerinde 999 kez rasgele (tesadüfi) karıştırılmaktadır.

3.1.5. Literatür

Suç ekonomisinin mekânsal analizinde coğrafi bilgi sistemleri kullanan çalışmalar, yıl temelli olarak aşağıda incelenmektedir.

Murray ve Diğerleri (2001), Brisbane Avustralya'da meydana gelen suçları incelemek için, önemine atıfta bulundukları coğrafi bilgi sistemlerini ve mekânsal analizleri kullanmışlardır. Çalışma, analizlerin kentsel bölgelerdeki suçlar için yeni ve özgün olanaklar sunduğunu göstermektedir. Analiz; banliyölerdeki toplu taşıma durak yoğunluğu, en yakın polis karakoluna uzaklık, tren hattına uzaklık, en yakın feribot iskelesine uzaklık ve Brisbane nehrine uzaklık değişkenlerini kapsamaktadır. Bu değişkenler suç faaliyetlerinin çevresel ve sosyal süreçlerden etkilenip etkilenmediği ve etkileyip etkilemediğini göstermektedir. Sonuçlar, coğrafi bilgi sistemlerinin (GIS) suçların analizinde haritalama aracı olmaktan öte bir analiz olduğuna işaret etmektedir. Bunun gibi teknikler ile gözetleme ve polislik faaliyetlerinin daha da geliştirilebilir olduğu görülmektedir.

Aksu ve Akkuş (2010) çalışmalarında, 1970 – 2007 yıllarını temel alarak Türkiye'de mala karşı işlenen suçların sosyoekonomik unsurlardan etkilenip etkilenmediğini test etmiştir. Modelde sınır testi uygulanmış ve ekonomik değişkenler olarak; enflasyon oranı, işsizlik oranı ve reel kişi başına gelir, sosyal değişken olarak da ortaöğretim okullaşma oranları kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, 1970 – 2007 yılları arasında Türkiye'de mala karşı işlenen suçları belirleyen en önemli faktörün, reel kişi

başına gelir olduğunu ve sosyo–ekonomik unsurların ise kısa ve uzun vadede aynı yönde etki ettiğini göstermektedir.

Erdoğan vd. (2011a), çalışmalarında coğrafi bilgi sistemleri ve mekânsal istatistiksel yöntemler kullanarak, Türkiye için hırsızlık suçunun mekânsal bir analizini yapmıştır. Buna göre Türkiye'nin batısı ve Akdeniz illerindeki hırsızlık suçu işleyenlerin oranı, kuzey ve doğu bölgelerinde hırsızlık suçu işleyenlerin oranından daha yüksektir. Diğer yandan; 1997 – 2001 döneminde sadece Doğu Anadolu'nun uçlarında hırsızlık suçları fazla iken, 2002 – 2006 döneminde ise suçlar iç Ege Bölgesine kadar genişlemiştir.

Erdoğan vd. (2011b), çalışmaları, bir önceki çalışmaları ile aynı yıl ve bölgeyi kapsamaktadır. Lakin aynı yöntemin uygulandığı bu çalışmada hırsızlık suçu yerine cinayet suçu incelenmektedir. 1997 – 2001 döneminde, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, cinayet suçu oranları diğer bölgelere göre daha azdır. 2002 – 2006 döneminde de doğu illerinde diğer bölgelere oranla daha düşük bir cinayet oranı söz konusudur. Lakin dönemselsel olarak gelişime bakıldığında suç oranlarının yükselmekte olduğu görülmektedir.

Martino ve Sessa (2011) çalışmalarında, popüler noktaların zaman bağılı olarak nasıl dağıldığını, Santa Fe bölgesi ve 2000 – 2006 dönemi için analiz etmiştir. Bulgulara ulaşmak için coğrafi bilgi sistemini (GIS) geliştirilmiş bulanık C (extended fuzzy C) ile birlikte kullanmışlardır. Çalışmada yıllar itibarıyla popüler noktaların kayma yönleri haritalar yardımıyla saptanmıştır. Sonuçlara göre ilgili dönemde Santa Fe bölgesi üç ana makro alana ayrılabilir.

Dalan ve Tecim'in (2013) çalışması, İzmir'in 21 ilçesinin 2010 Ağustos dönemini kapsamaktadır. Çalışmada bölgesel ve yerel ölçek kullanılarak, hırsızlık suçuna etki eden faktörler, mekânsal istatistik yöntemiyle incelenmiştir. Sonuçlar, hırsızlık suçunun oluşmasını etkileyen faktörlerin farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Bölgesel ölçekte meydana gelen suçlarda, sosyal çevreyle beraber fiziksel çevre faktörlerinin de katkısı olduğu görülmektedir. Yerel ölçekte ise fiziksel çevrenin yanında, sosyal çevrenin katkısı olduğu tespit edilmiştir.

Di Bella vd. (2013), İtalya'nın yüksek nüfuslu bölgesi Genoa şehri için üç suç tipine göre alışlagelmiş ekonomik ve sosyo – demografik değişkenler, tamamlayıcı

konfigürasyonel değişkenler ve mekân sentaksı analizi kullanılarak oluşturulmuş veriler yardımıyla, sayma veri modeli (Count Data Modelling) çalıştırmıştır. Çalışmanın sonucunda; ev soygunu, araç çalma, araçtan bir şey çalma gibi bir mekân ya da mülkiyetin hedef olduğu bazı suçlar her zaman mümkün olamadığını ve aslında suçun bedelinin önemsiz ama fırsatların boyutunun yüksek olarak varsayılmasının suçu ortaya çıkardığı yargılarına ulaşmıştır.

Bilen vd. (2014), ArcGIS coğrafi bilgi sistemleri ile haritalama yaparak 1999 – 2008 dönemi Türkiye'sini incelemiştir. TÜİK'ten elde edilen adalet istatistikleri yardımıyla trend analizi de yapılarak, suç oranlarındaki değişimler saptanmıştır. Buna göre ilgili dönemde Türkiye'de mülke ve şahsa karşı işlenen suçların oranlarında bir artış, buna karşın trafik ve finansal suçların oranlarında ise azalma tespit edilmiştir.

Ejemeyovwi (2015), suç haritalama ve sıkı güvenlik geliştirmelerinin yönetimi için uzaktan algılamanın ve coğrafi bilgi sistemlerinin (GIS) kullanımını incelemektedir. Ejemeyovwi (2015), Nijerya polisinin büyük bir bölümünün Asaba'daki özel suç alanları için bünyesinde bulundukları karakolun yetki sınırlarını güçlkle saptayabildiklerini ya da karakola en kısa mesafedeki aralığı belirleyebildiklerini gözlemlemiştir. Bu yüzden polisler; coğrafik yayılıma, nüfus karakteristiklerine ve suç vakalarına göre uygun yerde ve dengeli bir şekilde dağıtmaktan uzaktırlar. Analiz 2000 – 2006 ve 2004 – 2010 dönemi olmak üzere iki farklı zaman serisini kapsamaktadır. Asaba'daki suçları engellemek için polis ve diğer güvenlik birimlerinin çabalarını yoğunlaştırmaları ve etkili polislik faaliyetleri ve suç yönetimi için coğrafi bilgi sistemi (GIS) uygulamalarını tercih etmesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Altay ve Çelebioğlu (2015) çalışmalarında; politik terörizmin GSYİH üzerindeki etkisini, Avrupa ve Asya ülkeleri kapsamında, 1996 – 2013 dönemi için mekânsal istatistikler ve LISA yardımıyla incelemiştir. Öncelikle politik terörün GSYİH üzerinde negatif etkisi olduğu saptanmıştır. İzlanda, İrlanda, Birleşik Krallık, Portekiz, İspanya, Norveç, İsveç, İtalya, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Slovenya, Belçika, Fransa, Almanya, Lüksemburg, İsviçre, Finlandiya ve Hollanda'nın, tüm Avrupa ülkeleri içindeki en güçlü pozitif çekim merkezleri olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan, Hindistan, Özbekistan, Afganistan, Kırgızistan, Nepal, Tacikistan, Bangladeş

ve Myanmar, Asya bölgesinin en güçlü negatif çekim merkezleri olarak saptanmıştır. Nihai sonuç olarak ise Asya'nın büyük bir bölümünde (Japonya ve Güney Kore haricinde), politik terörizmin, fakirlik ve GSYİH'nın zayıflığındaki en önemli faktör olduğu belirlenmiştir.

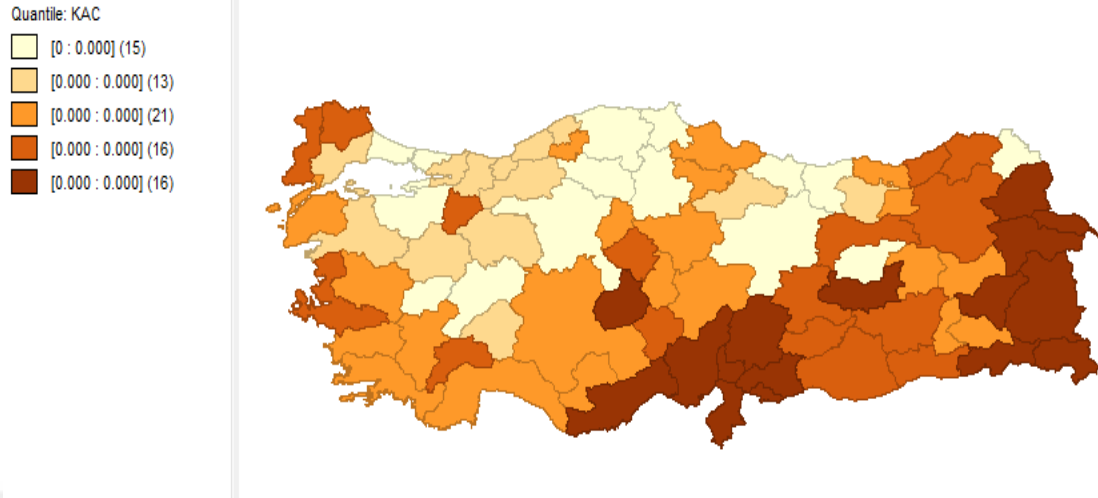
Brandt and Neumann (2016), çalışmalarında toplumların karşılaştığı suça değin faaliyetlerin örtülü yapılarını açığa çıkarmak amaçlanmıştır. Şehir ölçeğinde; kayıtlı suçların, fiziksel çevre, halkın mevcudiyeti ve semtin demografik yapısı ile mekânsal tutarlılığı analiz edilmiştir. Çalışmada PLS ve PLS Yol Modellemesi kullanılmıştır. Sonuç olarak, suç faaliyetinin ana mekânsal etmenlerini belirlemek ve ölçmek için büyük miktarda verinin gerekli olduğu ve sıcaklığına işlenmiş bir suçu hiçbir şeyin anlatamayacağı yargısına ulaşılmıştır.

Temurçin ve Dziwornu (2016), şehir bağlamında suç davranışının çeşitlerini Isparta ili için incelemişlerdir. Bunun için, riskli alanlardaki mahallerle birlikte, soygun, saldırı, tehdit kümelerini belirlemek ve göstermek için suç mekân katsayısı (Location Quotient of Crime LQC) kullanılmıştır. Sonuçlar, birçok mahallenin, bütün şehir ile kıyaslandığında, soygun, saldırı ve tehdit suçları için negatif ve yüksek LQC değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda LQC'nin suç davranışının kalıbını belirlemede mikro düzeyde kullanışsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.1.6. Analiz Sonuçları

Analiz sonuçları iki yöntem sonrasında elde edilmiştir. İlk olarak coğrafi görselleştirmeler yapılabilmesi için her bir değişkene ilişkin dağılım haritaları oluşturulmuştur. Sonrasında ise LISA sonuçlarına yer verilmiştir.

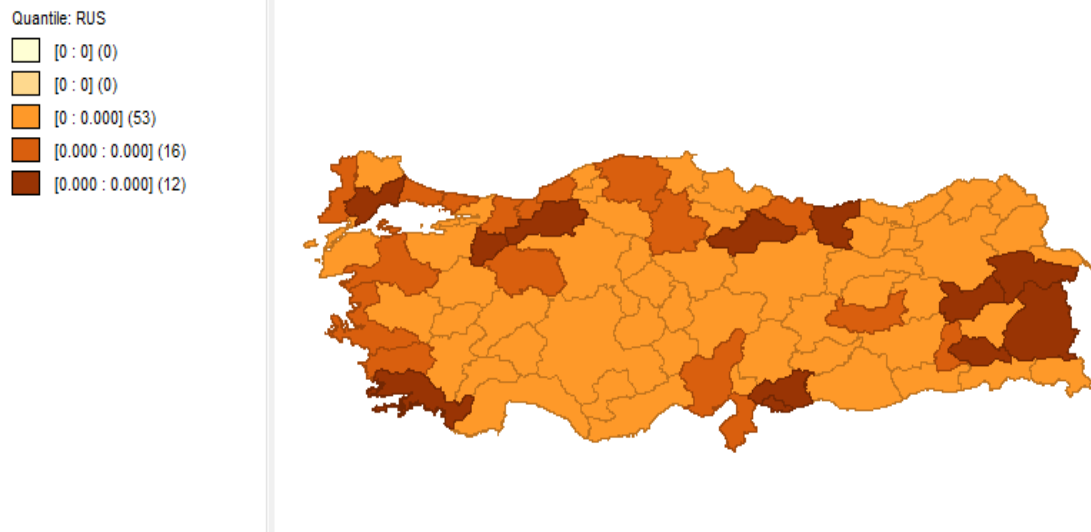
Harita 3.1: 2014 Yılı İl Bazlı Kişi Başına Düşen Kaçakçılık Suçu Bölgesel Dağılımı

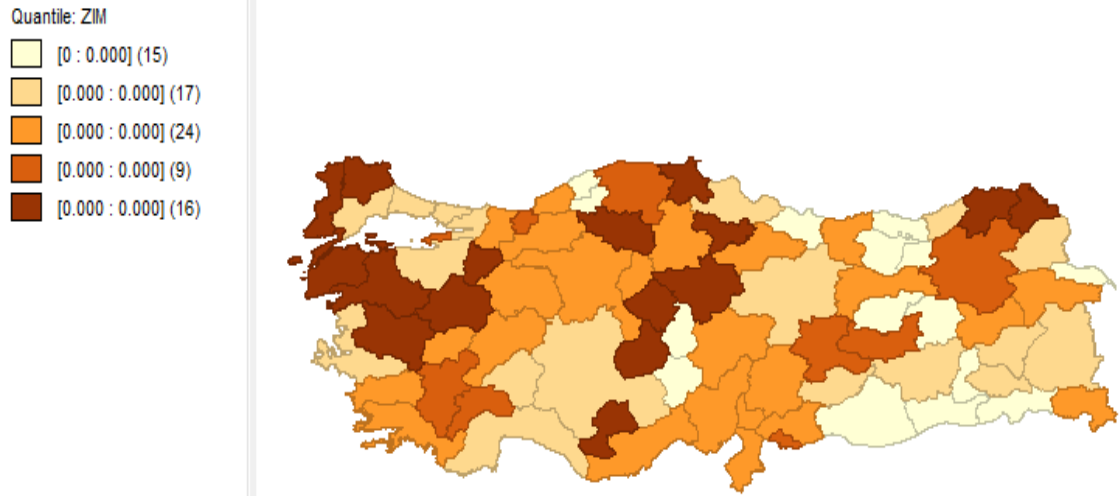
Harita 3.1, iller bazında 2014 yılına ait kişi başına düşen kaçakçılık suçunun bölgesel dağılımını göstermektedir. Bu kapsamda kaçakçılık suçu özellikle Türkiye'nin Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde temel bir yoğunlaşma göstermektedir.

Harita 3.2, rüşvet suçunun mekânsal dağılımını göstermektedir. Bu dağılım haritasına göre mekânsal dağılım hakkında temel bir değerlendirme yapmak güçtür. 2014 yılı kayıtlarında sadece 39 ilde rüşvet suçundan cezaevine giren hükümlü bulunmaktadır.

Harita 3.2: 2014 Yılı Rüşvet Suçu

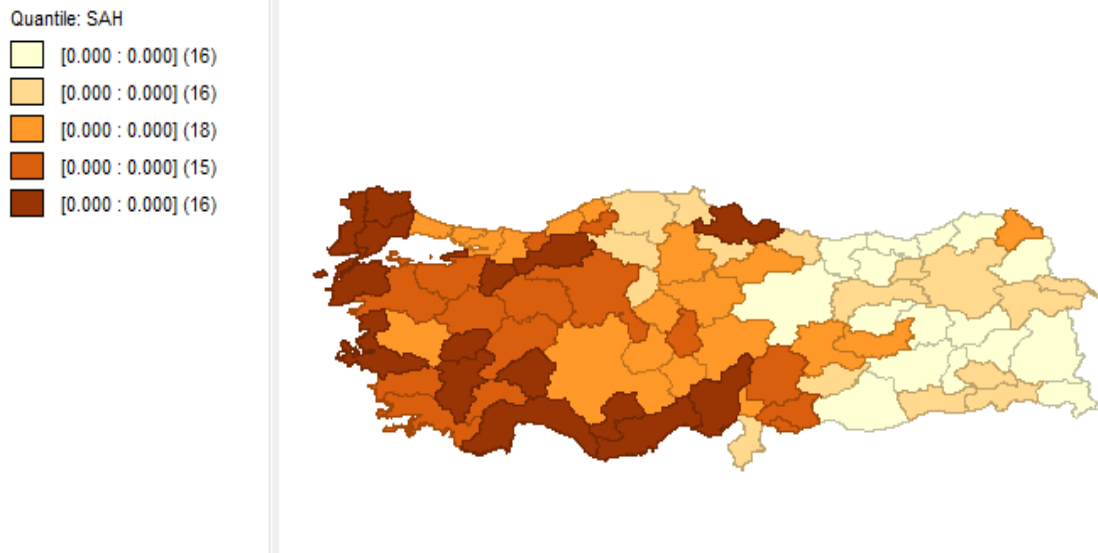

Harita 3.3: 2014 Yılı Zimmete Geçirme Suçu

Harita 3.3, zimmet suçunun dağılımını göstermektedir. Kuzey ve İç Ege, Trakya, İç Anadolu Bölgelerinin belirli bir kesiminde mekânsal bir yoğunlaşma olduğu ima edilebilir.

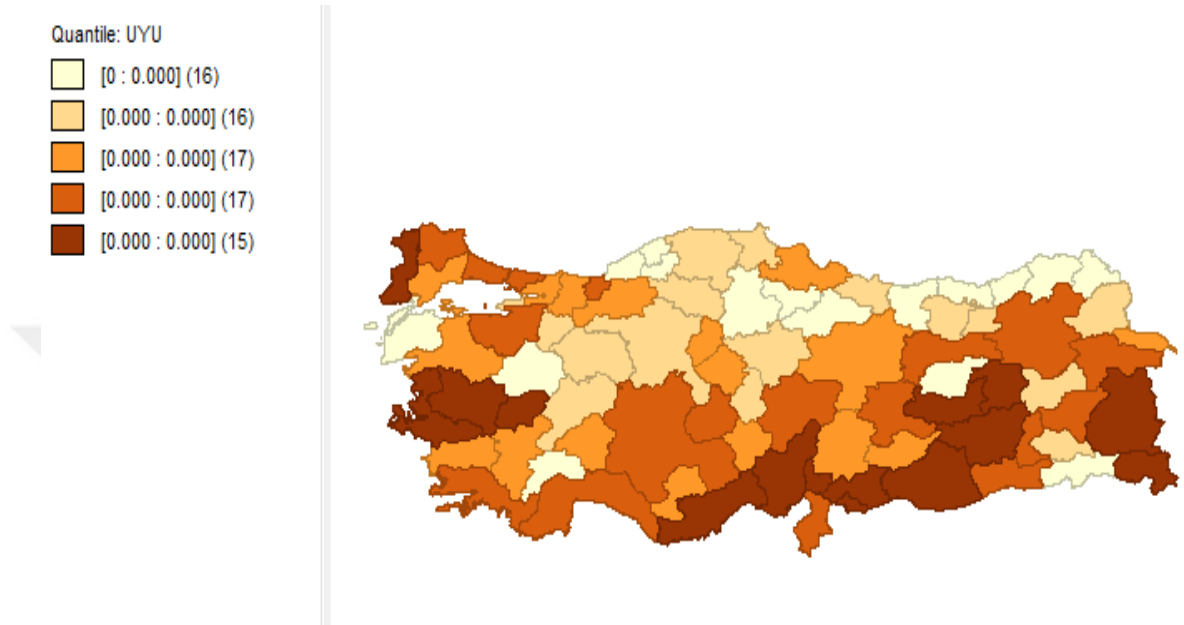
Harita 3.4: 2014 Yılı Sahtecilik Suçu

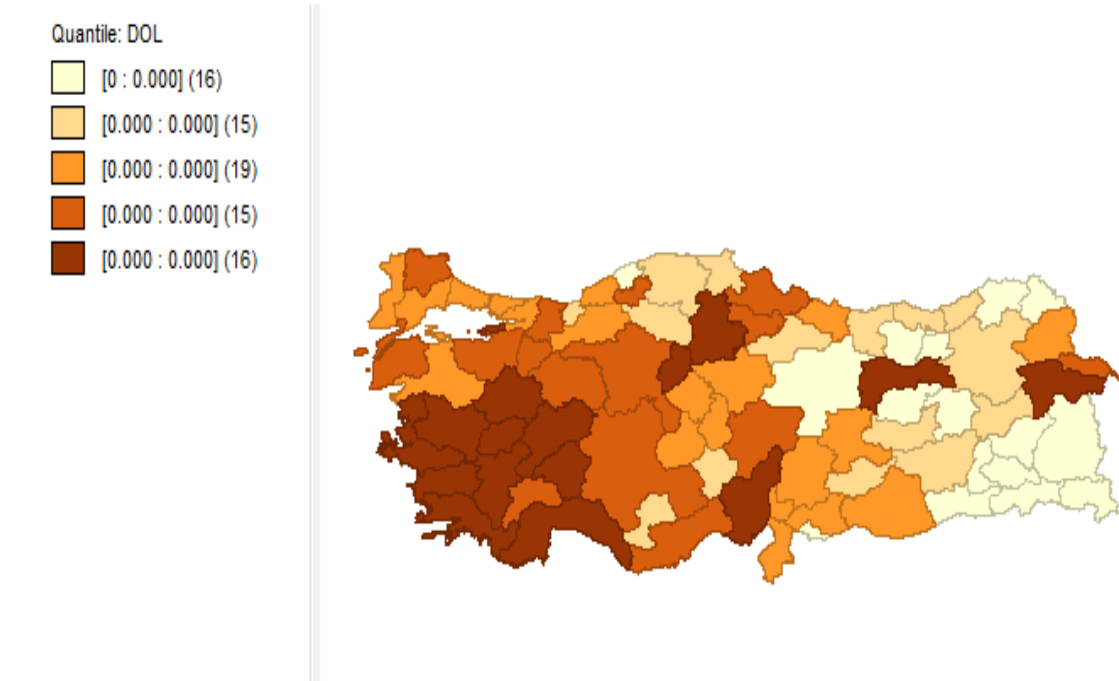
Harita 3.4, sahtecilik suçunun dağılımını göstermektedir. Türkiye'nin batı bölgelerinde kalan illerde temel bir mekânsal yoğunlaşmanın varlığı görülmektedir.

Harita 3.5, uyuşturucu imalatı suçunun dağılım haritasını göstermektedir. Doğu Akdeniz ve Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinin belirli kısımlarında mekânsal bir yoğunlaşmanın varlığından söz edilebilir.

Harita 3.5: 2014 Yılı Uyuşturucu İmalatı

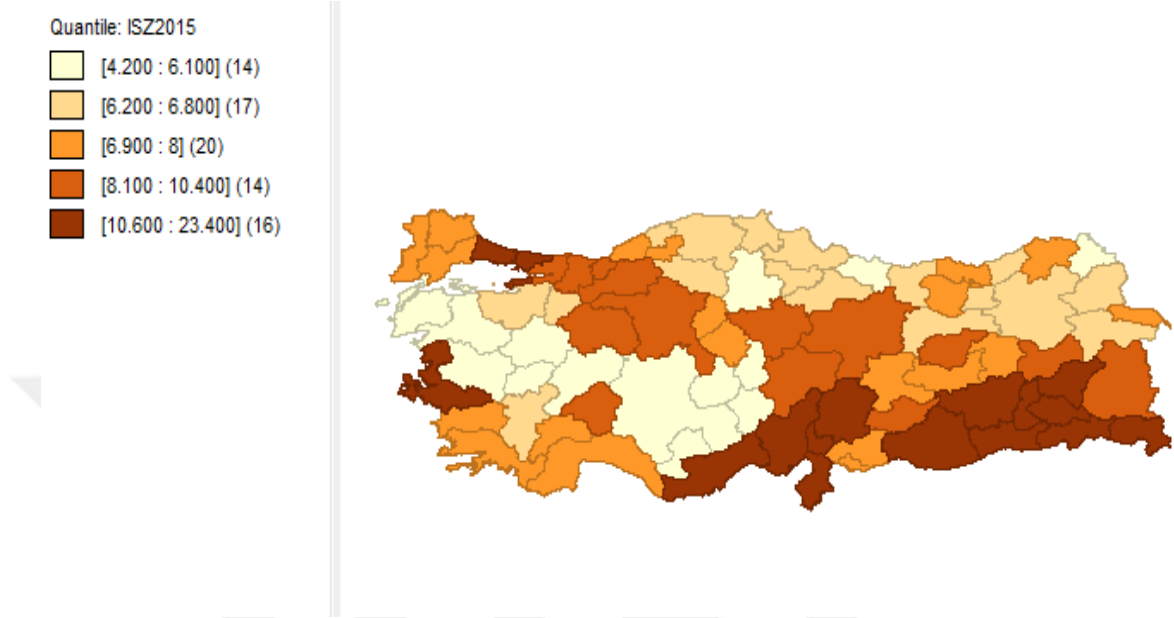

Harita 3.6: 2014 Yılı Dolandırıcılık Suçu

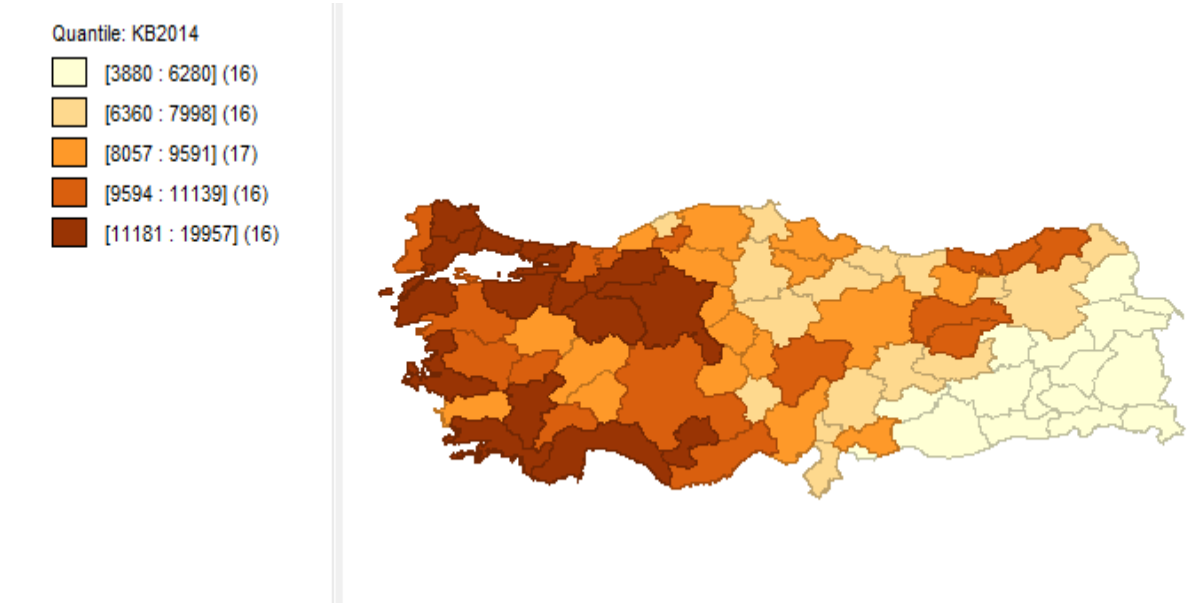
Harita 3.6, dolandırıcılık suçunun dağılımını vermektedir. Özellikle Ege bölgesinde temel bir mekânsal yoğunlaşmanın varlığı görülmektedir.

Harita 3.7: 2015 Yılı İşsizlik Oranları

2015 yılı işsizlik oranının görselleştirildiği harita 3.7’de Güney Doğu Anadolu bölgesinde Akdeniz bölgesinin doğu kısımlarında mekânsal bir yoğunlaşma gözlemlenmektedir.

Harita 3.8: 2014 Yılı Kişi Başına Düşen Milli Gelir

Harita 3.8, 2014 yılı kişi başına düşen milli gelirin dağılım haritasını göstermektedir. Türkiye'nin batı bölgelerinde doğuya kıyasla keskin bir mekânsal yoğunlaşma olduğu ifade edilebilir.

Coğrafi görselleştirmeler mekânsal yoğunlaşma ve aykırılıklar hakkında temel bir değerlendirme sunmaktadır. Olabileceği ima edilen mekânsal yoğunlaşmaların mekânsal istatistik kullanılarak daha somut bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. Bu kapsamda yapılan LISA analizi ile elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmektedir.

Tablo 3.1: Mekânsal Otokorelasyon Katsayıları

DEĞİŞKENLER	MORAN'S I	P-VALUE
KB2014	0,6721	0,001
ISZ2015	0,5978	0,001
DOL	0,4857	0,001
UYU	0,2821	0,001
SAH	0,5371	0,001
ZIM	0,1551	0,007
RUS	0,021	0,271
KAC	0,2679	0,001

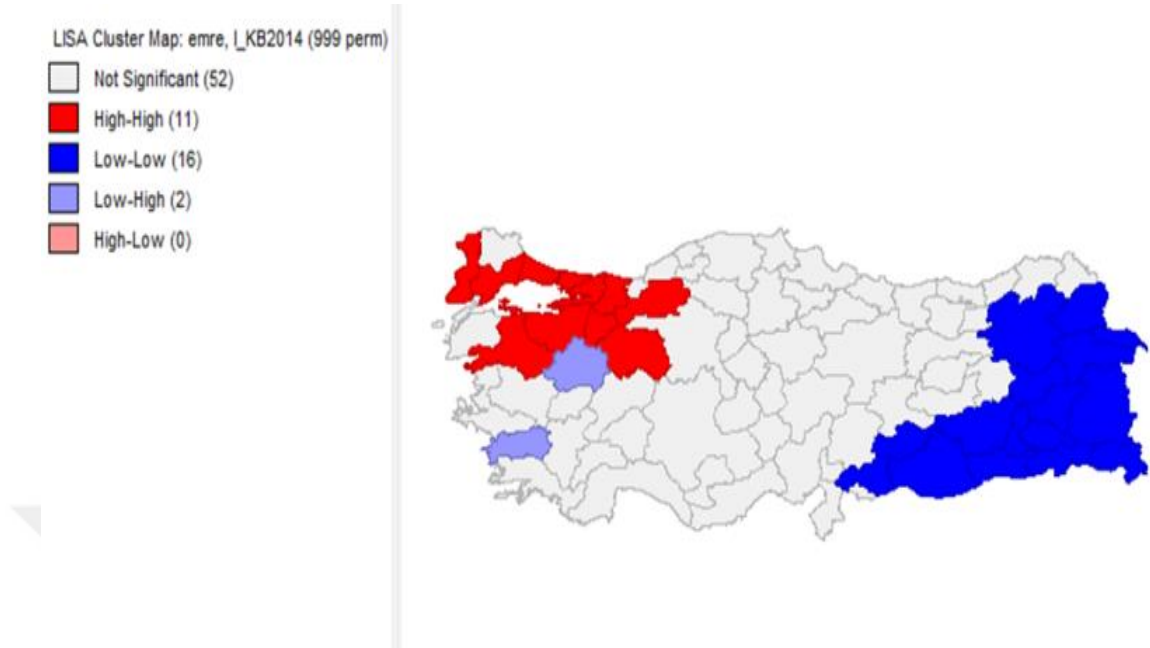
Tablo 3.1'de yer alan kısaltmaların açıklamaları şu şekildedir. KB2014, kişi başına milli gelirin 2014 ve ISZ2015 ise işsizlik oranlarının 2015 yılı değerini göstermektedir. DOL dolandırıcılık, UYU uyuşturucu imalatı, SAH sahtecilik, ZIM zimmet, RUS rüşvet ve KAC ise kaçakçılıktan cezai işlem görenlerin 2015 yılı itibari ile sayısını ifade etmektedir.

Tablo 3.1, analize dâhil olan değişkenlerin mekânsal otokorelasyon katsayılarını göstermektedir. Hesaplanan Moran's I değerlerinde rüşvet suçu değişkeni hariç diğer değişkenler istatistikî olarak anlamlı çıkmıştır. Bu yüzden istatistikî olarak anlamlı çıkmayan rüşvet suçu LISA analizinden çıkarılmıştır. İstatistikî olarak anlamlı çıkan değişkenlerde Moran's I değeri pozitif olduğu için pozitif mekânsal otokorelasyonun varlığı bulunmaktadır. Bu durum da mekânsal yoğunlaşmanın mekânsal istatistik açısından ispatını göstermekte olup, değerlerin 1'e doğru yaklaşması daha belirgin bir mekânsal yoğunlaşma olduğunu gösterir.

LISA analizi ile kümelenme tespitinde dört bölge oluşmaktadır. Bunlardan ilki HH'dir (Yüksek – Yüksek). Bu kümelenme, komşuluk ilişkilerinin bölgelerarasında ele alınan ilgili değişkende artma eğilimi oluşturduğunu ve komşuluk ilişkileri sayesinde birbirlerini etkileyen anlamlı bir mekânsal kümelenme oluşturduğu göstermektedir. İkinci bölge LL'dir (Düşük – Düşük). Bu kümelenme; komşuluk ilişkilerinin, bölgelerarasında ele alınan ilgili değişkende azalma eğilimi oluşturduğunu ve komşuluk ilişkileri sayesinde, birbirlerini etkileyen anlamlı bir mekânsal kümelenme oluşturduğunu göstermektedir. Üçüncü kümelenme LH'dir (Düşük – Yüksek). Bu kümelenme mekânsal bir aykırılık durumuna işaret eder. Ele alınan ilgili değişkende bölge veya bölgelerin değerinin düşük olduğunu ama yüksek değerli bölge veya bölgelerle komşuluk ilişkisine sahip olduğunu ifade etmektedir. Dördüncü kümelenme ise HL'dir (Yüksek – Düşük). Bu kümelenme de mekânsal bir aykırılık durumuna işaret eder. Ele alınan ilgili değişkende bölge veya bölgelerin değerinin yüksek olduğunu ama düşük değerli bölge veya bölgelerle komşuluk ilişkisine sahip olduğunu ifade etmektedir.

Bu çalışmada ele alınan makroekonomik değişkenler, kişi başına düşen milli gelir ve işsizlik oranıdır. Ekonomik suçlar ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin temel yönü şu şekildedir: kişi başına düşen milli gelir seviyesi düşük olan bölgelerde ekonomik suçların fazla olması; işsizlik oranının yüksek olduğu bölgelerde ise ekonomik suçların fazla olması.

Harita 3.9 (aşağıda), kişi başına düşen milli gelirin LISA analizini göstermekte olup Türkiye'nin doğu bölgelerinde belirgin bir LL ve batı kısmında ise HH kümelenmesi tespit edilmiştir. Kümelenmenin kapsadığı iller aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Bu kapsamda temel beklenti LL kümesinde yer alan illerde ekonomik suçların HH kümelenmesi oluşturmasıdır.

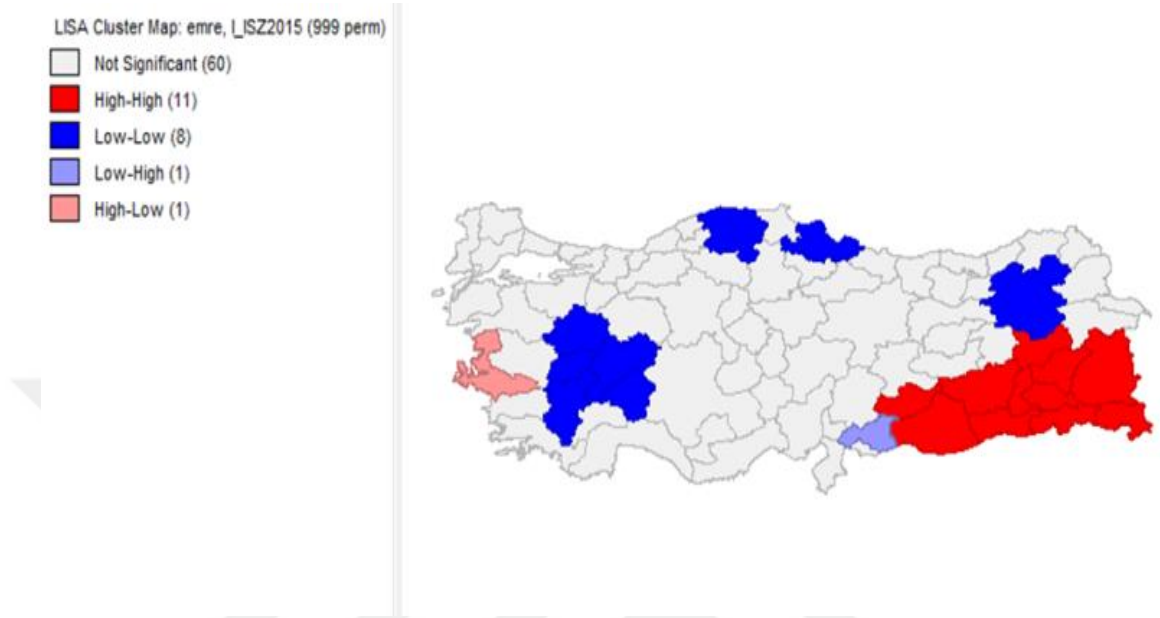
Harita 3.9: Kişi Başına Düşen Milli Gelirin LISA Analizi**Tablo 3.2:** Kişi Başına Düşen Milli Gelirin LISA Analizine Göre Dağılımı

KB2014	HH	LL	LH	HL
	Balıkesir	Adıyaman	Aydın	
	Bilecik	Ağrı	Kütahya	
	Bolu	Batman		
	Bursa	Bitlis		
	Edirne	Diyarbakır		
	Eskişehir	Erzurum		
	İstanbul	Gaziantep		
	Kocaeli	Hakkâri		
	Sakarya	Iğdır		
	Tekirdağ	Kars		
	Yalova	Mardin		
		Muş		
		Şanlıurfa		
		Siirt		
		Şırnak		
		Van		

Harita 3.10, işsizlik oranının LISA analizini göstermekte olup Türkiye'nin doğu bölgelerinde HH mekânsal kümelenme gözlemlenmektedir. Kişi başına düşen milli gelirin LL olduğu bazı iller ile işsizlik oranının HH olduğu illerde farklı kümelenme, fakat anlamlı bir ilişkinin olduğu belirtilebilir. İşsizlik kapsamındaki kümelenmelerde yer alan iller aşağıdaki tabloda belirtilmektedir. Bu kapsamda da temel

beklenti HH kümelenmesindeki illerin ekonomik suçların HH kümelenmesindeki iller ile benzerlik göstermesidir.

Harita 3.10: İşsizlik Oranının LISA Analizi

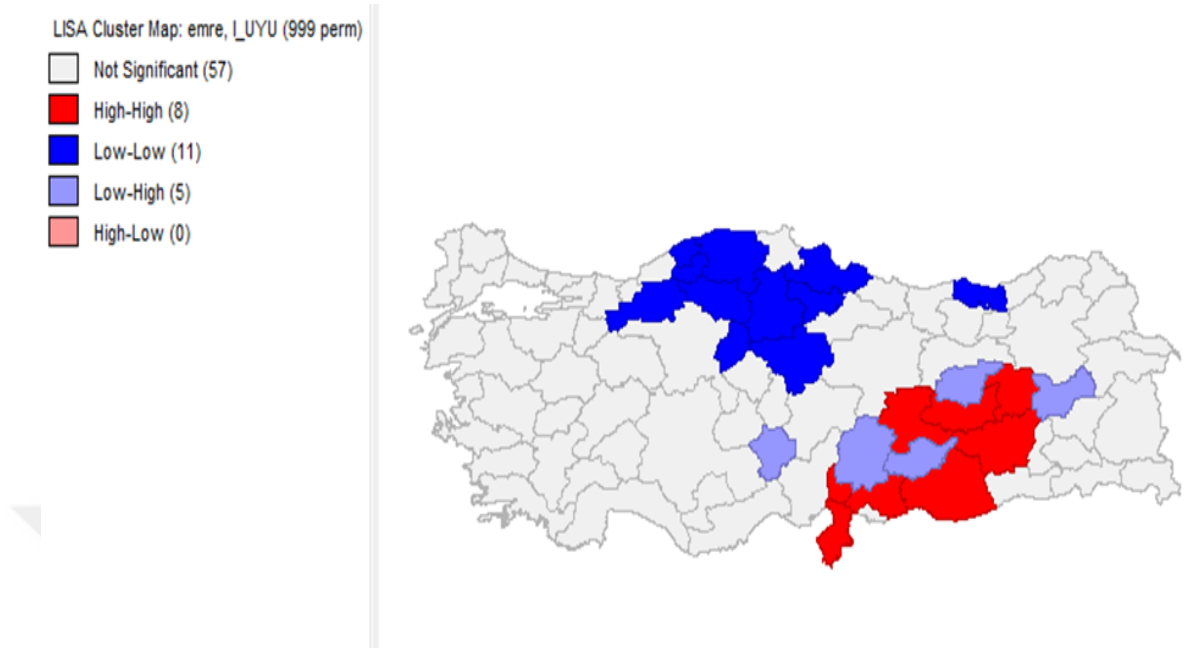
Tablo 3.3: İşsizlik Oranının LISA Analizine Göre İl Dağılımı

ISZ2015	HH	LL	LH	HL
	Adıyaman	Afyon	Gaziantep	İzmir
	Batman	Denizli		
	Bitlis	Erzurum		
	Diyarbakır	Isparta		
	Hakkâri	Kastamonu		
	Mardin	Kütahya		
	Muş	Samsun		
	Şanlıurfa	Uşak		
	Siirt			
	Şırnak			
	Van			

Harita 3.11, dolandırıcılık suçunun LISA analizini göstermekte olup Türkiye'nin batı bölgelerinde HH kümelenmesinin belirgin bir şekilde olduğu görülmektedir. Bu kapsamda kişi başına düşen milli gelirin düşük olduğu LL ve işsizlik oranının yüksek olduğu HH kümelenmeleri ile mekânsal benzerlik göstermemektedir.

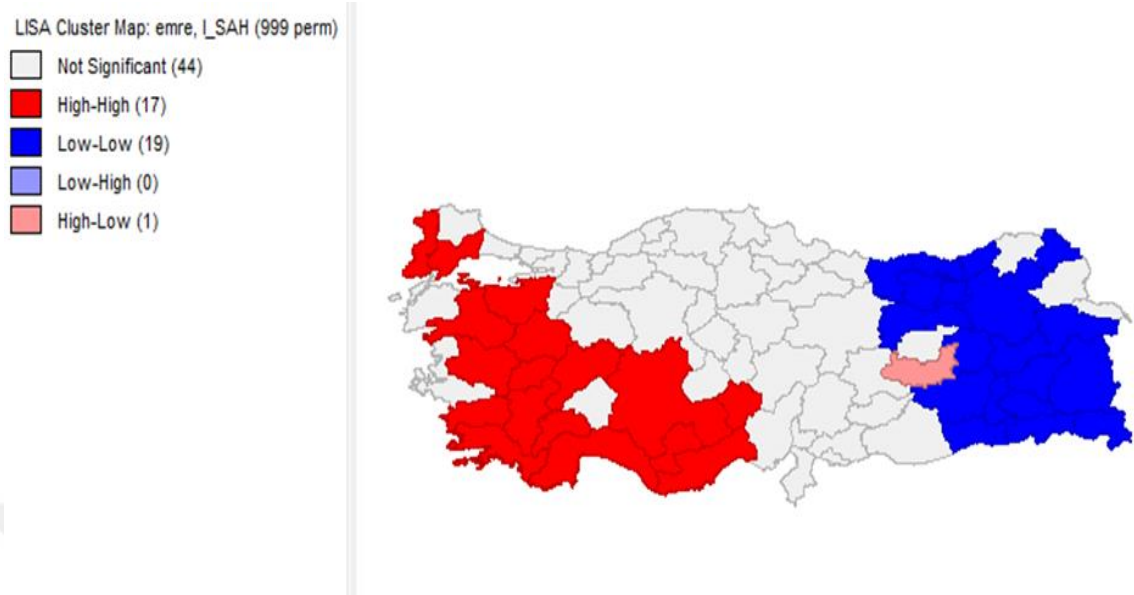
Harita 3.11: Dolandırıcılık Suçunun LISA Analizi**Tablo 3.4:** Dolandırıcılık Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı

DOL	HH	LL	LH	HL
	Afyon	Artvin		Ağrı
	Aydın	Batman		Erzincan
	Balıkesir	Bitlis		
	Burdur	Diyarbakır		
	Denizli	Erzurum		
	Isparta	Hakkâri		
	İzmir	Mardin		
	Konya	Muş		
	Kütahya	Rize		
	Manisa	Siirt		
	Muğla	Şırnak		
	Uşak	Trabzon		
		Van		

Harita 3.12: Uyuşturucu İmalatı Suçunun LISA Analizi**Tablo 3.5:** Uyuşturucu İmalatı Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı

UYU	HH	LL	LH	HL
	Bingöl	Amasya	Adıyaman	
	Diyarbakır	Bartın	Kahramanmaraş	
	Elazığ	Bolu	Muş	
	Gaziantep	Çankırı	Niğde	
	Hatay	Çorum	Tunceli	
	Malatya	Karabük		
	Osmaniye	Kastamonu		
	Şanlıurfa	Kırıkkale		
		Samsun		
		Trabzon		
		Yozgat		

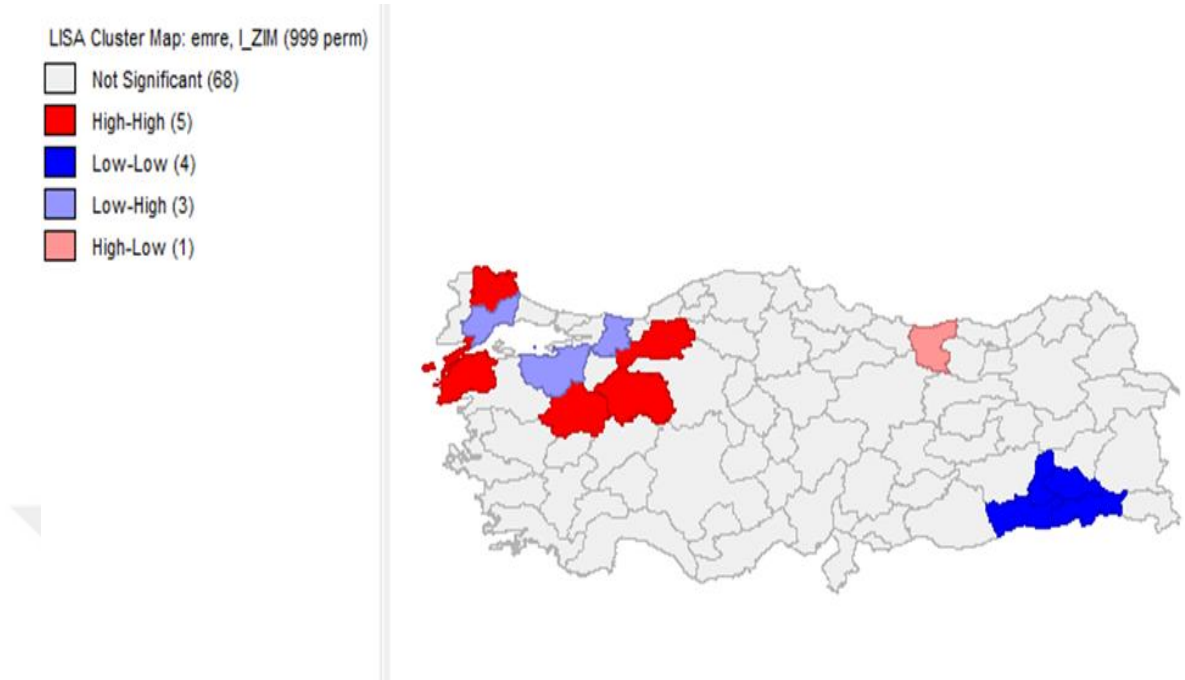
Harita 3.12, uyuşturucu imalatı suçunun LISA sonuçlarını göstermekte olup HH bölgelerinde yer alan bazı iller kişi başına düşen milli gelirden LL kümesinde ve işsizlik oranının HH kümesinde yer alarak mekânsal bir benzerlik göstermektedir.

Harita 3.13: Sahtecilik Suçunun LISA Analizi

Harita 3.13, sahtecilik suçunun LISA analizini vermekte olup HH bölgesinde yer alan iller kişi başına düşen milli gelirin düşük olduğu LL ve işsizlik oranının yüksek olduğu HH kümelenmeleri ile mekânsal bir benzerlik göstermemektedir.

Tablo 3.6: Sahtecilik Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı

SAH	HH	LL	LH	HL
	Afyon	Ağrı		Elazığ
	Antalya	Ardahan		
	Aydın	Batman		
	Balıkesir	Bayburt		
	Burdur	Bingöl		
	Bursa	Bitlis		
	Denizli	Diyarbakır		
	Edirne	Erzincan		
	İçel	Erzurum		
	Karaman	Giresun		
	Konya	Gümüşhane		
	Kütahya	Hakkâri		
	Manisa	Mardin		
	Muğla	Muş		
	Niğde	Rize		
	Tekirdağ	Siirt		
	Uşak	Şırnak		
		Trabzon		
		Van		

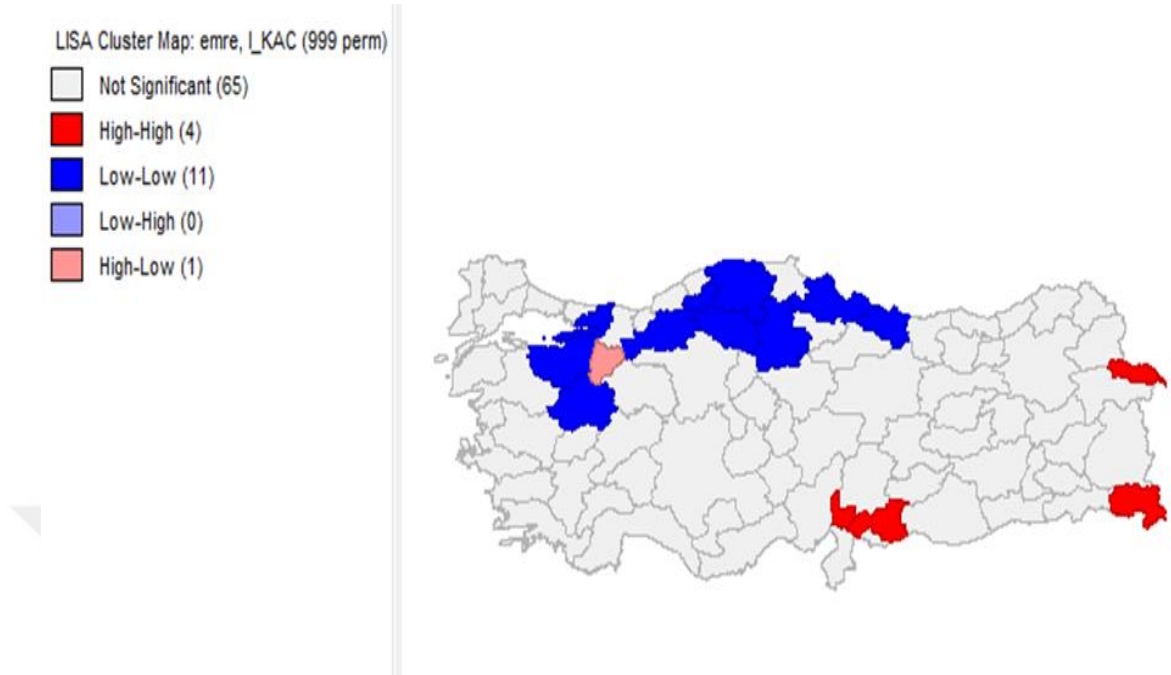
Harita 3.14: Zimmete Geçirme Suçunun LISA Analizi

Harita 3.14, zimmet suçunun LISA sonuçlarını göstermektedir. Bu kapsamda kişi başına düşen milli gelirin düşük olduğu LL ve işsizlik oranının yüksek olduğu HH kümelenmeleri ile mekânsal benzerlik bulunmamaktadır.

Tablo 3.7: Zimmete Geçirme Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı

ZIM	HH	LL	LH	HL
	Bolu	Batman	Bursa	Giresun
	Çanakkale	Mardin	Sakarya	
	Eskişehir	Siirt	Tekirdağ	
	Kırklareli	Şırnak		
	Kütahya			

Harita 3.15, kaçakçılık suçunun LISA sonuçlarını göstermekte olup HH bölgelerinde yer alan bazı iller kişi başına düşen milli gelirden LL kümesinde ve işsizlik oranının HH kümesinde yer alarak mekânsal bir benzerlik göstermektedir.

Harita 3.15: Kaçakçılık Suçunun LISA Analizi**Tablo 3.8:** Kaçakçılık Suçunun LISA Analizine Göre İl Dağılımı

KAC	HH	LL	LH	HL
	Gaziantep	Bolu		Bilecik
	Hakkâri	Bursa		
	Iğdır	Çankırı		
	Osmaniye	Çorum		
		Karabük		
		Kastamonu		
		Kocaeli		
		Kütahya		
		Ordu		
		Samsun		
		Yalova		

LISA analizi sonuçlarına göre kişi başına düşen milli gelirde Türkiye'nin doğu bölgelerinde belirgin bir LL, işsizlik oranında ise HH kümelenmesi tespit edilmiştir. Bu kapsamda, analiz öncesinde temel beklenti kişi başına düşen milli gelirde LL kümesinde yer alan illerde ekonomik suçların HH kümelenmesi, işsizlik oranında HH kümelenmesindeki illerin ise ekonomik suçlarda HH kümelenmesindeki iller ile mekânsal bir benzerlik göstermesidir.

LISA sonuçlarına göre ekonomik suçlar içerisinde dolandırıcılık, sahtecilik ve zimmet suçlarında yukarıda ifade edilen temel mekânsal benzerlik tespit edilmemiştir.

Fakat uyuşturucu imalatı ve kaçakçılık suçlarında istatistikî anlamlılığa sahip bazı iller açısından mekânsal benzerlik tespit edilmiştir.

Kişi başına düşen milli gelir değişkeni açısından LL kümelenmesinde yer alan Diyarbakır, Gaziantep ve şanlıurfa illeri, aynı zamanda uyuşturucu imalatı suçunda HH kümelenmesinde yer almışlardır. İşsizlik oranı değişkeni açısından HH kümelenmesinde yer alan Diyarbakır ve şanlıurfa illeri yine aynı şekilde uyuşturucu imalatı suçunda HH kümelenmesinde yer almışlardır.

Kaçakçılık suçu açısından değerlendirildiğinde ise kişi başına düşen milli gelirden LL kümelenmesinde yer alan Gaziantep, Hakkâri ve Iğdır illeri kaçakçılık suçunda HH kümelenmesinde yer almışlardır. İşsizlik oranında HH kümelenmesinde yer alan Hakkâri ili benzer şekilde kaçakçılık suçunda HH kümelenmesinde yer almışlardır.

SONUÇ

İnsanlar, bir araya gelerek oluşturdıkları toplumun kurallarına uymadıkları zaman “suç” işlemiş olurlar. Suç; yasalara, ahlaka ve geleneklere aykırı davranıştır. Suç, evrensel bir kavram olmasına rağmen, evrensel bir tanıma sahip değildir ve kültürden kültüre değişiklik gösterir.

Suç kavramı; ekonomik suçlar, cinsel suçlar, şiddet suçları, trafik suçları, sahtecilik, tefecilik, çevre suçları vb. gibi bireye karşı işlenilen suçlar ve topluma karşı işlenilen suçlar diye iki ana ayrımla tanımlanabilmektedir. Öğrenilen bir davranış olan suçu incelerken, toplumun ekonomik ve sosyal yapısını da incelemek önemlidir. Nitekim suç, insanların toplumla aralarındaki sosyal bağların zayıflaması ile ortaya çıkmaktadır.

Suç teşvik eden güdülerden en önde geleni ekonomiktir. Ancak ekonomik yapı tek başına suçu belirleyen ana unsur değildir. İşsizlik, gelir dağılımı, yoksulluk, ücret düzeyi gibi etkenler, suçun ortaya çıkmasını ve boyutlarını etkilemekte ve belirlemektedir.

Coğrafi mekân da suçun en önemli unsurlarından birisidir ve coğrafi mekân ile insan arasında sıkı bir ilişki vardır. İnsanlar suç işledikten sonra saklanma veya suç aletini saklamak amacıyla, içgüdüsel olarak yaşadığı yerlere yakın mekânlarda suç işlemektedir.

Suç inceleyen temel ekonomik modeller, geleneksel ve zaman ayırma modelleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Geleneksel modeller, beklenen faydaya, zaman ayırma modelleri ise maliyet – fayda kavramlarının farklı algılanmalarına bağlı açıklama yapmaktadırlar. Yani, suç ekonomisi fayda – maliyet ve dışsallık analizine dayanmaktadır. Fayda – maliyet analizine göre, suçlunun suçtan beklediği fayda maliyetten yüksekse, suça teşebbüs edecek ve marjinal faydası marjinal maliyetine eşitleninceye kadar suç işlemeye devam edecektir.

Suç ekonomisi; piyasada arz ve talebi olduğu halde çeşitli sebeplerden üretimi, dağıtımı ve pazarlaması yasak veya denetim altında olan mal ve hizmetlerin ekonomik ahlâka ve geleneklere aykırı faaliyetlerde bulunularak temin edilmeye çalışılmasıdır. Suç ekonomisi, ekonomik suç diye kabul edilen etkinlikler sonucu

kazançla ortaya çıkan mal ve parasal akımları oluşturmaktadır. Ekonomik suçlar, ulusal ekonomideki üretim, tüketim, değişim, bölüşüm ilişkilerini düzenleyen, genel ekonomik düzeni bozan eylemlerdir. Bu gruptaki suçlar mali suçları ve ticari suçları kapsamaktadır.

Çalışmada suç ekonomisi; bilişim suçları, kaçakçılık, kara para aklama, yolsuzluk, vergi suçları, dolandırıcılık suçları ve sahtecilik suçları alt başlıkları ile incelenmiştir.

Bilişim suçları; bilgileri otomatik işleme tabi tutan veya verilerin nakline yarayan bir sistemde kanun dışı, ahlak dışı veya yetki dışında gerçekleşen her çeşit davranıştır. Teknolojik ilerlemeler ile birlikte bilişim suçları da artmaktadır.

Kaçakçılık; bir devletin yasalarına aykırı olarak ticaret yapmak ya da bir ülkede gümrüğe ödenmemiş, yasaklanmış bir malı ülkeye sokmak veya gizli olarak kaçırma hareketidir. Kaçakçılık türleri; akaryakıt kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, tütün mamulleri kaçakçılığı, taşınır kültür ve tabiat varlıkları kaçakçılığı, silah kaçakçılığı ve eşya kaçakçılığı olarak sıralanabilir. Kaçakçılık, vergi kayıplarına yol açmakta ve vergisini ödeyen mükelleflerle ödemeyen mükellefler arasında haksız rekabete ve devlet hazinesinin gelir kaybına yol açmaktadır.

Kara para aklama, işlenilen suç sonucu kazanılan para veya başka değerlerin yasal olmayan kaynağını gizlemek ve ekonomik sisteme katılmasını sağlamak amacıyla yasal bir değere dönüştürülmesidir.

Yolsuzluk (rüşvet, irtikap, zimmet, kayırmacılık ve rant kollama), hükümetten daha çok kazanç sağlamak için devlet memurunun, otoritesini kötüye kullanmasına yolsuzluk denir. Yolsuzluk ileriye dönük toplum değişimini, kamu yönetimini ve ekonomik kalkınmayı olumsuz etkilemektedir. Piyasalar rekabetçiliğini ve siyasi liderler de otoritelerini kaybetmektedirler. Yolsuzlukla ilişkili olan medya grupları, kamuoyunu yanlış bilgilendirerek demokratik toplum anlayışını zedelemekte ve yasaların uygulanması zorlaşırken devlete olan güven azalmaktadır.

Devlet hazinesine karşı işlenen ekonomik suçlara vergi suçları denir. Toplumun sosyal, ekonomik ve mali yapısı, vergi suçlarının temelini oluşturmaktadır. Mükellefler maddi durumları kötü olduğu zaman vergi vermekten kaçınmakta ve bu durum suç teşkil etmektedir.

Dolandırıcılık ise birisini aldatarak mal veya parasını almaktır. Dolandırıcılık suçu en sık işlenen suçlardandır ve malvarlığına karşı işlenen, komplike ekonomik ilişkiler sonucunda oluşan suçları kapsamaktadır.

Birilerini aldatmak adına yapılan her çeşit hile ve yöntemlere sahtecilik denir. Hile, sahteciliğin ayrılmaz bir ögesidir. Parada sahtecilik, resmi belgede sahtecilik, özel belgede sahtecilik, kıymetli damgada sahtecilik, mühürde sahtecilik, mühür bozma ve açığa imzanın kötüye kullanılması, sahtecilik suçu sayılmaktadır.

Yukarıda bahsedilen ekonomik suçların ortaya çıkışında, ekonomik ve sosyal bir sürü etkenden bahsedilebilir. Ülke ekonomisindeki işsizlik oranı, reel kişisel tüketim düzeyi, toplam nüfus içinde genç erkeklerin hapislik düzeyi, toplam nüfus içinde genç nüfusun oranı, madde bağımlılığının yaygınlığı, bireylerin suç geçmişleri gibi etkenler suçun ortaya çıkmasında önemlidir. Ayrıca suçun işlenmesinin riskli veya zor olması da etkili bir faktördür.

Diğer yandan; suçun nedenlerine bakarken insanların yaşadığı çevreyi de ele almak gereklidir. Waldo Tobler'in (1979) ifade ettiği coğrafyanın temel yasası "Her şey başka her şeyle ilişkilidir. Fakat yakın şeyler, uzak şeylere göre daha fazla ilişkilidir". Bu yüzden ekonomik suçları – suç ekonomisini incelerken, coğrafi mekânların da değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Çalışmada da Türkiye'deki ekonomik suçlar ve temel makroekonomik göstergeler arasındaki mekânsal ilişki incelenmiştir.

Mekânsal ilişkinin ortaya konabilmesi için düzey 3, il temelli veriler kullanılmıştır. Ekonomik boyutu ifade edecek olan göstergeler ise yine il temelli olarak, kişi başına düşen milli gelir ve işsizlik oranı olarak belirlenmiştir. Ekonomik suç olarak; kaçakçılık, rüşvet, zimmet, sahtecilik, uyuşturucu imalatı ve dolandırıcılık seçilerek, söz konusu suçlardan cezaevine giren hükümlü sayıları dikkate alınmıştır. Kişi başına düşen milli gelir ve işsizlik göstergeleri oran değişken olduğu için, ekonomik suçların da oran olarak ifade edilmesi gereklidir. Bu yüzden ekonomik suçlara ilişkin değişkenler, illerin adrese dayalı nüfus kayıt verilerinden hareketle kişi başına düşen ekonomik suçlar şeklinde düzenlenmiştir. Analiz için düzenlenen veriler kesit verilerdir ve 2014 yılını kapsamaktadır. Bunun sebebi ise TÜİK'in 2014'ten sonra il temelli kişi başına milli gelir verisi derlememiş olmasıdır.

Diğer yandan, TÜİK'in 2014 yılı için il temelli işsizlik oranı verisi de bulunmamaktadır. Ancak TÜİK, 2015 yılında illerde yaşam endeksi gösterge değerleri çalışmasında, il temelinde işsizlik oranı verisi yayınlanmıştır. Buradan hareketle, 2014 yılı işsizlik verileri ile 2015 yılı işsizlik verilerinin aynı olduğu varsayımı yapılarak, analizde söz konusu veriler kullanılmıştır.

Mekânsal ilişkileri inceleyen mekânsal analiz; coğrafi görselleştirmeleri mekânsal istatistik ve mekânsal ekonometri olmak üzere üç alt kategoride değerlendirilebilir. Bu kategoriler birlikte ele alınabileceği gibi, ayrı ayrı kullanılarak da analizler gerçekleştirilebilir. Bu çalışmada coğrafi görselleştirmeler metodunda dağılım haritaları ve mekânsal istatistik boyutunda ise LISA (Local Indicators of Spatial Association) analizi kullanılmıştır.

LISA analizi, örnekleme yer alan her bir konumun yapısının istatistiki ölçümünü vermekte olup her bir konum için anlamlı mekânsal kümelenmelerin veya aykırılıkların varlığını veya yokluğunu ortaya koymaktadır. Analiz dört bölgeye ayrılan Moran serpmeye diyagramında yer alan sınıflandırma ile kombine edilmektedir. LISA anlamlı lokal kümeleri (yüksek-yüksek veya düşük-düşük) veya lokal mekânsal aykırılıkları (yüksek-düşük veya düşük-yüksek) ortaya çıkarmaktadır.

Analiz sonuçları iki temel metoda dayanmaktadır. İlk olarak coğrafi görselleştirmeler metodu kapsamında ele alınan değişkenlerin dağılım haritaları oluşturulmuş ve sonrasında ise LISA sonuçları incelenmiştir.

Coğrafi görselleştirmeler incelendiğinde, 2014 yılı itibarıyla kişi başına düşen kaçakçılık suçlarının özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yoğunlaşmış olduğunu görülmektedir. Zimmet suçları Kuzey ve İç Ege, Trakya, İç Anadolu Bölgelerinin belirli bir kesiminde, sahteciliğin Türkiye'nin batı bölgelerinde, dolandırıcılık suçunun ise özellikle Ege bölgesinde yoğunlaştığı izlenmektedir.

Uyuşturucu imalatı suçu ise Doğu Akdeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin belirli kısımlarında yoğunlaşmıştır. Rüşvet suçunun mekânsal dağılımı ile ilgili bir değerlendirme yapmak hatalı olacaktır çünkü 2014 yılı kayıtlarında sadece 39 ilde rüşvet suçundan ceza alan hükümlü bulunmaktadır.

Makroekonomik göstergelere baktığımızda, işsizlik oranların Güney Doğu Anadolu bölgesinde ve Akdeniz Bölgesinin doğu kısımlarında mekânsal olarak

yoğunlaştığını, kişi başına düşen gelirin ise keskin bir şekilde farklılaşarak Doğuya kıyasla Batı bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Ekonomik suçlar ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin temel yönü şu şekilde olmalıdır: kişi başına düşen milli gelir seviyesi düşük olan bölgelerde ekonomik suçların fazla olması; işsizlik oranının yüksek olduğu bölgelerde ise ekonomik suçların fazla olması. Bu kapsamda analiz öncesinde temel beklenti kişi başına düşen milli gelirden LL kümesinde yer alan illerde ekonomik suçların HH kümelenmesi, işsizlik oranında HH kümelenmesindeki illerin ise ekonomik suçlarda HH kümelenmesindeki iller ile mekânsal bir benzerlik göstermesidir.

LISA analizi sonuçlarına göre, kişi başına düşen milli gelirden Türkiye'nin doğu bölgelerinde belirgin bir LL, işsizlik oranında ise HH kümelenmesi tespit edilmiştir. Ekonomik suçlar içerisinde dolandırıcılık, sahtecilik ve zimmet suçlarında temel mekânsal benzerlik tespit edilmemiştir. Fakat uyuşturucu imalatı ve kaçakçılık suçlarında istatistikî anlamlılığa sahip bazı iller açısından mekânsal benzerlik tespit edilmiştir. Kişi başına düşen milli gelir değişkeni açısından LL kümelenmesinde yer alan Diyarbakır, Gaziantep ve Şanlıurfa illeri aynı zamanda uyuşturucu imalatı suçunda HH kümelenmesinde yer almışlardır.

İşsizlik oranı değişkeni açısından HH kümelenmesinde yer alan Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri yine aynı şekilde uyuşturucu imalatı suçunda HH kümelenmesinde yer almışlardır. Kaçakçılık suçu açısından değerlendirildiğinde ise kişi başına düşen milli gelirden LL kümelenmesinde yer alan Gaziantep, Hakkâri ve Iğdır illeri kaçakçılık suçunda HH kümelenmesinde yer almışlardır. İşsizlik oranında HH kümelenmesinde yer alan Hakkâri ili benzer şekilde kaçakçılık suçunda HH kümelenmesinde yer almışlardır.

Seçim öncesi siyasi popülizm nedeniyle çıkartılan af yasaları, kanunda yer alan cezaların caydırıcı olmayışı, eğitim düzeyinin düşük olması, milli gelirin adaletli dağılmaması, toplumu oluşturan bireylerin adaletsiz gelir dağılımını göz önünde bulundurarak çabuk zengin olma isteği, bireylerin normal bir işte vakit harcayarak kazandığı parayla suç işleyerek vakit harcamadan kazandığı paranın daha fazla olmasının cazip gelmesi, yüksek vergi oranları, bozuk yargı sistemi, liyakate göre iş sahibi olamama, kamu kurumlarının arpalık olarak kullanılması suç ekonomisini

destekleyen sebeplerdir. Bu durumun düzelmesi içinde siyasi popülizmden uzak caydırıcı ağır cezaların yer aldığı kanunlarla suçun tanımlanması ve bu suça uygun cezaların belirtilmesi gereklidir.

Her şey başka her şeyle ilişkilidir mantığıyla yürütülen bu çalışmada insanların yaşadıkları çevrenin işledikleri suçlarla ilişkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Analizde tespit edilen illerde işsizliğin azaltılması ve milli gelirin yükseltilmesi bu değişkenler ile ilgili suçların azalmasına ve beraberinde taşma etkileri ile çevre illere de pozitif dışsallık sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AET, (1983), **Avrupa Ekonomik Topluluğu Uzmanlar Komisyonu, Paris Toplantısı Notları**, Mayıs 1983.
- AKARSLAN, Hüseyin, (2011), “Bilişim Suçları, Bilişim Yoluyla İşlenen Suçlar ve Adli Bilişim Ayrımı”, Yüksek Lisans Tezi, **Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.
- AKDENİZ, Sıdika ve Adem ÜZÜMCÜ, (2013), “Suç ve Sosyoekonomik Değişkenler Arasındaki Bağımlılık İlişkisi: Kars Cezaevi Üzerine Bir İnceleme”, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 6, Kars, ss. 117-138.
- AKGÜL, Birol, (2004), “Yozlaşmanın Ekonomik ve Toplumsal Boyutlarının Zaman Mekan ve Etiksel Açıdan Analizi”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, ss. 1-16.
- AKSU, Hayati ve Yakup AKKUŞ, (2010), “Türkiye’de Mala Karşı Suçların Sosyoekonomik Belirleyicileri Üzerine Bir Deneme: Sınır Testi Yaklaşımı”, **Sosyo-Ekonomi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 1, Ankara, ss. 192-241.
- ALTAY, Hüseyin ve Fatih ÇELEBİOĞLU, (2015), “The Impacts of Political Terrorism on Gross Domestic Product in Eurasia: A Spatial Data Analysis”, **Eurasian Journal of Business and Economics** 2015, 8 (15), pp: 21-37.
- ALTUNDİŞ, Mehmet, (2007), “Vergi Usul Kanunu’nda Yer Alan Vergi Suç ve Cezaları ile Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Bu Suçlara Etkisi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 65, Sayı: 1, Ankara, ss. 168-179.
- ANSELİN, Luc, (1988), **Spatial Econometrics Methods and Models**, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- ANSELİN, Luc, (1992), **Spatial Data Analysis with GIS: An Introduction to Application in the Social Sciences**, Santa Barbara: National Center for Geographic Information and Analysis, University of California.
- ANSELİN, Luc, (1995), “Local Indicator of Spatial Association - LISA”, **Geogr Anal**, (27), pp. 93-115.

- ANSELİN, Luc, (1999), “Interactive Techniques and Exploratory Spatial Data Analysis”, P. Longley, M. F. Goodchild, D. J. Maguire, & D. W. Rhind içinde, **Geographical Information Systems: Principles, Techniques, Management and Applications** (s. 251-264). New York: Wiley.
- ANSELİN, Luc, SRİDHARAN, S., & GHOLSTON, S., (2007), “Using Exploratory Spatial Data Analysis To Leverage Social Indicator Database: the Discovery of Interesting Patterns”, **Sos Indic Res**, (82), pp. 287-309.
- ANSELİN, Luc, SYABRİ, I., & KHO, Y., (2006), “GeoDa: An Introduction To Spatial Data Analysis”, **Geogr Anal**, (38), pp. 5-22.
- ASLAN, Volkan, (2013), “Zimmet Suçu”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 71, Sayı: 1, İstanbul, ss. 43-66.
- ATA, Ahmet Yılmaz, (2011), “Ücretler, İşsizlik Ve Suç Arasındaki İlişki: Yatay-Kesit Analizi”, **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 4, ss. 113-134.
- ATEŞ, Emre Cihan, (2016), “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağlara İlişkin Tutumlarının Suç ve Suçla Mücadele Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Samsun.
- AVŞAR, Zakir, B. ve Gürsek ÖNGÖREN, (2010), **Bilişim Hukuku**, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:270, İstanbul.
- BAĞCI, Mustafa, (2011), “Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Mali Suçların Ülkemizdeki Ekonomik Boyutu”, Yüksek Lisans Tezi, **Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- BALDEMİR, Ercan, Hatice ÖZKOÇ ve Öznur İŞÇİ, (2009), “MIMIC Model ve Yolsuzluk Üzerine Türkiye Uygulaması”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 2, İzmir, ss. 49-63.
- BAŞOĞLU, K. B, (2008), “Teknolojiye Boyun Eğmeyin”, Bilişim Suçlarına Genel Bakış, **1. Sempozyum**, Ankara, Ocak.
- BECKER, Gary S., (1968), “Crime and Punishment: An Economic Approach”, **Journal of Political Economy**, pp. 169-217.

- BİLEN, Mahmut ve İbrahim Güran YUMUŞAK, (2008), “Gary S. Becker’in İktisat Bilimine ve Beşeri Sermaye Teorisine Katkıları”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, ss. 1-14.
- BİLEN, Mesut, (2012), “Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu”, Doktora Tezi, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Konya.
- BİLEN, Ömer, Fatmagül, KILIÇ, Alper, KUÇAK ve Ayşe Nur, ÖKTEN, (2014), “Crime Trends In Turkey”, **NWSA-Physical Sciences**, Vol: 9, No: 2, pp. 13-23.
- BİLİCİ, Nurettin, (2004), “Vergi Suç ve Cezaları”, **Vergi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss. 97.
- BRANDT, Tobias and Dirk NEUMANN, (2016), “An Open Door May Tempt a Saint – Data Analytics for Spatial Criminology”, **Twenty – Fourth European Conference on Information Systems (ECIS)**, İstanbul.
- BUDAK, Serdar, (2010), “İcra ve İflas Kanunu’na Muhalefet ve Dolandırıcılık Suçları Bakımından, Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi ile Ekonomik Suç İlişkisinin İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma; 1997–2007 Türkiye Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Tokat.
- BÜTE, Mustafa, (2011), “Kayırmacılığın Çalışanlar Üzerine Etkileri İle İnsan Kaynakları Uygulamaları İlişkisi: Türk Kamu Bankalarına Yönelik Bir Araştırma”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15/ 1, ss.383-404.
- BÜYÜKGÜÇLÜ, Abdülkadir, (2017), “Türkiye’de Suç Coğrafyası Kavramının Emniyet Teşkilatı Açısından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul.
- CAN, Esra Gül, (2014), “Dolandırıcılık Suçu”, Yüksek Lisans Tezi, **Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- CLARKE, Ronald V. and John E. ECK, (2007), **Problem Çözücüler İçin 60 Küçük Adımda Suç Analizi**, Ahmet Çelik vd. (çev.), Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını.

- ÇAKMAK, İlknur, (2015), “İktisadi Yapı, Suç Ekonomisi Teorileri ve Suç: Türkiye Üzerine Bir Ampirik Analiz”, Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- ÇİÇEK, Hüseyin Güçlü ve Hatice HEREK, (2012), “Türkiye’de Vergi Suç ve Cezalarının Değerlendirilmesi: Antalya İli Örneği”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 32, Sayı:1, ss.317-318.
- ÇOBAN, Orhan, (1999), “Bir Siyasal Yozlaşma Türü Olarak Rüşvet ve Ekonomik Etkileri”, **Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve idari Bilimler Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 1, Sivas, ss. 174-195.
- ÇOLAK, Mustafa, (2001), “Kayıt Dışı Ekonominin Vergisel Görüntüsünün İrdelenmesi”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 103, Ankara, ss. 195-198.
- DEMİR, Burcu, (2016), “Türkiye’ de Suç Oranlarının İller Arası Etkileşiminin Mekânsal Ekonometri Yaklaşımına Göre İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Sivas.
- Dİ Bella, Enrico, Matteo CORSI, Lucia LEPORATTI and Luca PERSICO, (2013), “Introducing Spatial Configuration in Crime Count Models”, **Universita Degli Studi di Genova**, DEP Working Paper Series, June.
- DURSUN, Hasan, (2005), “Ekonomik Suçlar Ve Türkiye’deki Sürdürülebilir Kalkınmaya Etkileri”, **TBB Dergisi**, Sayı: 58, ss. 215-245.
- DURSUN, Hasan, (2008), “Bankacılık Yoluyla Kara Para Aklanılması ve Alınması Gereken Karşı Önlemler”, **Kamu-İş Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, ss.97-135.
- DURSUN, Hasan, (2016), “Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu”, Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- EHLİCH, Isaac (1973), “Participation in Illegitimate Activities: A Theoretical and Emprical Investigation”, **The Journal of Political Economy**, No. 81, pp. 533.
- EJEMEYOVWI, Dany Ochuko, “Crime Mapping Using Time Series Analysis in Asaba, Delta State, Nigeria: A Remote Sensing and GIS Approach”, **European Journal of Basic and Applied Sciences**, Vol: 2, No.:2, 2015. pp: 52-71.

- ER, Olcay, (2008), “Türk Ceza Hukuku ve Adli İncelemeler Açısından Kambiyo Senetlerinde Sahtecilik”, Yüksek Lisans Tezi, **Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.
- ERDOĞAN, Saffet, Mustafa YALÇIN ve Mehmet Ali DERELİ, (2011a), “Kriminolojide Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Mekansal İstatistiksel Yöntemlerin Kullanımı: Hırsızlık Örneği”, **TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 13. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı**, Ankara.
- ERDOĞAN, Saffet, Mustafa YALÇIN ve Mehmet Ali DERELİ, (2011b), “Kriminolojide CBS ve Mekansal İstatistiksel Yöntemlerin Kullanımı: Cinayet Suçu Örneği”, **TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi**, Antalya.
- ERGÜL, Ergin, (2001), **Kara Para Endüstrisi ve Aklama Suçu**, Yargı Yayınevi, Ankara.
- FIRAT, Muhammet, (2015), “Yoksulluk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Analizi: Bir Referans Çerçevesi (Elazığ Örneği)”, **Birey ve Toplum Dergisi**, Sayı:9, ss.197.
- GEDİKLİ, Ayfer, (2011), “Kamu Hizmetlerinin Yönetimi Sürecinde Yolsuzluğun Derinleştirdiği Ekonomik Büyüme ve Yoksulluk Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi**, Cilt: IX, Sayı: 36, Temmuz.
- GÖKCAN, Hasan Tahsin, (2010), “Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK M.207)”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 68, Sayı: 1, ss. 209-236.
- GROGGER, Jeff, (1998), “Market Wages and Youth Crime”, **Journal of Labor Economics**, Vol: 16, pp. 760.
- GÜNDEL, Ahmet, (2005), **Hırsızlık ve Dolandırıcılık Suçları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- GÜNDÜZ, Engin, (2011), “Vergi Suç ve Cezaları”, Yüksek Lisans Tezi, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Diyarbakır.
- GÜNER, Sedat, (2003), **Organize Suç Örgütleri Kara Para ve Aklanması**, Bilgi Yayınevi, Ankara.

- GÜVEL, Enver Alper, (2004), **Suç ve Ceza Ekonomisi**, Orhan Çakmak, (Ed.), Roma Yayınları, Ankara.
- HEKİM, Hakan ve Zakir GÜL, (2011), “Suç ve Suçla Mücadelenin Ekonomik Analizi”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 2, ss. 124-146.
- İstanbul Ticaret Odası (İTO), (2001), **Türkiye’de Yolsuzluğun Sosyo-Ekonomik Nedenleri Etkileri ve Çözüm Önerileri**, Sayı: 35, İstanbul.
- KAHYA, Yavuz, (2016), “Suç Teorileri Işığında Türkiye’de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal Nedenleri, Boyutları ve Algısı”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 15, Sayı 3, ss.159-178.
- KARAASLAN, Mehmet, (2006), “Ceza Mevzuatında Yapılan Değişikliklerin Vergi Kaçakçılığı Suçuna Etkisi”, **TBB Dergisi**, Sayı: 64, ss.115-150.
- KARADUMAN, Denizhan, (2013), “Türkiye’ de Karapara Aklama İle Mücadele Yöntemleri”, Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- KARAGÖZ, Kadir ve Murat, KARAGÖZ, (2010), “Yolsuzluk, Ekonomik Büyüme ve Kamu Harcamaları: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı: 76, ss. 5-22.
- KARAKAŞ, Mehmet ve Murat, ÇAK, (2007), “Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Kuruluşların Rolü”, **Maliye Dergisi**, Sayı: 153.
- KARATAY, Özcan ve Mehmet, KAPUSIZOĞLU, (2011), “Mali ve Ekonomik Suçların Terörün Finansmanı Bağlamında Değerlendirilmesi”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, ss. 115-121.
- KAYA, Ahmet Emre, (2012), “Kaçakçılıkla Mücadelede İstihbaratın Rolü: Türkiye Gümrükleri”, Yüksek Lisans Tezi, **Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü**, İstanbul.
- Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, (2001), **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**, ss. 1-106.

KESBİÇ, Cüneyt ve Özlem, DÜNDAR, (2017), “İşsizlik ve Suç Arasındaki İlişkiye Teorik Bir Bakış”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 24, Sayı: 2, ss. 327-348.

KESBİÇ, Cüneyt Yenal, Ercan, BALDEMİR ve Mustafa, İNCİ, (2010), “Dışsallıkların Ekonomi Üzerindeki Etkileri Ve İçselleştirilmesine İlişkin Teorik Yaklaşımlar-Çözüm Önerileri: Yatağan Termik Santrali Analizi”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 1, ss. 123-138.

KETİZMEN, Abbas, (2008), “Sahtecilik ve Tahrifata Karşı Geliştirilmiş Kıymetli Kağıt ve Belgelerin Tasarım- Teknolojik Özellikleri, Örnek Bir Resmi Belge Tasarım Önerisi”, Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.

KOM Raporu, (2013).

KOM Raporu, (2014).

KOM Raporu, (2015).

KOM Raporu, (2016).

Komisyon Raporu, (2005), **Akaryakıt Kaçakçılığının Ekonomiye, İnsan ve Çevre Sağlığına Verdiği Zararın Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/238) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu**, Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, ss.36.

KÖKSAL, Buket, (2010), “Ekonomik Suç Tartışmaları Işığında Türk Hukukunda Vergi Suçları”, Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

Maliye Bakanlığı Faaliyet Raporu, (2013).

Maliye Bakanlığı Faaliyet Raporu, (2014).

Maliye Bakanlığı Faaliyet Raporu, (2015).

Maliye Bakanlığı Faaliyet Raporu, (2016).

Maliye Bakanlığı Faaliyet Raporu, (2017).

- MARTINO, Ferdinando Di and Salvatore SESSA, (2011), “The Extended Fuzzy C neabns Algorithm for Hotspots in Spatio – Temporal GIS”, **Expert Systems with Applications**, 38., pp: 11829-11836.
- MAVİŞ, Volkan, (2015), “Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Özel Sayı, ss. 597-626.
- MERİÇ, Metin, (2004), “Yolsuzluk Nedenleri Ve Önlemeye Yönelik Çalışmalar”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı: 12, ss. 71-85.
- MİSHAN, E.J, (1971), “The Postwar Literature on Externalities: An Interpretative Essay”, **Journal of Economic Literature**, Vol: 9, No: 1, pp. 2.
- MİYNAT, Mustafa ve Selim, DURAMAZ, (2013), “Kara para Aklama Aracı Olarak Yeni Bir Mali Suç: Siber-Aklama”, **Yönetim ve Ekonomi**, Celal Bayar Üniversitesi İİBF, Cilt: 20, Sayı:1, Manisa, ss.316-317.
- MURRAY T. Alan and Ingrid McGuUNFFOG, (2001), “Exploratory Spatial Data Analysis Techniques for Examining Urban Crime”, **British Journal of Criminology**, March.
- MUSTAFAOĞLU, Levent, (2009), “Karapara ve Karapa Aklama”, Yüksek Lisans Tezi, **Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- OKAY, N. Can, (2004), “Gary Becker’ in İktisadi Modelleri Üzerine”, Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Eleştirel - Yaratıcı Düşünme ve Davranış Araştırmaları Laboratuvarı, **Pivolka**, Yıl: 3, Sayı: 11, ss.1-19.
- ÖNCEL, Mualla, Nami, ÇAĞAN ve Ahmet, KUMRULU, (1985), **Vergi Hukuku**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın- Yayın Yüksekokulu Basımevi, Cilt: 1, Ankara.
- ÖZCAN, Nisa, (2012), “Dolandırıcılık Suçu”, Yüksek Lisans Tezi, **Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- ÖZÇELİK, Özer, (2005), “Teorik ve Kavramsal Perspektiften Kayıtdışı Ekonomi Sorunu, Ölçümü ve Çözüm Önerileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kütahya.

- ÖZGEN, Nurettin, (2010), “Bilim Olarak Coğrafya ve Evrimsel Paradigmaları”, **Ege Coğrafya Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 2, ss. 1-25.
- PAZARLIOĞLU, M. Vedat ve Timur, TURGUTLU, (2007), “Gelir, İşsizlik ve Suç: Türkiye Üzerine Bir İnceleme”, **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Cilt: 44, Sayı: 513, ss. 63-70.
- SANCAR, Fatma, (2015), “Türk Ceza Hukukunda Rüşvet Suçu”, Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- ŞAN, Sedat, (2015), “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, Yüksek Lisans Tezi, **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Erzincan.
- TEKİN, Nurullah, (2014), “Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bazı Özel Durumlar”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 19, ss. 903-941.
- TEMURÇİN, Kadir ve Michael Gameli DZIWORNU, (2016), “Urban Crime Distribution in Isparta (Turkey): A Location Quotient Analysis”, **Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis**, pp. 8-23.
- TEMURÇİN, Kadir ve Mustafa YAKAR, (2013), “Türkiye Kırsalında Suçlar ve Suçların Türlerine Göre Dağılışı (1997)”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 28, ss. 403-431.
- TEPAV, (2006), **Bir Olgu Olarak Yolsuzluk: Nedenler, Etkiler ve Çözüm Önerileri**, Matsa Basımevi, Ankara.
- TEZCAN, Durmuş, (1982), “Uyuşturucu Madde Kaçakçılığını Önleme Tedbirleri”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Sayı:3, ss. 205-215.
- TOBLER, Waldo, (1979), “Cellular Geography”. S. Gale, & G. Olsson in, **Philosophy in Geography** (pp. 519-536). Netherlands: Springer.
- Türk Ceza Kanunu**, (2004), Md.157.
- Türk Ceza Kanunu**, (2004), Md.198.
- Türk Ceza Kanunu**, (2004), Md.2.
- Türk Ceza Kanunu**, (2004), Md.202.
- Türk Ceza Kanunu**, (2004), Md.209.

Türk Ceza Kanunu, (2004), Md.211.

Türk Ceza Kanunu, (2004), Md.239.

Türk Ceza Kanunu, (2004), Md.257.

Türk Ceza Kanunu, (2004), Md.51.

Türkiye Bankalar Birliği, (TBB), (2003), **Kara Para Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri**, Yayın No:235, Aralık.

ÜNVER, Mustafa ve İbrahim, BAKIRTAŞ, (2008), “Suçun Ekonomik Analizi: Genel Bir Değerlendirme”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 20, Kütahya, ss. 35-56.

Vergi Usul Kanunu, (1961), Md.13.

Vergi Usul Kanunu, (1961), Md.5.

Vergi Usul Kanunu, (1980), Md.352.

Vergi Usul Kanunu, (1994), Md.353.

Vergi Usul Kanunu, (2008), Md. 362.

Vergi Usul Kanunu, (2008), Md.359.

Vergi Usul Kanunu, (2008), Md.359: a.

Vergi Usul Kanunu, (2008), Md.363.

Vergi Usul Kanunu, (2009), Md.359: b.

YAZICI, Ayla, (2008), “Yeni Karapara Aklama Yöntemleri Olarak Akıllı Kartlar ve İnternet”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, Eskişehir, ss.153-168.

YAZICIOĞLU, Yılmaz R., (1997), **Bilgisayar Suçları Kriminolojik, Sosyolojik ve Hukuksal Boyutları ile**, Alfa Yayınevi, İstanbul.

YILDIZ Rıfat, Oğuz ÖCAL ve Ertuğrul YILDIRIM, (2010), “Suçun Sosyoekonomik Belirleyicileri: Kayseri Üzerine Bir Uygulama”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 36, ss. 15-31.

YILMAZ, Ali ve Semra, GÜNAYERGÜN, (2005),“Mekâna İlişkin Güvenlik Algılamasını Haritalanmasında CBS Kullanımı, **Ege Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu**, İzmir.

YILMAZ, Sacit, (2011), “Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:2, ss.70-97.

YILTIRAK, Levent, (2010), “Balıkesir İli Kırsalında Kişilere ve Mal Varlığına Karşı İşlenen Suçlar (2004–2008) : Coğrafi Bir Yaklaşım”, Yüksek Lisans Tezi, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Balıkesir.

YIRTIMCI, Esra, (2010), “Dolandırıcılık Suçu”, Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

YÜCEBAŞ, Önder, (2010), “Suç Ekonomisi ve Terörün Finansmanı”, Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

ZEREN, Fatma, (2010), “Mekânsal Etkileşim Analizi”, **Ekonometri ve İstatistik**, Sayı: 12, ss. 18-39.

Elektronik Kaynaklar:

ALPASLAN, Faruk, (1977), “**Fayda-Maliyet Analizlerinin Teorik Yapısı**”, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/atauniiibd/article/view/1025002892>, Sayı:2, ss.11. (15.03.2018).

ALTUĞ, Osman, (2003), “**Kayıtdışı Ekonomi ve Türkiye’de Yeni Para Birimi’ne Geçiş (YTL)**”, **Toprak İşveren Dergisi**, Sayı: 60, <http://dosya.toprakisveren.org.tr/makale/2003-60-osmanaltug.pdf>, (10.04.2018).

AYKIN, Hasan, (2016), “**Mali Suç ve Suçla Mücadele**”, <https://vergidosyasi.files.wordpress.com/2017/01/mali-suc3a7-ve-mali-suc3a7la-mc3bccadele-hasan-aykin.pdf>. (26.05.2018)

BAŞARAN, Nuray, (2017), “**Suç Ekonomisi**”, <http://www.avazturk.com/suc-ekonomisi>, (25.04.2018).

EMCDDA 2016 Ulusal Raporu, (2017), <http://www.narkotik.pol.tr/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202016.pdf>.

(07.05.2018).

GİRGİN, Aslıhan Barış, (2017), “**Türk Ceza Kanununda Sahtecilik Suçları**”, <http://www.yasingirgin.av.tr/turk-ceza-kanununda-sahtecilik-suclari/>,

(25.04.2018).

<http://www.ekodialog.com/yeralti-ekonomisi/kacakcilik-sucu-nedir.html> (15.02.2018).

http://www.kihbi.gov.tr/ortak_icerik/kihbi/Ka%C3%A7ak%C3%A7%C4%B1l%C4%B1k/KA%C3%87AK%C3%87ILIK,%20KA%C3%87AK%C3%87ILIKLA%20M%C3%9CCADELE%20VE%20YAYGIN%20KA%C3%87AK%C3%87ILIK%20T%C3%9CRLER%C4%B0.pdf (11.02.2018).

<http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklamanin-asamalari/58> (15.06.2018).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b8d793c4cec25.99250821 (05.04.2018).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=su%C3%A7%20bilimi&guid=TDK.GTS.546107b2545aa1.50102175 (23.04.2018).

<https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/akaryakit-ve-petrol-kacakcili%C4%9Fi-sucu-cezasi-nedir.html> (16.02.2018).

<https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/kiymetli-damgada-sahtecilik-sucu-tck-199.html> (23.02.2018).

<https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/muhur-bozma-ve-fekki-sucu-cezasi.html> (25.02.2018).

<https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/nitelikli-dolandiricilik-sucu-cezasi.html> (21.02.2018).

<https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/parada-sahtecilik-sucu-cezasi-tck-197.html> (22.02.2018).

<https://ekonomiksuclar.wordpress.com/> (24.02.2018).

<https://www.batur.av.tr/blog-post/sigara-tutun-kacakciligi-sucu-cezasi> (16.02.2018).

- KARABINAR, Selahattin ve Ahmet Vecdi CAN, (2015), “**Sahte Para Olayının Vergi ve Muhasebe Açısından İncelenmesi: Sorunlar ve Öneriler**”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/425811>, Sayı: 25, ss. 113-123, (18.05.2018).
- KILIÇ, Muharrem, (2016), “**Liyakat İlkesi ve Kayırmacılık**”, <http://www.turkiye-gazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-muharrem-kilic/589989.aspx>, (20.06.2018).
- KUL, Kemal, (2018), “**Nitelikli Dolandırıcılık Suçları (TCK 158/1-A-B-C)**”, <http://mevzuatsal.com/kose/nitelikli-dolandiricilik-suclari-tck-158-1-a-b-c.html>. (23.02.2018).
- MAHMUTOĞLU, Fatih Selami, (2003). “Ekonomi Hukuku- Ekonomik Suçlar ve Ekonomi Ceza Hukuku”, ss.1-7, <http://fsmahmutoglu.av.tr/pdf/52d7e6b01c2e4d33b8620d33a7c4b9c58bb70ea77818090242.pdf>, (23.06.2018).
- MASAK Faaliyet Raporu, (2016), http://www.masak.gov.tr/userfiles/file/2016_faaliyet_raporu.pdf. (20.06.2018).
- ÖZEL, Cevat, (2002), “**Bilişim – İnternet Suçları**”, http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/bilism_internetsuclari.html, (08.05.2018).
- SAYIN, Gökhan, “**Kara Para Aklama**” <http://www.abchukuk.com/makale/makale422.html>, (19.07.2018).
- TAŞKIN, Pelin, “**Temel Hukuk**”, https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/1598/mod_resource/content/2/14.HFT_Ceza%20Hukuku.pdf (04.06.2018).
- TESK, <http://www.bilmedigingerceklervar.org/kacak-ekonomisi>, (09.06.2018).
- ULUSOY, Yavuz, (2004), “Beyaza İmza”, **AÜEHFD**, Sayı: 3-4, ss.472-499, http://eski.erzincan.edu.tr/birim/HukukDergi/makale/2004_VIII_2_17.pdf, (20.06.2018).
- YILMAZ, Murat, (2016), “**Açığa İmzanın Kötüye Kullanılması Suçu**”, <http://www.hukukajansi.com/aciga-imzanin-kotuye-kullanilmasi-sucu-makale,1386.html>, (28.05.2018).

DİZİN

A

Akaryakıt Kaçakçılığı, 26
Arvanites-Defina Modeli, 14

B

Becker Modeli, 10
Beklenti Modeli, 15
Bilişim Suçları, 23, 96

C

Coğrafi Görselleştirmeler Metodu, v, 70
Coğrafi mekân, 6, 90

D

Dolandırıcılık Suçları, 56, 57, 98, 108

E

Ehrlich Modeli, 12
Eşya Kaçakçılığı, 29

G

Grogger Modeli, 12

H

Heineke Modeli, 14

İ

İrtikap, 41

K

Kaçakçılık, v, 24, 25, 26, 29, 30, 52, 76, 88, 89, 91, 94
Kara Para Aklama, 30, 32, 34
Kayırmacılık, 42, 108
kişi başına milli gelir, 92

L

Lattimore ve Witte' nin Modeli, 16
LISA, v, vi, xiv, 70, 71, 74, 75, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 93, 94, 96

M

Mekânsal İstatistik Metodu, 70

R

Rant kollama, 42, 43
Rüşvet, 40, 76, 93, 99, 104

S

Sahtecilik Suçları, 63, 107
Silah Kaçakçılığı, 28
Suç, v, 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 31, 35, 38, 69, 72, 90, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 106
Suç Ekonomisi, 2, 17, 22, 23
Suç Ekonomisi Analizi, 20
Suçun Mekânsal Analizi, 69
Suçun Temel Ekonomik Modelleri, 9

T

Taşınır Kültür Ve Tabiat Varlığı
Kaçakçılığı, 28
Tütün Mamulleri Kaçakçılığı, 27

U

uyuşturucu imalatı, v, 69, 78, 80, 85, 89, 92, 94
Uyuşturucu Kaçakçılığı, 26

V

Vergi Cennetleri, 35

Vergi Kaçakçılığı, 52
Vergi Suçları, 44, 46, 52
Vergi Ziyai, 46

Y

Yolsuzluk, 38, 39, 40, 43, 44, 91, 97,
101, 103, 104

Z

Zimmet, 41, 93, 97

